

เทศกาลตรุษจีนเขาวราช: ภูมิหลังและพัฒนาการ

Yaowarat Chinese New Year Festival:

Background and Development

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย

ฤทธิชัย เตชะมัทธนันท์

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปีการศึกษา ๒๕๕๖

ชื่อเรื่อง	เทศกาลตรุษจีนเขาวราช: ภูมิหลังและพัฒนาการ
ผู้วิจัย	แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย และ ฤทธิชัย เตชะมัทธนนท์
สถาบัน	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ปีที่พิมพ์	๒๕๕๘
สถานที่พิมพ์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
แหล่งที่เก็บรายงานฉบับสมบูรณ์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
จำนวนหน้างานวิจัย	๑๐๔ หน้า
คำสำคัญ	เทศกาลตรุษจีน เขาวราช ภูมิหลัง พัฒนาการ
ลิขสิทธิ์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

บทคัดย่อ

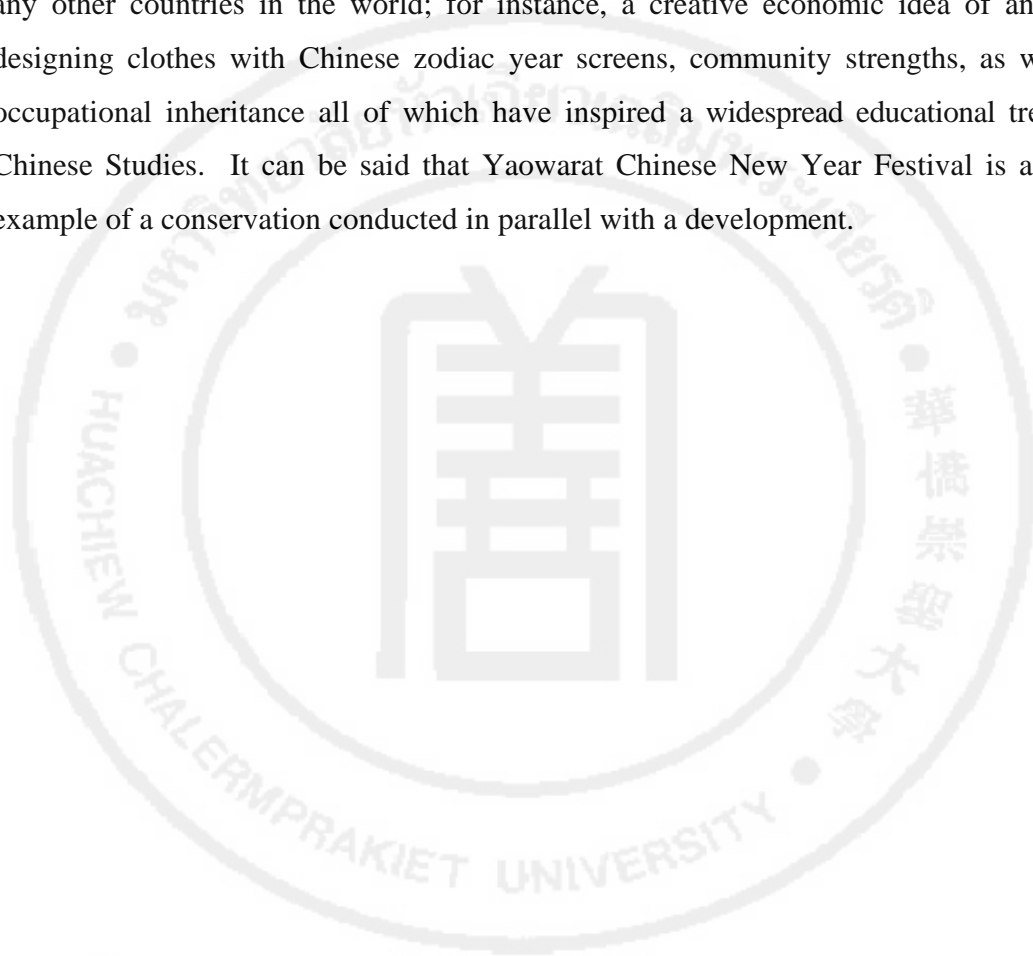
พัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนเขาวราช มีความสอดคล้องกับพัฒนาการของสังคมไทยในหลายบริบท ทั้งการเมือง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละบริบทมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เฉพาะในงานวิจัยนี้เน้นศึกษาตั้งแต่ยุคครันโกสินทร์ตอนต้นเพราะเกี่ยวข้องกับความเป็นชุมชนจีนสำเเพงยุคสร้างกรุงเทพฯ ที่ต่อเนื่องมาถึงย่านเขาวราชอันก่อรูปในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทำให้เขาวราชเป็นย่านการค้าที่สำคัญที่สุดและสะท้อนความมีชีวิตของชาวจีนที่เด่นชัดทั้งที่เป็นวิถีชีวิต คติความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี หรือลักษณะทางกายภาพไม่ว่าตึกกรมบ้านช่อง แผ่นป้ายโฆษณาภาษาจีน ตลอดจนผังถนน เขาวราชจึงได้รับการเรียกขานอีกชื่อหนึ่งว่า ไซนาทาวน์เมืองไทย จากบันทึกในเอกสารสมัยรัชกาลที่ ๕ กล่าวถึง บรรยากาศเทศกาลตรุษจีนที่มีความคึกคักอยู่ไม่น้อย แต่หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ เข้าสู่ช่วงสงครามเย็น เทศกาลตรุษจีนในย่านเขาวราชจึงดำเนินไปอย่างเงียบๆ ในหมู่ครอบครัวและเครือญาติ เพราะไม่ประสงค์จ้ดงานให้โดดเด่นจนเป็นที่เพ่งเล็งของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง จนในช่วงทศวรรษที่ ๒๕๓๐ เป็นต้นมา รัฐบาลเริ่มมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวประชาคมเขาวราชและหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร จึงดำริที่จะจัดเทศกาลตรุษจีนเขาวราชเพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีส่วนทำให้เทศกาลตรุษจีนเขาวราชมีชื่อเสียงอย่างมีคุณค่าในระดับนานาชาติ ที่น่าสนใจคือเกิดการสร้างสรรค์แบบแผนการจัดเทศกาลตรุษจีนที่ไม่เหมือนที่ใดในโลก ตั้งแต่ทศวรรษที่ ๒๕๓๐ จนถึงปัจจุบัน เช่น เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ เกี่ยวข้องกับเมืองหลวงของประเทศไทย-จีน นำมาสู่พัฒนาการในหลากหลายมิติ เช่น แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ความเข้มแข็งของชุมชน การสืบทอดอาชีพของบรรพชน สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการศึกษาด้านจีนวิทยาอย่างกว้างขวาง เทศกาลตรุษจีนเขาวราชจึงนับเป็นตัวอย่างหนึ่งของการอนุรักษ์ที่ดำเนินคู่ขนานไปกับการพัฒนา

Research Title	Yaowarat Chinese New Year Festival : Background and Development
Reserchers	Sangaroon Kanokpongchai Rithichai Techamahattanun
Institution	Huachiew Chalermprakiet University
Year of Publication	2016
Publisher	Huachiew Chalermprakiet University
Sources	Huachiew Chalermprakiet University
Number of Pages	104 pages
Keywords	Chinese New Year Festival, Yaowarat, Background, Development
Copyright	Huachiew Chalermprakiet University

ABSTRACT

The development of Yaowarat Chinese New Year Festival is in connection with the development of Thai society in many ways including political, economic, and sociocultural aspects. Each aspect is closely related to one another. This research focuses on the Chinese community in Sampeng area during early Rattanakosin period when Bangkok city was established, continuing to the settlement of Chinese community in Yaowarat area which was founded in the reign of King Rama V as the most significant trading area of the country reflecting an eminent Chinese community in terms of people's way of life, belief, arts, tradition, as well as physical features like household architectures and Chinese billboards along the street. Therefore, Yaowarat is generally accepted as Thailand's China Town. According to an article mentioned about the Kingdom of Thailand in the reign of King Rama V, Chinese New Year at that time was seen as a lively celebration until the end of World War II in the period of Cold War when this festival became only an event among family members and relatives. Yaowarat Chinese New Year Festival; consequently, was celebrated quietly so as not to be outstanding and observed by authorities. However, later after 1987, the Thai government began its policy of

promoting tourism and considered Yaowarat Chinese New Year Festival as stimulating the country's economy. Also, Princess Maha Chakri Sirindhorn has been an important part in bringing Chinese New Year Festival in Yaowarat into an international recognition as a valuable and well-known annual event. Since 1987, Chinese New Year Festival in Yaowarat has been typically created to be a unique Chinese New Year celebration unlike any other countries in the world; for instance, a creative economic idea of annually designing clothes with Chinese zodiac year screens, community strengths, as well as occupational inheritance all of which have inspired a widespread educational trend of Chinese Studies. It can be said that Yaowarat Chinese New Year Festival is another example of a conservation conducted in parallel with a development.

กิตติกรรมประกาศ

เจ้าอาวาสวัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) อาม่า เสง เห่ง ฮึง คุณสมชาย กรุสวนสมบัติ (ชุมนุมหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ) คุณวิศิษฐ์ ลี้มประนะ (งานสุนทรภู่ไทยตรามือที่หนึ่ง) คุณสมชัย กวางทองพาณิชย์ คุณสุคนธ์ บุษบก อาจารย์นิธิวิบูลย์ บุญชัยชูสกุล รองศาสตราจารย์ ดร.จรัสศรี จิรภาส จาง คุณวรพัทธ์ ฐรา กุลมณีรัตน์ คุณปิยะนุช นาคคง โดยเฉพาะขอกราบขอบพระคุณพระคณาจารย์จีนธรรมปัญญาจริยาภรณ์ (เย็นเขียว) ท่านเจ้าอาวาสวัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) เป็นอย่างสูงที่กรุณาสละเวลาให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗ (มรณภาพเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๘)

ขอขอบคุณส่วนหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชที่มีโอกาสได้รับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อทรงเยี่ยมเยียนกิจการร้านค้า อาทิ คุณไชยกิจ ตันติกาญจน์ คุณสถาพร หล่าวศิริมงคล คุณอำพา เปรมพุดสวัสดิ์ คุณวนิดา กิติมานะเสถียร คุณสุพล เลิศปัญญาโรจน์ คุณศิวกร ทองวิริยะกุล คุณทนกร เจริญพิมลกุล คุณเกตุร กิตติชนเสถียร (โชคกล้าเลิศ)

ขอขอบคุณนักศึกษา ๕ คนที่ลงทะเบียนเรียนวิชา GE 2153 ช่วยเก็บข้อมูลภาคสนามบางส่วน

ขอขอบคุณ

อาจารย์กมลทิพย์ โพธิ์กลาง สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ จัดทำ Abstract

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิค สุนทรชัย คณบดีคณะศิลปศาสตร์

คณาจารย์สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์

สำนักงานเลขานุการ คณะศิลปศาสตร์

ขอขอบคุณสำนักพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ประพทุทธิ์ สุกรัตน์เมธี ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายนักศึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติและรองศาสตราจารย์สุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล

ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้ ทั้งที่เป็นข้อมูล ข้อสังเกตและข้อสรุป จะเกิดประโยชน์บ้างต่อสังคมไทยและเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อยอดของผู้สนใจต่อไป

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญรูปภาพ	ฉ
สารบัญแผนที่	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
สมมติฐานของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๓
นิยามศัพท์เฉพาะ	๓
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
บทที่ ๒ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย	๑๒
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	๑๒
การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๒
การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๔
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๘๕
บรรณานุกรม	๕๗
ภาคผนวก	๑๐๓
ประวัติย่อผู้วิจัย	๑๐๔

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๑ บรรยากาศเรือนแพและเรือแพริมแม่น้ำเจ้าพระยา	๒๐
ภาพที่ ๒ ตึกแถวบนถนนเจริญกรุงในวันเวลาที่ผ่านไป	๒๑
ภาพที่ ๓ การผูกปี่หรือผูกปี	๒๒
ภาพที่ ๔ ตัวอย่าง “สารบัญชีเพื่อใช้ในกิจการไปรษณีย์ พ.ศ.๒๔๒๖”	๒๒
ภาพที่ ๕ แสดงตำแหน่งราชการของขุนนางจีนและที่ตั้งของบ้านเรือนซึ่งอยู่ในย่านไชน่าทาวน์	๒๒
ภาพที่ ๖ ถนนเขาวราชในอดีต	๒๕
ภาพที่ ๗ ความคดโค้งของแนวถนนเขาวราช ที่มีผู้เปรียบเป็นลำตัวของมังกร	๒๕
ภาพที่ ๘ จำลองภาพการเดินทางน้ำบนถนน	๒๖
ภาพที่ ๙ จำลองการอาบน้ำของจีนอพยพที่เพิ่งเข้ามาเมืองไทย ที่เราเรียกจีนใหม่หรือซินคั้งหรือซินถอง	๒๘
ภาพที่ ๑๐ ผู้เขียน คุณธรรมสำคัญตั้งแต่เมื่อแรกดำเนินการของนักธุรกิจชาวจีน	๒๙
ภาพที่ ๑๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานเงินแก่คณะสิงโตในเทศกาล ตรุษจีนเขาวราช พ.ศ.๒๕๓๖	๔๘
ภาพที่ ๑๒ ขนมห้างใหญ่ที่สุดในโลก เทศกาลตรุษจีนที่เขาวราช ปี พ.ศ.๒๕๓๖	๔๙
ภาพที่ ๑๓ บริเวณหน้าร้านง่วนฮุ้น (พริกไทยตรามือที่หนึ่ง) ในตลาดเก่า เขาวราช	๕๑
ภาพที่ ๑๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทอดพระเนตรนิทรรศการของจิว	๕๒
ภาพที่ ๑๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เยี่ยมห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง	๕๔
ภาพที่ ๑๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงนำนักเรียนนายร้อย จ.ป.ร. ชั้นปีที่ ๕ ศึกษาฐานวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายจีน และทรงเยี่ยมพิพิธภัณฑ์ห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง	๕๕
ภาพที่ ๑๗ ภาพตึกห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง	๕๖
ภาพที่ ๑๘ เครื่องหมายการค้า ภาพถ่ายบรรพชนห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง และเครื่องมือทำทองรุ่นแรกๆ	๕๖
ภาพที่ ๑๙ เสื้อปีนักษัตรมะแม (แพะตัวเดียว)	๕๖
ภาพที่ ๒๐ ร้านกว้าง เจียบ เซีย เครื่องดนตรีจีนโบราณ	๕๗
ภาพที่ ๒๑ ร้าน เซียง เฮง เส็ง ตะเกียงเจ้าพายุและเตาฟู่	๕๙
ภาพที่ ๒๒ ร้าน ไทย เฮง เส็ง เครื่องใช้สแตนเลสและเครื่องครัว	๖๑
ภาพที่ ๒๓ ภาพเหตุการณ์เมื่อเสด็จฯ เยี่ยมร้าน อี้ เล่ง เฮง ขนมห้างฮับ	๖๒
ภาพที่ ๒๔ เทศกาลตรุษจีนเขาวราช พ.ศ.๒๕๔๗	๖๓
ภาพที่ ๒๕ เทศกาลตรุษจีนเขาวราช พ.ศ.๒๕๔๗	๖๔
ภาพที่ ๒๖ เสื้อปีนักษัตรวอก	๖๔
ภาพที่ ๒๗ เสื้อปีนักษัตรระกา	๖๕

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ ๒๘ เสื้อปีนนักยัตร์จ่อ	๖๕
ภาพที่ ๒๙ เสื้อปีนนักยัตร์กุน	๖๖
ภาพที่ ๓๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ วัดมิ่งกรมลาวาส	๖๗
ภาพที่ ๓๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ทรงทำขนมคุ้บต๊ับ ร้านง่วน ฮะ เซ็ง	๖๗
ภาพที่ ๓๒ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารีเสด็จฯ ทรงเป็นประธาน เปิดงานตรุษจีนเยาวราช ๒๖ มกราคม ๒๕๕๒	๖๘
ภาพที่ ๓๓ เสื้อปีนนักยัตร์กลู	๖๘
ภาพที่ ๓๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารีทอดพระเนตรนิทรรศการ ที่บริเวณศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราช	๖๙
ภาพที่ ๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ทรงเขียนอักษรจีนบน โคม	๖๙
ภาพที่ ๓๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ทรงทดลองชงกาแฟที่ร้านเอี้ยะแซ	๗๐
ภาพที่ ๓๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จฯ ศาลเจ้าเล่าปุนเถ้ากง (ศาลเจ้าเก่า) และโรงเรียนเหยงอิง	๗๑
ภาพที่ ๓๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ทรงรับการทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของจากพสกนิกรผู้อาวุโสชาวไทยเชื้อสายจีน	๗๒
ภาพที่ ๓๙ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ทรงทดลองทอดปาห่อง ใ้กรูปหัวใจ	๗๒
ภาพที่ ๔๐ เสื้อปีนนักยัตร์ขาล	๗๓
ภาพที่ ๔๑ ชุ่มประตู่เฉลิมพระเกียรติ หัวถนนเยาวราช	๗๔
ภาพที่ ๔๒ ตราสัญลักษณ์ชุ่มประตู่เฉลิมพระเกียรติ	๗๔
ภาพที่ ๔๓ นักยัตร์รูปแกะ บริเวณชุ่มประตู่เฉลิมพระเกียรติ	๗๔
ภาพที่ ๔๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ร้านลูกชิ้นปลา ดร.ยู๋ (อึ้งเป็งซุง)	๗๕
ภาพที่ ๔๕ ปลาไซตอ ปลาหางเหลือง ปลาอินทรี สำหรับทำลูกชิ้น	๗๕
ภาพที่ ๔๖ ตั๋วลัทธิเทศกาลตรุษจีนเยาวราช พ.ศ.๒๕๕๔ และ เสื้อปีนนักยัตร์แกะ	๗๕
ภาพที่ ๔๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระอักษร “ฟู” บนพื้นที่ว่าง หลังจากพสกนิกรร่วมกันเขียนจนเต็มพื้นผ้าแล้ว	๗๗
ภาพที่ ๔๘ พสกนิกรชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราช ร่วมใจกันเขียนอักษรจีนถวายพระพร	๗๗
ภาพที่ ๔๙ เสื้อปีนนักยัตร์มะโรง	๗๗

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ ๕๐ ประมวลภาพสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนิน เทศกาลตรุษจีนเยาวราชเป็นครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๕๕๕	๗๘
ภาพที่ ๕๑ นายกรัฐมนตรีทั้งในอดีตและ ณ พ.ศ. ๒๕๕๖ เข้าเฝ้ารับเสด็จฯ	๗๙
ภาพที่ ๕๒ เสื้อโป๊นักยัตรมะเส็ง	๗๙
ภาพที่ ๕๓ เสื้อโป๊นักยัตรมะเมีย	๗๙
ภาพที่ ๕๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ศาลเจ้าที่ตลาดเก่า /เสด็จฯวัดมังกรกมลาวาส	๘๐
ภาพที่ ๕๕ พระบรมฉายาลักษณ์ที่ทางวัดเล่งเน่ยยี่ อัญเชิญไว้ที่ห้องรับรองของท่านเจ้าอาวาส /สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนทนาธรรมด้วยท่านเจ้าอาวาส	๘๑
ภาพที่ ๕๖ พระคณาจารย์จีนธรรมปัญญาจริยาภรณ์ (เย็นเขียว) ท่านเจ้าอาวาสวัดมังกรกมลาวาส	๘๑
ภาพที่ ๕๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเปิดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราช พ.ศ. ๒๕๕๘	๘๓
ภาพที่ ๕๘ เสื้อโป๊นักยัตรตรุษจีน ทั้ง ๑๒ ปี	๘๓
ภาพที่ ๕๙ ภาพลายเส้น ป้ายผ้าเทศกาลตรุษจีนเยาวราช พ.ศ. ๒๕๕๘ บริเวณถนนมิตรภาพไทย-จีน	๘๔
ภาพที่ ๖๐ ครอบครัวเรือญาติชาวไทยเชื้อสายจีน ร่วมรับเสด็จฯ	๘๔

สารบัญแผนที่

หน้า

แผนที่ ๑ แสดงการตั้งถิ่นฐานของคนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เมื่อแรกสร้างกรุงเทพฯ	๑๕
แผนที่ ๒ แผนที่กรุงเทพฯ สมัยรัชกาลที่ ๕	๒๔
แผนที่ ๓ ไข่นาทาวน์เยาวราชและปริมณฑลยุคปัจจุบัน	๒๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวจีน ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานพึ่งพระบรมโพธิสมภารบนผืนแผ่นดินไทยนับจากปัจจุบันเป็นเวลานานกว่าห้าศตวรรษหรือห้าร้อยกว่าปีแล้ว (สมัยอยุธยา ๓๑๗ ปีบวกสมัยรัตนโกสินทร์ที่มากกว่า ๒๐๐ ปี) ลูกหลานที่เกิดและเติบโตในประเทศไทย ต่างมีสิทธิในความเป็นพลเมืองไทยอย่างสมบูรณ์ในฐานะชาวไทยเชื้อสายจีน แต่ปัจจุบันหลายครอบครัววงศ์ตระกูลอาจไม่เหลือร่องรอยของความเป็นชาวจีนแล้ว ยกเว้นเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชหรือ China Town ซึ่งเป็นชุมชนจีนขนาดใหญ่และมีชื่อเสียงของไทย เนื่องจากยังสามารถรักษานับธรรมเนียมประเพณีตามรอยบรรพชนได้อย่างเข้มแข็ง ต่อเนื่องยาวนาน ในขณะที่ความเป็นจีนและชุมชนจีนแห่งอื่นๆ ค่อย ๆ เลือนหายไปจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่นับวันรุนแรงและขยายวงกว้างมากขึ้น ความเข้มแข็งของชุมชนจีนเยาวราชนอกจากลักษณะทางกายภาพจาก ศาสนสถาน ศาลเจ้า วัดจีน หรืออาคารร้านค้าสถาปัตยกรรมเก่าแล้ว ยังเต็มไปด้วยวิถีชีวิต ความเชื่อ และเศรษฐกิจ สิ่งที่ยกย่องความสำคัญและความเข้มแข็งในอดีตลักษณะของชาวจีนก็คือ การจัดงานเทศกาลตรุษจีนอย่างยิ่งใหญ่ที่ทำให้มองเห็นความเคลื่อนไหวตื่นตัวมีลมหายใจอยู่ตลอดเวลาของเยาวราช จนตรุษจีนเยาวราชกลายเป็นเทศกาลต่อเนื่องและนับวันจะเพิ่มสีสัน เพิ่มความหมายที่ขยายไปสู่มิติต่างๆ อย่างไม่สิ้นสุด อาทิ การกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทย-จีน ตลอดจนการเป็นเทศกาลแห่งการท่องเที่ยวนานาชาติ ที่มหาชนจากทั่วโลกต่างชื่นชมและประสงค์ที่จะมาสัมผัสบรรยากาศเทศกาลตรุษจีนที่ยิ่งใหญ่ระดับแนวหน้าของโลกเทศกาลนี้

ก่อนหน้าที่จะมีการจัดงานตรุษจีนเยาวราชอย่างใหญ่โตเช่นทุกวันนี้ ชาวจีนในย่านเยาวราช ต่างก็จัดงานตรุษจีนหรือเทศกาลต่างๆ ตามคตินิยมของตนอยู่แล้วตามปกติ กล่าวได้ว่าชาวจีนเป็นกลุ่มคนที่ยึดมั่นในขนบประเพณีของตนมาอย่างเหนียวแน่นและมั่นคงไม่ว่าจะไปพำนักยังที่ใดในโลก โดยเฉพาะในสังคมไทยที่เปิดกว้างยอมรับวัฒนธรรมจีนที่แตกต่างกัน บนฐานของพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน นอกจากนี้หลักคำสอนของท่านขงจื้อ ที่ย้ำการยึดมั่นขนบประเพณีแห่งบรรพชนที่มีความสอดคล้องกับคตินิยมชาวไทย ธรรมเนียมจีนหลายอย่างจึงกลมกลืนไปกับวิถีไทย อย่างไรก็ดีในช่วงสงครามเย็นที่เกิดการแพร่ขยายของแนวคิดมาร์กซ์ลัทธิสังคมนิยม ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตง ชาวจีนในไทยยุคนั้นย่อมตระหนักดีว่าพวกตนถูกเพ่งเล็งจากรัฐบาลไทย (กึ่งเผด็จการทหาร) ที่อาจเห็นดีเห็นงามกับระบอบการปกครองอันเป็นปรปักษ์กับการปกครองแบบประชาธิปไตย การจัดงานตรุษจีนเยาวราชยุคนั้น จึงมิได้จัดอย่างใหญ่โตที่จะทำให้พวกตนดูโดดเด่นขึ้น

จนเป็นที่พึงเล็งของทางการได้ แม้โดยตามกฎหมาย ลูกหลานของคนรุ่นนี้หรือก่อนหน้านี้ได้กลายเป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์ตามสัญชาติไปแล้วก็ตาม จนเมื่อกว่ายี่สิบปีมานี้ที่งานเทศกาลตรุษจีนเยาวราชเริ่มมีสีสันและเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ประชาคมโลก ครั้น พ.ศ. ๒๕๔๐ คุณวิศิษฐ์ ลิ้มประนะ เจ้าของธุรกิจ พริกไทยตรามือที่หนึ่ง จึงได้เริ่มจัดเส้นทางเสด็จประพาส ทูลเกล้าฯ ถวาย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อทรงมีพระราชวินิจฉัย เพราะการที่พระราชวงศ์ชั้นสูงจะเสด็จฯ ณ ย่านไชน่าทาวน์ ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนหนาแน่น จากการประกอบอาชีพต่าง ๆ ย่อมต้องถวายความปลอดภัยอย่างมาก แต่พระองค์ก็ทรงยินดีที่จะเสด็จฯ ตามเส้นทางนั้น ๆ อย่างไม่ถือพระองค์ ก่อให้เกิดความปลื้มปิติต่อชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชที่ได้เข้าเฝ้าชื่นชมพระบารมีอย่างใกล้ชิด โดยทรงซักถามถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิตของเขาเหล่านั้นอย่างได้พระทัยยิ่ง เนื่องจากวิถีชาวบ้านบางอย่างเป็นความรู้ที่ไม่ทรงทราบมาก่อน เช่น ทำไมต้องเคาะตะแกรงเมื่อปิ้งหมูแผ่น เป็นต้น

ปัจจัยใดเป็นสาเหตุที่ทำให้งานตรุษจีนเยาวราชในกว่าสองทศวรรษมานี้ มีชื่อเสียงได้ถึงเพียงนี้ ทั้งจากภาครัฐและเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างไร หรือความเข้มแข็งของผู้คนในชุมชนด้านใดบ้างที่ทำให้เกิดผลเช่นนี้ และความเข้มแข็งนี้จะยังต่อเนื่องไปอีกนานหรือไม่ในเมื่อเยาวราชและปริมณฑลกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเฉกเช่นชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ในเมืองหลวงของประเทศไทยเวลานี้ ไม่ว่าจะพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่จะพาดผ่านเยาวราช หรือการโล้เรือชุมชนเก่าแก่บางแห่งเพื่อพัฒนาขึ้นเป็นเมืองทันสมัยและแหล่งท่องเที่ยว ชาวไทยเชื้อสายจีนทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่จะมีวิธีการแก้ไขหรือตั้งรับกับความเปลี่ยนแปลงนี้อย่างไร และจะช่วยกันรักษาเยาวราชให้ยืนหยัดความเป็นชุมชนจีนเก่าแก่ของสังคมไทยได้อย่างไร โดยที่ไม่มีผู้เสียหายประโยชน์หรือเสียหายที่สุด นั่นคือผู้คนทุกกลุ่มในเยาวราชยังสามารถรักษาทุนทางสังคมได้อย่างสง่างามควบคู่ไปกับการไม่สูญเสียทุนทางเศรษฐกิจของตนและของประเทศชาติ

ปัญหาเหล่านี้ล้วนต้องการคำตอบที่ชัดเจนและครอบคลุม เพื่อให้ทราบพัฒนาการต่อไปของเทศกาลที่มีความหมายอย่างยิ่งเทศกาลนี้ โดยศึกษาลึกลงจากรากเหง้าชุมชนที่ยาวนานดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้เพื่อสามารถนำผลของการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้ต่อการสร้างทุนทางสังคมและทุนทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาพัฒนาการเทศกาลตรุษจีนเยาวราชตั้งแต่ยังไม่มีการจัดงานอย่างเป็นทางการ จนมาสู่การร่วมมือกับทางราชการ (กรุงเทพมหานครและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) และเอกชนต่าง ๆ ตลอดจนรัฐบาลจีนและคลัสเตอร์เทศกาลตรุษจีนที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ โดยเน้นศึกษาด้วยการทำงานภาคสนามในแนวมานุษยวิทยาด้านประเพณีจากคำบอกเล่าและสอบถามข้อมูลกับเอกสารและภาพถ่ายที่เกี่ยวข้อง

๑.๒.๒ เพื่อนำผลการศึกษาไปบูรณาการกับการเรียนการสอน การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามเอกลักษณ์ด้าน “จีนศึกษา” ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

๑.๓ สมมติฐานของการวิจัย

ชาวจีนย่านเยาวราชจะสามารถรักษาวัฒนธรรมจีนไว้ได้อย่างสง่างาม จากการพยายามธำรงความมีชีวิตของความเป็นจีน ผ่านการจัดงานเทศกาลตรุษจีน หรืออื่นๆ ได้หรือไม่ ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ เช่น นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่ทันสมัย เหตุปัจจัยเหล่านี้จะก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบหรือเชิงบวกอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา ประวัติศาสตร์หรือภูมิหลังของเทศกาลตรุษจีนเยาวราช บรรยายากความครึกครื้นหรือซบเซาตามสภาพการณ์ของบ้านเมืองขณะนั้น เช่น ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง การถูกทางการเพ่งเล็งในช่วงสงครามเย็น การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ การเสด็จพระราชดำเนินงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราชของพระบรมวงศานุวงศ์โดยเฉพาะสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จนมาสู่เหตุการณ์ล่าสุดคือการพัฒนาเส้นทางคมนาคมด้วยรถไฟความเร็วสูงในย่านเยาวราช

ขอบเขตสถานที่ ถนนเยาวราชและบริเวณชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในปริมณฑลที่เกี่ยวข้อง

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ

เทศกาลตรุษจีน ประเพณีขึ้นปีใหม่ อันจัดเป็นเทศกาลสำคัญที่สุดของชาวจีน แม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปและทำให้ประเพณีหลายเทศกาลของจีนค่อยๆ เสื่อมความนิยมลง เช่น ไหว้พระจันทร์ สารทขนมบัวลอย ฯลฯ แต่ชาวจีนยังยึดมั่นในเทศกาลตรุษจีนอย่างไม่เสื่อมคลาย ทั้งนี้วันจะขยายขนาดของงานให้ยิ่งใหญ่และเข้มข้นขึ้น โดยเฉพาะเทศกาลตรุษจีนที่เยาวราช ซึ่งแต่ก่อนก็จัดตามประเพณีดั้งเดิมในหมู่ชนของตน แต่ต่อมามีการกำหนดจุดเด่นของงานตั้งแต่วาง พ.ศ. ๒๕๔๐ จากความร่วมมือของเอกชนที่เป็นเจ้าของกิจการชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชทั้งรายใหญ่รายย่อยจนมาสู่การจัดอย่างเป็นงานมหกรรมเทศกาลตรุษจีนเยาวราชระดับนานาชาติในเวลาต่อมา ที่หน่วยงานราชการของรัฐลงมาเกี่ยวข้องด้วย เพื่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะจากการท่องเที่ยว นอกจากนี้สถานทูตจีนในประเทศไทยก็ให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิด

ชาวจีนย่านเยาวราช หมายถึงชาวจีนย่านเยาวราชและบริเวณใกล้เคียง เช่น ย่านสำเพ็งที่เป็น China Town ยุคต้นรัตนโกสินทร์หรือเมื่อสองร้อยกว่าปีล่วงแล้ว ประชากรทั้งที่เป็นชาวจีนอพยพรุ่นบุกเบิกและชาวไทยเชื้อสายจีนที่พำนักอาศัยหรือทำการค้าอยู่ในย่านนี้ ได้เริ่มแพร่และ

ถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนทั้งภาษาพูด จารีตประเพณี วิถีชีวิตและประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อเนื่องมา มีการปรับเปลี่ยนบ้างไปตามสภาพ นอกจากนี้ยังปรากฏลักษณะทางกายภาพที่เป็นจิตวิญญาณแห่งความเป็นจีน ผ่านวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น ศาลเจ้า ส막ม ดึกแถว เป็นต้น

ภูมิหลัง ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเทศกาลตรุษจีนเยาวราชในระดับชาวบ้าน ปรากฏในหลักฐานเอกสาร อย่างน้อยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ แมื่อก่อนหน้านี้จะปรากฏในเอกสารว่ามีพระราชกฤษฎีกาแต่งตั้งพระครูจีนเป็นหนึ่งในพระราชพิธีสิบสองเดือน แต่ก็เป็นงานในราชสำนัก

พัฒนาการ คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงของเทศกาลตรุษจีนที่เยาวราช จากบันทึกเอกสาร อย่างน้อยในสมัยรัชกาลที่ ๕ จนมาถึงราว พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่มีการกำหนดจุดเด่นแต่ละปี พัฒนาการนี้มีเหตุปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลไทยสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในประเทศ และการสนับสนุนของกระทรวงวัฒนธรรมแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านสถานทูตจีนในไทย นอกเหนือจากการที่สมเด็จพระเทพรัตนฯ ทรงสนพระทัยอย่างจริงจังด้วยการเสด็จพระราชดำเนินในงานนี้เกือบทุกปี จนเทศกาลตรุษจีนเยาวราช เป็นงานระดับนานาชาติดังเช่นที่ปรากฏในปัจจุบัน

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ทำให้ทราบภูมิหลังและพัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนเยาวราช โดยเฉพาะตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ อันเป็นประวัติศาสตร์สำคัญเหตุการณ์หนึ่งของไทย

๑.๖.๒ ผลการศึกษาสามารถนำไปบูรณาการกับการเรียนการสอน การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามเอกลักษณ์ด้านจีนศึกษาของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

๑.๖.๓ เป็นการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในวโรกาสเจริญพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษาหรือครบห้ารอบปีนักษัตร และร่วมเฉลิมฉลองในโอกาสครบรอบ ๔๐ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน ใน พ.ศ. ๒๕๕๘

บทที่ ๒

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิด

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับ ภูมิหลังและพัฒนาการ

ความสำคัญของการศึกษาภูมิหลังก็เพื่อทำความเข้าใจจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง การศึกษาเกี่ยวกับภูมิหลังจึงมักควบคู่กับการศึกษาถึงพัฒนาการ เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลง การคลี่คลายขยายตัวจากจุดเริ่มต้นนั้นๆ ในที่นี้คือภูมิหลังและพัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนเขาวราช ซึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงกลุ่มคนที่ทำให้เกิดเทศกาลนี้ นั่นคือชาวจีนในไทยหรือชาวไทยเชื้อสายจีน

อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๔๗: ๑๔๓-๑๕๓) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทย-ชาวจีนในเชิงมานุษยวิทยา ในที่นี้สรุปว่า ความเป็นชาวจีนในไทยและความเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนเกิดขึ้นตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์หรือภูมิหลังของสังคมไทย โดยการจัดแบ่งช่วงต่างๆ นี้เป็นการแบ่งอย่างหลวมๆ เพราะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเหลื่อมเวลาหรือเหลื่อมยุคกัน เริ่มจากช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ ประเทศจีนเริ่มเกิดปัญหาวิกฤตภายใน ผลักดันให้พลเมืองอพยพออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่ยังมาเฉพาะผู้ชายและโดยมากจะทำงานเป็นแรงงานหรือจับกัง ดังนั้นเงินเหล่านี้จึงมักมีภรรยาเป็นชาวไทย เกิดครอบครัวไทย-จีน ที่มีลักษณะผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจากการถ่ายทอดทั้งบิดาและมารดาไม่ว่าภาษาพูด อาหารการกิน ขนบประเพณี โดยในระยะนี้วัฒนธรรมจีนจะถูกกลืนกลายมาทางไทยค่อนข้างมาก เนื่องจากสถานภาพของผู้เป็นบิดายังไม่ได้รับการยอมรับคือเป็น “คนอื่น” ที่มีใช้ชาวไทย หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ จนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ หญิงจีนเริ่มเดินทางออกนอกประเทศ เกิดครอบครัวที่มีทั้งพ่อจีนแม่จีน การรักษาวัฒนธรรม ขนบประเพณีดั้งเดิมของจีนจึงเข้มข้นกว่าในยุคก่อน นอกจากนี้เป็นยุคที่เกิดองค์กรทางสังคมของชาวจีนอย่างเด่นชัดและมีจำนวนมากขึ้นเพื่อต้องการรักษาเอกลักษณ์ความเป็นจีนของตนไว้ นอกเหนือจากการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระหว่างกลุ่มชาวจีนด้วยกันเอง หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ การเมืองในประเทศไทยยังคงมีปัญหาเรื่อยๆ นับจาก พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย เห็นได้จากเกิดการปฏิวัติรัฐประหารอยู่เนืองๆ จนอำนาจการบริหารประเทศตกอยู่ในมือทหารกลุ่มหนึ่ง ระบบอุปถัมภ์ระหว่างข้าราชการสายทหารและพ่อค้าจีน ทำให้เศรษฐกิจในประเทศไทยอยู่ในมือนักธุรกิจชาวไทยเชื้อสายจีนมากขึ้น หลากหลายด้านขึ้นไม่ว่าการค้า การให้บริการต่างๆ การเงินการธนาคาร หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เมื่ออำนาจของกลุ่มทหารถูกลดทอนลง นักธุรกิจไทยเชื้อสายจีนก็เริ่มหันมาสนใจทำงานการเมืองมากขึ้น นอกจากนี้บุคคลชั้นลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนก็เริ่มรับ

ราชการสายความมั่นคงมากขึ้น กล่าวได้ว่าชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนในสังคมไทยมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องแม้บางปรากฏการณ์จะเหลื่อมเวลากันบ้าง แต่ในที่สุดความเป็นชาวจีนและวัฒนธรรมจีนก็ได้กลมกลืนไปกับความเป็นไทยและวัฒนธรรมไทย จากเหตุสำคัญคือการเป็นครอบครัวไทย-จีนที่เป็นวิถีกลมกลืนวิถีชีวิต วัฒนธรรมทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมอย่างเป็นธรรมชาติในลักษณะเนบเนียน เน้นนาน และเกิดประสิทธิผลมากกว่าการใช้กำลังหรือกฎหมายบังคับ

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างสังคมจีนและตัวตนของชาวจีน

หนังสือ **เมธิตะวันออก** โดย เสถียร โพธิ์นันทะ พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นหนังสือที่ได้รับรางวัลเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ จากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) มีสาระความรู้เชิงปรัชญาความคิด โลกทัศน์ที่ค้นคว้าจากเอกสารภาษาจีนโดยตรง และรวบรวมข้อคิดจากปรัชญาเมธีจีนคนสำคัญ ทำให้เข้าใจภาพรวมของโครงสร้างสังคมจีน ที่หล่อหลอมให้เกิดความมีตัวตนของชาวจีนและสามารถนำมาใช้กับงานวิจัยชิ้นนี้ได้ดี เพราะโครงสร้างสังคมจีน ย่อมบ่งบอกความมีตัวตนของคนจีน ผ่านการรักษาริถีประเพณี โดยเฉพาะเทศกาลตรุษจีนที่ถือว่าสำคัญที่สุดกว่าทุกเทศกาล อธิบายสืบเนื่องจากหัวข้อที่แล้ว คือ พัฒนาการการเข้ามาสู่สังคมไทยของชาวจีนอพยพทั้งสามช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ชาวจีนเหล่านี้ยังนำคติความเชื่อแบบดั้งเดิมตามคำสอนของปรัชญาเมธีจีน เช่น ขงจื้อ เหลาจื้อ (เต๋า) พุทธศาสนา ดิเด๋ว เข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยด้วย มิใช่ช่วงสมัยหลังจนถึงปัจจุบันที่ประเทศจีนถูกปกครองด้วยระบบสังคมนิยมของเหมาเจ๋อตง ที่ปฏิเสธศาสนาความเชื่อแบบดั้งเดิม นอกจากนี้การมีคติความเชื่อและจารีตประเพณีดั้งเดิมนี้อีกมิได้ขัดแย้งกับวิถีไทยที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักอยู่แล้ว การนับถือเทพเจ้าตามคติจีนก็ดี การปฏิบัติตามประเพณีในเทศกาลต่างๆ ก็ดี จึงดำเนินไปอย่างราบรื่นในสังคมไทย และด้วยเหตุที่ชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีถึงดีมาก จึงยอมแสดงออกถึงการปฏิบัติตามเทศกาลเหล่านี้อย่างเต็มที่เพื่อบอกถึงความมีตัวตน มีวัฒนธรรมอันยาวนานของตนเอง ผ่านกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าพิธีกรรมไหว้เจ้าเพื่อแสดงความขอบคุณเทพเจ้าที่บันดาลให้ครอบครัวเจริญเติบโตและกิจการหน้าที่การงานของตนประสบความสำเร็จ และความพึงพอใจในแสดงความกตัญญูต่อดวงวิญญาณบรรพชน ที่ยังคงเลapingรักษาลูกหลานในตระกูลให้อยู่เย็นเป็นสุข การไหว้หอเฮี้ยตี๋เพื่อตอบแทนผีไร้ญาติ สิ่งที่กำลังกล่าวไปแล้วนี้เป็นสาระเกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อ เทศกาลตรุษจีนยังบ่งบอกถึงกิจกรรมหลากหลายที่ตามมา เป็นกิจกรรมที่สะท้อนโครงสร้างสังคมจีนและความมีตัวตนของคนจีน เช่น จริยธรรมเกี่ยวกับครอบครัว เทศกาลตรุษจีนมีกิจกรรมสำคัญคือครอบครัวเครือญาติและบริวารได้กินอยู่อย่างอึมอึม มีความสุข คนทุกรุ่น ทุกเพศ ทุกวัย ได้พบปะพูดคุยสรวลเสกันด้วยความเบิกบานใจ การไปพบปะเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง คนรู้จัก เพื่อกระชับความสัมพันธ์ในหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีนด้วยกันให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง อันเป็นข้อปฏิบัติของชาวจีนรุ่นแรกๆ ที่มาอยู่เมืองไทยและสืบเนื่องมาเรื่อยๆ ในคนรุ่นหลังๆ

แนวคิดการรักษาสมดุลในโลกหรือแนวคิดหยิน-หยาง ที่พบมากมายจากเทศกาลตรุษจีน เริ่มจากการชำระล้างสิ่งสกปรกในบ้านร้านค้าและสถานทั้งที่บ้านและที่ทำงานให้สะอาดหมดจด สะสางสิ่งค้างคา หนี้สิน ไม่ให้ติดค้าง เพื่อพร้อมจะเริ่มปีใหม่ที่สดใสกว่าเก่า หัวหน้าครอบครัวหรือเจ้าของกิจการจะแจกเงินแต๊ะเอีย ให้ลูกหลานบริวาร แจกจ่ายอาหารการกินที่มีมากมายให้เพื่อนบ้าน หรือผู้ที่ยากไร้กว่า มีการรื่นเริงบันเทิงใจอย่างสุดซึ้ง เช่น เล่นไฟ เทียวเตร่ ซื้อของราคาแพง (จากเงินแต๊ะเอีย) หลังจากอดทนทำงานหนักมาแล้วทั้งปี นั่นคือ สกปรก-สะอาด มีมากมาย-แจกจ่าย รื่นเริงเต็มที่-ทำงานหนักทั้งปี เป็นการทำให้เกิดภาวะสมดุล ไม่ให้เกิดความโตนเอนไปข้างใดข้างหนึ่ง

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี-เทศกาล

ถาวร ลิกข โกลล อธิบายองค์ประกอบสำคัญของเทศกาลว่ามี ช่วงเวลาและกิจกรรม นั่นคือ เทศกาล-นักขัตฤกษ์ ซึ่งสองคำนี้มีจุดเน้นที่ต่างกันคือ เทศกาลเน้นช่วงเวลา ส่วนนักขัตฤกษ์เน้นงานรื่นเริงในเทศกาล รวมความว่า เป็นกิจกรรมงานรื่นเริงตามฤดูกาล เช่นเทศกาลตรุษจีน เป็นเทศกาลใหญ่ มีช่วงเวลาหลายวันและกิจกรรมหลายอย่าง เริ่มแต่วันส่งเจ้าขึ้นสวรรค์ในวัน ๒๓ ค่ำ หรือ ๒๔ ค่ำ เดือนสิบสอง ไปจนถึงวันรับเจ้ากลับลงมาสู่โลกมนุษย์ในวัน ๔ ค่ำ หรือ ๕ ค่ำ เดือนอ้าย ทุกเทศกาล มีที่มา จุดมุ่งหมาย วิวัฒนาการ และคุณค่าต่างๆ ที่น่ารู้ น่าศึกษา (๒๕๕๗ : ๓-๔)

เทศกาล จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับฤดูกาล นั่นคือเป็นสิ่งที่ปฏิบัติหรือทำตามฤดูกาลหมุนเวียนไปในแต่ละปี มนุษย์จึงกำหนดเวลาแน่นอนและยึดถือปฏิบัติสืบมาตามปฏิทิน เทศกาลจึงเป็นกิจกรรมที่มนุษย์กระทำอย่างสม่ำเสมอในรอบหนึ่งปี ดังนั้น เทศกาลจึงเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตผู้คนเกือบตลอดเวลาหรือตลอดทั้งปี จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าประเพณีสิบสองเดือนและเป็นกิจกรรมที่มนุษย์ควรกระทำ แต่ไม่มีบทลงโทษตามกฎหมาย หากผู้ใดไม่กระทำก็อาจถูกติฉินนินทาว่าไม่รู้ธรรมเนียม จึงเกิดคำว่า “ทำตามกันมาเป็นประเพณี” โดยคนรุ่นหลังลงไปมักไม่รู้ความหมายที่แท้จริง เนื่องจากเทศกาลเป็นคตินิยมที่ผู้คนยอมรับที่จะกระทำโดยเต็มใจเมื่อถึงโอกาสหรือเทศกาลนั้น ๆ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่รวมหมู่รวมพวกกัน จึงจำเป็นต้องมีข้อปฏิบัติร่วมกัน ข้อตกลงร่วมกันนี้ทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นเครื่องมือที่จะยึดโยงให้มนุษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กิจกรรมที่มักมากับเทศกาลก็คือนันทนาการหรือสิ่งบันเทิง (นักขัตฤกษ์) ที่เป็นการละเล่น มหรสพ นอกจากนี้ สำหรับในสังคมไทยแล้ว การมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลักมายาวนาน ทำให้ไทยเป็นสังคมพหุลักษณะคือมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลมาถึงการมีวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร นอกจากวัฒนธรรมไทยที่เป็นวัฒนธรรมหลักหรือวัฒนธรรมประจำชาติของเราเองแล้ว เทศกาลตรุษจีน จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

๒.๔ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากความเห็นของ จอห์น ฮอว์กินส์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ นั่นคือแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การตั้งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยี-นวัตกรรมสมัยใหม่ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ๒๕๕๔ : ๖-๘๖) Unctad หรือองค์การการค้าโลก ได้จำแนกประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ออกเป็น ๔ ประเภท โดยประเภทที่ ๑ มีสาระที่สอดคล้องกับงานวิจัย “เทศกาลตรุษจีนเยาวราช: ภูมิหลังและพัฒนาการ” เพราะครอบคลุมสาระในด้านมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage) คือเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและสภาพสังคม ในประเภทมรดกวัฒนธรรมนี้เมื่อขยายความเป็น ๒ กลุ่ม จะยังเห็นแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ชัดเจนมากขึ้น คือ กลุ่มการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional Cultural Expression) เช่น ศิลปะและงานฝีมือ เทศกาลงานและงานฉลอง เป็นต้น และกลุ่มที่ตั้งทางวัฒนธรรม (Cultural Site) ซึ่งในที่นี้คือบริเวณการจัดงานที่ชุมชนจีนย่านเยาวราชหรือ China Town ของประเทศไทย รวมทั้งปริมณฑลของเยาวราช

๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม ประมวลจากหนังสือ มนุษย์กับวัฒนธรรม (ยศ สันตสมบัติ. ๒๕๓๓) : ๓๔-๓๖) ตามความเห็นของ Julian Steward (๓๔) วัฒนธรรม เป็นเครื่องมือช่วยให้นักวิจัยปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ข้อที่ควรพิจารณาคือ วัฒนธรรมมีการปรับตัวอย่างไรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ดังนั้น จึงไม่ควรแยกแยะสภาพแวดล้อมออกจากความต้องการทางด้านร่างกาย และจิตใจซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์

องค์ประกอบของวัฒนธรรม Leslie A. White (๓๖) มองว่าวัฒนธรรม มีองค์ประกอบอยู่ ๓ ประการคือ **ระบบเทคโนโลยี** (Technological System) คือการประดิษฐ์เครื่องมือต่างๆ เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความสะดวกสบายขึ้น ปลอดภัยขึ้น ระบบนี้จึงรวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติใกล้ตัวหรือสภาพภูมิศาสตร์ **ระบบสังคม** (Sociological System) หมายถึงการรวมตัวกันขององค์กรทางสังคม และพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ **ระบบความคิด** (Ideological System) คือ ความรู้ ความเชื่อ ศาสนา ทักษะคิดและค่านิยมต่างๆ ทั้งนี้ระบบแรกเป็นโครงสร้างส่วนล่างหรือโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรม เช่น ปัจจัยสี่หรือความจำเป็นในการดำเนินชีวิตของคนในยุคก่อน ซึ่งปัจจุบันโครงสร้างพื้นฐานนี้จะเพิ่มมากขึ้นตามความเจริญทางวิทยาศาสตร์และความต้องการของมนุษย์ ส่วนสองระบบต่อมาจัดเป็นโครงสร้างส่วนบน

เมื่อชาวจีนอพยพเดินทางมาถึงประเทศไทยและในที่สุดได้ตัดสินใจตั้งรกรากมีครอบครัว ณ แผ่นดินแห่งนี้ ชาวจีนย่อมนำวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนมาด้วย (ทั้ง ๓ ระบบดังกล่าวไปแล้ว) จึงเกิดปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม ณ ดินแดนใหม่นี้ ในลักษณะต่างๆ กัน คือ

การปรับตัว (adaptation) อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๔๗: ๑๖) กล่าวว่าการศึกษาด้านการปรับตัวนี้ ครอบคลุมถึงการปรับตัวทางชีวภาพและการปรับตัวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ชีวิตมีความปลอดภัย มีความสุขสบายตามสมควร และเป็นไปอย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตน

การสังสรรค์ทางวัฒนธรรม หรือการผสมผสานทางวัฒนธรรม (acculturation) อธิบายความได้ว่า เมื่อนุชนสองกลุ่มที่มีสังคมและวัฒนธรรมต่างกัน เกิดมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยพลังที่ไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๗: ๑๘) แต่ถ้าวัฒนธรรมของคนสองกลุ่มสามารถรวมกันได้ ไม่ว่าจะมึ้น้ำหนักมากน้อยเพียงใด ก็จัดว่าเป็นความกลมกลืนทางวัฒนธรรม (assimilation) ที่เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๗: ๑๘)

บูรณาการทางวัฒนธรรม (cultural integration) คือการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรมด้วย โดยไม่ได้มีความพยายามครอบงำซึ่งกันและกัน (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๗: ๑๙) แต่เป็นวิธีที่ดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติและเป็นเรื่องของการสร้างสรรค์สิ่งดีงาม

๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนและประเพณี

๒.๓.๑ การศึกษาพัฒนาการด้านโลจิสติกส์ในสยามประเทศ กรณีศึกษา บริษัท โจวฮก จำกัด (๒๕๕๑) โดย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ บริษัทมีสำนักงานแรกอยู่ที่ถนนทรงวาด อันเป็นย่านไชน่าทาวน์ยุคแรก ๆ งานวิจัยชิ้นนี้เลือกใช้แนวคิดจากคีย์เหลียนหรือตัวอักษรจีนขนาดใหญ่ที่เขียนเป็นคำคู่ มีความไพเราะด้วยรสกวีและความหมาย สอดแทรกความคิด คุณธรรม ซึ่งใช้เป็นปณิธานในการดำเนินกิจการค้าของทายาทรุ่นต่อมา คีย์เหลียนจึงเป็นทั้งคำสอน ปณิธานและคำอำนวยพรให้กิจการเจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง และสะท้อนประวัติศาสตร์การทำธุรกิจของชาวจีนที่สอดคล้องเหมาะสมกับธุรกิจแต่ละด้านด้วย ดังกรณีคีย์เหลียนของโจวฮก คือ

แถวที่หนึ่ง อ่านเป็นสำเนียงจีนแต้จิ๋วว่า “เก็ง ย้ง ปก เหยียง เท้า จู ปู่”

หมายถึง ทำมาค้าขายโดยไม่ยอมให้เฉพาะคนแซ่เท้า (เถา) และคนแซ่จู เท่านั้นที่จะร่ำรวยได้จากคำแปลว่า การดำเนินกิจการจะร่ำรวยไม่แพ้เถา อธิบายความตามประวัติศาสตร์จีน ได้ว่า เถาจู คือขุนนางระดับเสนาบดีของรัฐเอ๋ ในสมัยซุนชิว (ก่อน ค.ศ. ๗๗๐- ก่อน ค.ศ. ๔๗๖) เถาจู เดิมชื่อ ฟานหลี่ ต่อมาได้หลบหนีไปใช้ชีวิตสันโดษเยี่ยงสามัญชน “เถา” ได้รับการเรียกขานเป็น จูกง และมีสมญานามที่ยกย่องความมีฐานะร่ำรวยจากการค้าขายว่า เถาจูกง

แถวที่สอง อ่านเป็นสำเนียงจีนแต้จิ๋วว่า “โม่ ง เอ็ก เสี่ย ชุ่น หว่าง เต้า ฮง”

หมายถึง การส่งสินค้าจะต้องซื้อสัตว์เหมือนคนแซ่หวางและคนแซ่เต้า การค้าขายคงยึดถือแบบอย่างของ ก่วนเป้า ซึ่งหมายถึง ก่วนจง (ประมาณก่อน ค.ศ. ๑๒๕-ก่อน ค.ศ. ๖๔๕) เป็นบุคคลสมัยขุนซิวเช่นเดียวกัน อีกคนหนึ่งคือ เป้าซุหย่า ทั้งสองเป็นมิตรในลักษณะมิตรแท้ เป้าซุหย่าเข้าใจและรู้ใจเพื่อน ก่วนจงจึงถือว่า เป้าซุหย่า เข้าใจเขาดีที่สุดใน นั่นคือการให้บริการอย่างมิตรแท้ อันเป็นหัวใจของการขนส่ง ที่โรงวอการค้าเงินธุรกิจ

๒.๓.๒ การตั้งถิ่นฐานและการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ในชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดย Mr.Lan Changlong (นายเอกราช) ศศ.ม.การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ อธิบายเหตุผลว่าเหตุใดชาวจีนฮกเกี้ยน (และจีนกลุ่มภาษาอื่น) จึงอพยพมายังดินแดนประเทศไทย กล่าวเฉพาะจีนฮกเกี้ยนที่มีความชำนาญในการเพาะปลูก ที่เลือกตั้งถิ่นฐาน ณ บ้านบางน้ำผึ้งอันมีสภาพภูมิศาสตร์เอื้อต่อการทำเกษตรกรรม แม้ในระยะแรกๆ จะมีอุปสรรคจากการสื่อสารภาษาไทยอยู่ไม่น้อยแต่ด้วยอรรถาศัยเอื้ออารีอันเป็นคุณลักษณะเฉพาะของชาวไทย ทำให้เกิดการเรียนรู้และปรับตัวที่จะอยู่ร่วมกันจนสามารถใช้ชีวิตสืบลูกสืบหลานอย่างมีความสุข และมีความสบายใจที่จะรักษาจารีตประเพณีดั้งเดิมของตนทั้งที่เป็นประเพณีในวงจรชีวิต (เช่นการได้รับอนุญาตให้สร้างสุสานในบริเวณวัดของชุมชน) และประเพณีตามเทศกาลทั้งตรุษสารทตามคติจีน หากพิจารณาจากทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่มีเงื่อนไข ๔ ด้านคือ ๑. ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้พอเพียง ๒. สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความสมดุล ๓. สังคมมีความเสมอภาค ๔. สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ในกรณีชาวจีนฮกเกี้ยนนี้น่าสนใจว่าด้วยทุนดั้งเดิมของตนคือทักษะการเพาะปลูกที่ติดตัวมาจากมาตุภูมิ ทำให้เกิดการสร้างผลผลิตที่ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพจนนำไปสู่การสร้างความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจในระดับชุมชนและขยายออกไปในปริมณฑลของบางน้ำผึ้งด้วย

๒.๓.๓ การเติบโตของกลุ่มทุนเขาวราชในพัฒนาการเศรษฐกิจและการเมืองไทย โดยวิศิษฐ์ ลิ้มประนะ วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕ สรุปความได้ว่าทุนเขาวราช ๔ กลุ่มคือตระกูลโสภณพิณิช เจียรวนนท์ โชควัฒนา และคารกานนท์ มีการเติบโตตามพัฒนาการเศรษฐกิจการเมืองไทย จากการปรับตัวให้สอดคล้องกันกับสภาพเศรษฐกิจการเมืองในแต่ละยุคสมัย และด้วยการเป็นนายทุนนายหน้า ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับระยะก่อนเกิดระบบทุนนิยมหรือการสะสมทุนขั้นต้น (Primitive Accumulation of Capital) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนผ่านหรือลักษณะการคลี่คลายของระบบเศรษฐกิจการเมืองไปสู่ระบบทุนนิยม โดยเน้นศึกษาการเกิด การเติบโต และการปรับตัวของนายทุน พบว่าทุนเขาวราชทั้ง ๔ กลุ่มเกิดขึ้นหลังจากที่สามารถสะสมทุนด้วยการทำการค้าจนกลายเป็นนายทุนการค้า เมื่อเศรษฐกิจการเมืองไทยช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ อยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มนายทหารและกลายเป็นทุนนิยมข้าราชการ นายทุนก็มิได้ขัดแย้งกับโครงสร้างส่วนบนแต่ได้พึ่งพิงระบบนี้ในการสะสมทุนและการเติบโตในเวลาต่อมา

๒.๓.๔ ทางเลือกในการฟื้นฟูที่อยู่อาศัย อาคารกรมภูธรเสนีย์ ถนนเยาวราช โดย พีระ ตรีชดาร์ตัน วิทยานิพนธ์ คพ.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖ สรุปความได้ว่า อาคารกรมภูธรเสนีย์ เป็นอาคารพักอาศัยสูง ๗ ชั้น เจ้าของคือสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นอาคารสูงแห่งแรกที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าย่านเยาวราช มีผู้เช่าอาศัยอยู่จำนวนมาก จน พ.ศ. ๒๕๒๒ มีการยกเลิกสัญญาเช่า แต่ผู้เช่าไม่ยอมย้ายออก ทำให้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ไม่สามารถดำเนินการปรับปรุงได้ ปัญหาขัดแย้งมาจากผู้เช่ามีกิจการค้าหรือทำงานในละแวกใกล้เคียง มีรายได้ไม่มากนักแม้จะเสียค่าเช่าไม่สูง แต่ก็ขาดความรู้สึกรู้สึกที่อยากจะช่วยกันดูแลรักษาให้อาคารนี้มีความสะอาดและเป็นระเบียบ เนื่องจากไม่มีความมั่นใจในสิทธิการอยู่อาศัย ทำให้ไม่กล้าลงทุนปรับปรุงส่วนของตน อาคารนี้จึงเกิดสภาพที่ทรุดโทรมและสกปรก เป็นเหตุให้เจ้าของต้องยกเลิกสัญญาเช่าเพื่อปรับปรุงให้มีสภาพน่าอยู่น่าอยู่อาศัย ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้มีการประสานประโยชน์ระหว่างผู้เช่าและเจ้าของ อันจะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย

หัวข้อวิจัย เทศกาลตรุษจีนเยาวราช: ภูมิหลังและพัฒนาการ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแนวมานุษยวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Anthropology) โดยให้ความสำคัญกับการทำงานภาคสนามด้วยคำถามแนวเปิด ไม่ใช่แบบสอบถาม (Questionnaire) เนื่องจากมีชิ้นงานวิจัยเชิงปริมาณ หลังจากนั้นส่งคำให้สัมภาษณ์แต่ละครั้งเพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ ยืนยันความถูกต้อง ก่อนนำมาใช้งานจริงด้วยการวิเคราะห์ แยกแยะจำแนกข้อมูล และสังเคราะห์ คือการบูรณาการข้อมูลสำหรับเรียบเรียง กำจัดข้อมูลที่ไม่ใช้หรือข้อมูลขะออกไปบางส่วนเพื่อมิให้การเรียบเรียงเสียประเด็นจากหัวข้อที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาจีน สื่ออื่นๆ เช่น รายการสารคดีทางโทรทัศน์ เป็นการเก็บบรรยากาศเทศกาลตรุษจีนเยาวราช ประกอบกับภาพถ่ายเหตุการณ์ในแต่ละปี

๓.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑.๑. นักวิจัย กำหนดขอบข่ายเนื้อหาหรือหัวข้อที่ต้องการทราบ ตั้งแต่ความเป็นมาของเทศกาลตรุษจีนในเมืองจีน เทศกาลตรุษจีนในเมืองไทย การคลี่คลายและพัฒนาการของเทศกาลนี้ตามบริบทในประวัติศาสตร์สังคมไทย

๓.๑.๒ การศึกษาจากภาพถ่ายบรรยากาศเทศกาลตรุษจีนเยาวราชในแต่ละปี ที่คณะกรรมการจัดงานกำหนดจุดเน้น (high light) ที่มีความแตกต่างกันตามวาระและโอกาส เช่น การทำเส้นหมี่ยาวที่สุดในโลก การทำขนมเซ่งใหญ่ที่สุดในโลก หรือการฉลอง ๒๒๒ ปี ไซนาทาวน์กรุงเทพฯ เสื้อปีนักษัตรตรุษจีนจากฝีพระหัตถ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นต้น ซึ่งเป็นประติมากรรมเอกลักษณ์เฉพาะที่ประเทศไทย

๓.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๒.๑ ด้านเอกสาร

๓.๒.๑.๑ เอกสารชั้นต้น ที่เป็นเอกสารท้องถิ่น มีน้อยมาก แม้เป็นเอกสารจากหน่วยราชการหลักที่ร่วมจัดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราช จากการสืบค้นที่ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร หรือสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ เป็นต้น เจ้าหน้าที่ให้เหตุผลว่าเนื่องจากมีการสะสางเอกสารตามนโยบาย ๕ ส ของทางราชการ (การจัดระเบียบเอกสาร ๕ ขั้นตอนคือ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย ปัจจุบันนอกจาก ๕ ส แล้ว บางหน่วยงานมี ๗ ส คือ เพิ่มความสวยงาม ลงตัว และสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี)

๓.๒.๑.๒ เอกสารชั้นรอง มีค่อนข้างมาก โดยเฉพาะข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาจีน งานวิจัย วิทยานิพนธ์ในสาขาวิชาต่างๆ ซึ่งทำให้เห็นว่ามีผู้สนใจทำวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเขาวราชอยู่ไม่น้อย ทั้งทางด้านมนุษยศาสตร์ คติความเชื่อจารีตประเพณี หรือด้านสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนจีน อาคารร้านค้าที่เป็นบ้านห้องแถวรุ่นเก่า การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน โดยเฉพาะเส้นทางคมนาคม แต่ยังไม่ปรากฏที่ทำในหัวข้อ ภูมิหลังและพัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนเขาวราช ที่กำหนดในงานนี้ และยังไม่ปรากฏที่มีการบันทึกรายละเอียดของเทศกาลตรุษจีนเขาวราชตั้งแต่เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยเสด็จฯ เข้าทรงร่วมงานในแต่ละปี

นอกจากนี้เอกสารชั้นรองที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญคือ บันทึกความทรงจำของปราชญ์เมืองไทย คือ เสฐียร โกเศศหรือพระยาอนุমানราชธาน (ยง อนุมานราชธน) และกาญจนาศพนธ์หรือขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาศพนธ์) ที่บอกเล่าชีวิตวัยเด็กถึงบรรยากาศตรุษจีน และวิถีชีวิตน่าสนใจของชาวจีนย่านไชน่าทาวน์ เช่น การผูกปี่ เพื่อแสดงว่าได้เสียเงินค่าเช่าเมืองจึงจะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นคนต่างด้าวผ่านการผูกปี่ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการให้ผู้เชี่ยวชาญสร้างภาพ (sketch) ขึ้นจากบันทึกเหล่านี้ เพื่อสร้างจินตนาในหมู่ชนรุ่นหลัง หรือวัฒนธรรมการอาบน้ำแบบจีนดั้งเดิม (ซินถองในภาษาจีนแคะ) เพื่อสะท้อนภาพชีวิตชาวจีนอพยพในเมืองไทย ที่ต้องอดทน อด คินแดนใหม่ที่ร่างกายยังต้องปรับตัวให้เข้ากับอากาศร้อน เป็นการเติมเต็มองค์ความรู้ด้านจีนศึกษาในไทยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากบันทึกหรือข้อเขียนเมื่อกว่าร้อยปีมาแล้ว

๓.๒.๒ การทำงานวิจัยภาคสนาม (Field Research)

๓.๒.๒.๑ การสัมภาษณ์ เพื่อรับรู้และทำความเข้าใจต่อการแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกในฐานะ “คนนอก” เช่น การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานหรือคนนอกถิ่นที่มาจากชายของในช่วงเทศกาลนี้ สิ่งสำคัญที่สุดของงานวิจัยชิ้นนี้คือความเห็นของ “คนใน” หรือชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเขาวราชและปริมณฑล ไม่ว่าจะคณะกรรมการผู้จัดงาน ผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ท่านเจ้าอาวาสวัดตลอดจนผู้ดูแลศาลเจ้า พ่อค้าแม่ค้ารายใหญ่-รายย่อย โดยเฉพาะเจ้าของกิจการร้านค้าที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเยี่ยมชมกิจการและทรงทดลองประกอบอาชีพนั้น ๆ เช่น ปิ้งหมูแผ่น ชงกาแฟ ทอดปลาท้องโก้ เป็นต้น เป็นลักษณะการสัมภาษณ์เดี่ยว และสนทนากลุ่ม เพื่อช่วยเสริมความรู้ให้กว้างขวางและลงลึกในรายละเอียดมากขึ้น และเพื่อข้อมูลหรือแนวคิดที่อาจแตกต่างกันออกไป อันจะทำให้เกิดการสอบถามความถูกต้องมากขึ้น ซึ่งบางกรณีเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก เช่น การขยายสาขาของบางกิจการจากบรรพบุรุษคนเดียวกันที่เมื่อมาถึงรุ่นที่ ๓ รุ่นที่ ๔ ก็อาจเกิดความไม่ลงรอยกันอยู่บ้างในครอบครัวหรือญาติ

๓.๒.๒.๒ การสังเกตการณ์บรรยากาศเทศกาลตรุษจีนเขาวราช ตั้งแต่ปี พ.ศ ๒๕๕๓-๒๕๕๘ เพื่อปฏิบัติการของผู้มาเที่ยวชมงาน ไม่ว่าจะชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวต่างชาติ ที่มีทั้งชาวจีนและชาติอื่นๆ และลงทำงานภาคสนามเป็นระยะๆ เพื่อเก็บบรรยากาศทั้งก่อนและหลังเทศกาล

ตรุษจีน และจากประสบการณ์ตรงของผู้ที่อาศัยอยู่ในย่านเยาวราชและปริมณฑล ในสาระที่เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน ปัจจัยที่มีส่วนทำให้เทศกาลตรุษจีนเยาวราชมีชื่อเสียงระดับนานาชาติ แนวโน้มของเทศกาลตรุษจีนเยาวราชเมื่อได้รับการพัฒนาจากโครงการใหญ่ของรัฐบาล

๓.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓.๑. การวิเคราะห์ (จำแนก) ข้อมูลเป็นส่วนๆ จากเค้าโครงที่กำหนด คือ

ชุมชนจีนในย่าน ไข่น้ำทาวน์ กรุงเทพฯ เน้นความสำคัญของเยาวราช

- ความหมายและความสำคัญของ ไข่น้ำทาวน์
- การก่อรูปชุมชนจีน (ไข่น้ำทาวน์) ยุคสร้างกรุงเทพฯ จุดเริ่มต้นจากย่านสำเพ็ง
- การเริ่มมีถนนเยาวราช ในสมัยรัชกาลที่ ๕ กับวิถีชีวิตชาวจีน
- การคลี่คลายของวัฒนธรรม
- วิถีชีวิตชาวจีนที่ถนนเยาวราชและปริมณฑล

ภูมิหลังของเทศกาลตรุษจีนในภาพรวม

- เทศกาลตรุษจีน ตามคติดั้งเดิมทางตอนใต้ของจีน
- เทศกาลตรุษจีนในสังคมไทย

ภูมิหลังและพัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนเยาวราช

- เทศกาลตรุษจีนย่าน ไข่น้ำทาวน์กรุงเทพฯ จากบันทึกสมัยรัชกาลที่ ๕
- เทศกาลตรุษจีนย่าน ไข่น้ำทาวน์กรุงเทพฯ จากคำบอกเล่า- สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง มาสู่ยุคสงครามเย็น
- เทศกาลตรุษจีนเยาวราช จากความสนพระทัยในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- สาระสนเทศเทศกาลตรุษจีนเยาวราชจากเอกสารและประวัติศาสตร์บอกเล่า
- แนวโน้มของเทศกาลตรุษจีนเยาวราชในท่ามกลางกระแสพัฒนา

๓.๓.๒. การตรวจสอบข้อมูล สอบทานจากหลักฐาน ๓ ด้านควบคู่กัน ไป คือ

คำบอกเล่า-คำบอกเล่า คำบอกเล่า-เอกสาร และเอกสาร-เอกสาร หากข้อมูลสืบสนจะใช้ภาพถ่ายเป็นหลักฐานสำคัญ ถือเป็นข้อยุติในการตรวจสอบ โดยเฉพาะภาพถ่ายของเทศกาลตรุษจีนเยาวราชในวโรกาสที่พระราชวงศ์ชั้นสูง เช่น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ หรือสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมงานในช่วงแรกๆ และเสด็จฯ มาทรงเป็นองค์ประธานเปิดงานเทศกาลของเยาวราช ที่เริ่มอย่างเป็นทางการจากการกำหนดแนวคิดหลัก (high light) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐

๓.๓.๔ การเรียบเรียงข้อมูล สรุป-อภิปรายผลและข้อเสนอแนะในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

รายงานการวิจัยเรื่อง “เทศกาลตรุษจีนเยาวราช: ภูมิหลังและพัฒนาการ” จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาค้นคว้าและบันทึกประวัติศาสตร์ปรากฏการณ์สำคัญของสังคมไทยเกี่ยวกับเทศกาลตรุษจีนเยาวราช และเพื่อร่วมเฉลิมฉลองในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบห้ารอบปีนักษัตร หรือที่รู้จักกันในสำเนียงจีนแต้จิ๋วว่าแซ่ฮิด ซึ่งตามธรรมเนียมจีน จัดเป็นวาระอุดมของชีวิต และด้วยเหตุที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระกรุณาธิคุณต่อชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นอเนกประการ โดยเฉพาะการเสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานเปิดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราชอย่างสม่ำเสมอ ทั้งทรงเยี่ยมเยียนพสกนิกรชาวไทยเชื้อสายจีนและในปริมณฑล ทรงใส่พระทัยต่อการเรียนรู้ทำความเข้าใจวิถีชีวิตอาชีพการงานของเขาเหล่านั้น เทศกาลตรุษจีนเยาวราชจึงนับเป็นปรากฏการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์สังคมไทย ที่ควรแก่การศึกษา บันทึกจดจำ และนำไปบูรณาการพัฒนาต่อยอดเพื่อผลทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ในที่นี้สามารถแสดงเนื้อหาการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

๔.๑ ชุมชนจีนในย่านไชน่าทาวน์ กรุงเทพฯ เน้นความสำคัญของเยาวราช

การกล่าวถึงย่านไชน่าทาวน์เยาวราช โดยไม่อ้างอิงไปถึง “สำเพ็ง” ย่อมทำให้สาระของงานวิจัย “เทศกาลตรุษจีนเยาวราช: ภูมิหลังและพัฒนาการ” ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์และดูวกัดแก่งเลือนลอย ในขณะที่เดียวกันที่คนรุ่นปัจจุบันรู้จักเยาวราชว่าเป็นไชน่าทาวน์เมืองไทยที่มีชื่อเสียงระดับโลก ดังนั้น ทั้งลักษณะเฉพาะของความเป็นไชน่าทาวน์ และสำเพ็ง จึงเป็นสาระพื้นฐานที่ต้องทำความเข้าใจ ก่อนรู้จักเทศกาลตรุษจีนไชน่าทาวน์ เยาวราชในรายละเอียดที่มีหลากหลายมิติต่อไป

๔.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของ “ไชน่าทาวน์” พรพรรณ จันทโรนานนท์

(๖ มีนาคม ๒๕๕๘: สัมภาษณ์) กล่าวว่า ชาวจีนนั้นเมื่ออพยพไปตั้งรกราก ณ ส่วนใดในโลก ไม่ว่าจะเป็นที่ทวีปอเมริกา ยุโรป หรือแม้ในเอเชียด้วยกัน เขาเหล่านี้จะนำพาเอา “เมืองเล็ก ๆ” คือความเป็นย่านตลาดแบบจีนไปด้วยเสมอ เริ่มจากร้านค้าห้องแถว แผงลอยริมทาง สิ่งสำคัญคือศาลเจ้าอันเป็นศูนย์รวมจิตใจ สำหรับประกอบพิธีกรรมตามจารีตประเพณีและคติความเชื่อดั้งเดิมของตน ตามคำสอนสั่งของบรรพชนที่ขี้นมาจากรากคำสอนของปรมาจารย์ขงจื้อ “การปฏิบัติตามจารีตประเพณีนั้น ก็เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งความปรองดองกัน” (คติพจน์ปรัชญาขงจื้อ เล่มที่ ๒) และยังสืบเนื่องต่อมาอีกยาวนานว่า ชาวจีนต้องรักษาจารีตประเพณีของบรรพชนไว้ ไม่ว่าจะไปอยู่ ณ ภูมิภาคใดของโลก เพื่อสร้างความเป็นกลุ่มก้อนอย่างมีตัวตนคนจีนของตัวเอง

ย่านตลาดเหล่านี้ก็คือเมืองเล็กๆ หรือไชน่าทาวน์ นั่นเอง การนำเมืองเล็กๆ หรือไชน่าทาวน์ คิดตัวไปด้วยนี้ มิใช่การยกเอาไปตั้งไว้อย่างสำเร็จรูป แต่หมายถึงการนำวิถีชีวิต จิตวิญญาณของคน ไปค่อยๆ สร้าง ค่อยๆ ก่อให้เกิด ณ สถานที่นั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับ หลิน ปัน (อิงตี้เกีย, ๒๕๔๐ : ๔๕๘) ที่กล่าวถึงภูมิหลังของไชน่าทาวน์ในที่ต่างๆ ของโลกว่า “เราอาจพบศูนย์รวมที่มีคนจีนเกาะ กันเป็นกลุ่มก้อนอยู่หนาแน่นได้ตามเมืองใหญ่ๆ หลายแห่งของโลกซึ่งคนจีนไปตั้งหลักแหล่งอยู่ ใน ลอนดอนมันคือย่านอันกว้างขวางที่มีถนนลิสลี้ ถนนเจอร์ราดและนิวพอร์ท เฟลช พาดผ่าน.....ในเมือง โยโกฮาม่า มันคือถนนตรอกซอกซอยที่พันกันอึ้งตึ้งนั่งอยู่.....ในกัลกัตตา มันเคยอยู่บริเวณระหว่างหัว ถนนจิตปอร์สายล่างกับถนนจิตตารันจัน เอเวอู” จนปัจจุบันได้มีการกำหนดไชน่าทาวน์ สำคัญ ของโลกไว้ ๑๐ แห่ง คือที่ ลอนดอน ปารีส นิวยอร์ก ซานฟรานซิสโก ฮอนโนลูลู โตรอนโต แวนคู เวอร์ กรุงเทพฯ มอริเชียสและเมลเบิร์น (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ๒๕๕๘: ออนไลน์) ย่านไชน่า ทาวน์ทั่วโลกเหล่านี้ อาจมีความสำคัญในฐานะแหล่งซื้อขายสินค้า ได้ตามข่าวสารสารทุกข์สุกดิบใน ยามปกติ แต่เมื่อถึงเทศกาลตรุษจีน ไชน่าทาวน์จะเป็นสถานที่จัดงานที่เหมาะสมลงตัวที่สุด ไม่ว่าจะ กิจกรรมที่เป็นกระบวนแห่ มีมหรสพและการละเล่นต่างๆ ที่เต็มไปด้วยความอลังการจากแสงสีเสียง และความอึกทึกครึกโครม ดังปรากฏในข่าวต่างประเทศที่ผู้คนสนใจรอดูทุกปี กล่าวได้ว่า ไชน่าทาวน์ ย่อมสัมพันธ์กับเทศกาลตรุษจีนอย่างยากที่จะแยกจากกันได้

๔.๑.๒ การก่อรูปชุมชนจีน (ไชน่าทาวน์) ยุคสร้างกรุงเทพฯ จุดเริ่มต้นจากย่านสำเพ็ง

สำหรับประเทศไทย ความเป็นไชน่าทาวน์ มีหลักฐานว่าเริ่มมีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา หรือไม่ต่ำกว่าสามร้อยปีแล้ว จากเอกสารคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง ที่บันทึกถึงสภาพวิถีชีวิตคนในสมัยกรุงศรีอยุธยา สาระที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้โดยตรง คือการระบุ ถึงย่าน “ในไก่อ” ว่าเป็นตลาดชาวจีนหรือไชน่าทาวน์ในกรุงศรีอยุธยาคุณั้นว่า “เปนตลาดใหญ่ยวด ยิ่งในกรุง ชื่อตลาดใหญ่ทำพระนคร อยู่ย่านในไก่อ” (ประชุมคำให้การกรุงศรีอยุธยา รวม ๓ เรื่อง, ๒๕๕๓: ๒๔๒) คำว่าย่านในไก่อหรือเอกสารบางฉบับออกเสียงเป็น นายกายนี้ อยู่ใกล้วัดสุวรรณ- ดาราราม คลองสวนพลู อาจจะตรงกับสำเนียงจีนว่า ไหน่เจีย หรือ หน้าเจีย จากการศึกษาของ Lan Changlong (๒๕๕๕ : ๑๖) ที่ระบุว่าจำนวนประชากรชาวจีนนับวันมากขึ้นจนทำให้เกิด China Town ในสมัยอยุธยา ดังปรากฏในเอกสารจีนชื่อ ‘ไห่อวี’ ของสมัยราชวงศ์หมิงที่กล่าวว่า “เสียนหลอ มีไหน่เจีย (ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย) เป็นเขตที่อยู่อาศัยของชาวจีนทั่วไป” ย่านในไก่อนี้ อาจจะเป็นพื้นที่ ไหน่เจีย ที่ปรากฏในเอกสารจีน เพียงแต่การออกเสียงผิดเพี้ยนไป เมื่อกรุงศรีอยุธยาเผชิญกับศึก สงครามจากประเทศเพื่อนบ้าน จนสูญเสียเอกราชไปใน พ.ศ. ๒๓๑๐ สมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราชทรงกอบกู้เอกราชได้ภายในเวลาไม่ถึงขวบปี ทรงย้ายราชธานีมาตั้งอยู่ริมลำน้ำเจ้าพระยา แต่อยุธยาสมัยที่สิ้นเพียง ๑๕ ปี และยังคงทำสงครามติดพันอยู่ ทำให้ขณะนี้ยังไม่ปรากฏหลักฐาน ไชน่าทาวน์ในสมัยกรุงธนบุรี ส่วนไชน่าทาวน์ที่กรุงเทพฯ มีจุดเริ่มต้นที่สำเพ็ง จะเห็นได้ว่า ที่ตั้ง ของไชน่าทาวน์นั้น เป็นไปตามกระแสการขับเคลื่อนของประวัติศาสตร์สังคมไทย เนื่องจากชาวจีนเป็น

กลุ่มชนที่ก่อให้เกิดย่านตลาดที่ช่วยสร้างความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาตั้งที่กล่าวไปแล้ว

หลังจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๑ แห่งราชวงศ์จักรีแล้ว โปรดให้ย้ายราชธานีจากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาข้ามฟากมายังฝั่งตะวันออก โดยก่อนหน้านั้นโปรดให้มีการสำรวจรังวัดพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับสร้างพระราชนิเวศน์และตั้งเสาหลักเมือง เพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งความมั่นคงของพระนคร และเพื่อฟื้นฟูบำรุงจิตใจของอำมาตย์สมณชีพราหมณ์ตลอดทั้งอาณาประชาราษฎร์จากภาวะระต๋าระสายทั้งจากศึกสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ ต่อเนื่องมาถึงวิกฤตการณ์ภายในประเทศ ตอนปลายสมัยกรุงธนบุรี ทรงเห็นว่าบริเวณอันเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของพระยาราชเศรษฐีและชุมชนชาวจีน เป็นทำเลที่เหมาะสมกับการเป็นหัวใจหรือศูนย์กลางของราชธานีใหม่นี้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ชุมชนจีนดังกล่าวย้ายไปตั้งถิ่นฐานใหม่ทางทิศใต้ ตั้งแต่คลองวัดสามปลื้มจนถึงคลองวัดสำเพ็ง ตามความในพระราชพงสาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ที่กล่าวว่า

จึงดำรัสแก่พระยาศรมาธิบดี พระยาวิจิตรนาวิ ให้เป็นแม่กองคุมช่างและไพร่ไปฐาปนาพระราชนิเวศน์วังใหม่ฟากพระนครข้างตะวันออก ที่บ้านพระยาราชเศรษฐี และบ้านจีนทั้งปวง ให้พระยาราชเศรษฐียกพวกจีนลงไปตั้งบ้านเรือนใหม่ ณ ที่สวน ตั้งแต่คลองใต้วัดสามปลื้มลงไปจนถึงคลองเหนือวัดสามเพ็ง

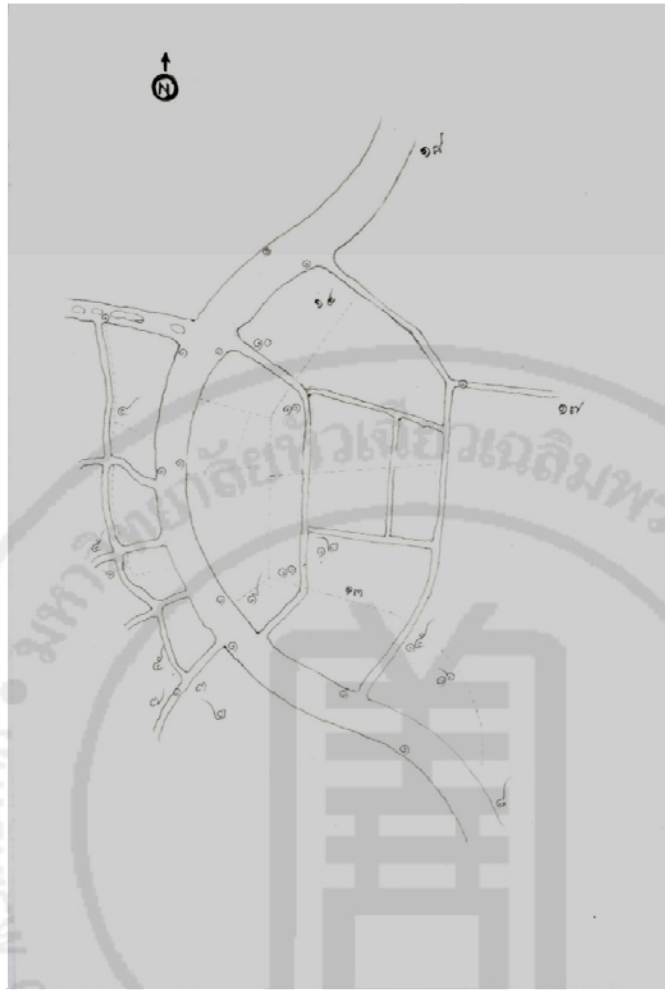
(พระราชพงสาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพระราชหัตถเลขา . ๒๕๑๖ : ๔๕๓)

บริเวณนี้ได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนจีนขนาดใหญ่ที่เรารู้จักกันตามชื่อวัดสำเพ็ง อันเป็นวัดเก่าแก่ดั้งเดิมในย่านนั้น ลักษณะของสำเพ็งในกาลเวลาต่อมาจึงเหมือนจำลองย่านเศรษฐกิจในเมืองจีนมาไว้ สองข้างทางประกอบไปด้วยบ้านเรือนก่ออิฐชั้นเดียวแบบจีน ใช้เป็นร้านค้าและที่พักอาศัยของบรรดาพ่อค้าชาวจีน *สำเพ็ง* จึงเป็นต้นกำเนิดของชุมชนชาวจีนขนาดใหญ่ และเป็นที่ยุติอย่างกว้างขวางทั้งในหมู่ชาวจีนและชาวไทย เป็นแหล่งที่รวบรวมสินค้าต่างๆ ที่จำเป็นทั้งของใช้และของกิน เช่น หมู เป็ด ไก่ ผักสด ผลไม้แห้ง ของดอง ของใช้ในครัวเรือน เป็นต้น รวมทั้งมีสินค้าบางชนิดที่น่าสนใจและไม่มีจำหน่ายในที่อื่นๆ โดยเฉพาะสินค้าที่ส่งมาจากเมืองจีน ต่อมายังเป็นศูนย์รวมของธุรกิจหลายประเภท เช่น ร้านทำทองรูปพรรณ แหล่งกำเนิดธนาคารที่เริ่มกิจการจากบริษัทโพยก๊วน ไปถึงกิจการขนาดย่อยๆ เช่น การรับจ้างปะชุนเสื้อผ้า ทำหมั่งหมิง หาบแร่ผงดอยต่างๆ นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเรีงรมย์และบ่อนการพนันด้วย ในภาพรวม *สำเพ็ง* จึงเป็นแหล่งที่มีการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจอย่างคึกคักในสังคมไทย “สำเพ็ง” จัดว่า เป็นย่านชุมชนชาวจีน [China Town] แห่งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์หรือกรุงเทพฯ เมืองฟ้าอมรที่พัฒนามาจนทุกวันนี้ (บุบผา คุมมานนท์. ๒๕๒๕: ๓๘) แม้ช่วงแรกๆ จะยังไม่คึกคักนัก เนื่องจากบ้านเมืองยังติดพันสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่

กรุงรัตนโกสินทร์ในช่วงแรกสถาปนานั้น มีพื้นที่ภายในกำแพงเมืองเพียง ๒,๕๘๘ ไร่ แยกเป็นพื้นที่เขตชั้นใน ๑,๑๒๕ ไร่ และเขตชั้นนอก ๑,๔๖๔ ไร่ ความยาวของกำแพงเมืองโดยรอบพระนครประมาณ ๑.๒ กิโลเมตร ตามแนวกำแพงเมืองมีป้อม ๑๔ ป้อม ประตูเมืองขนาดใหญ่ ๑๖ ประตู (ทองต่อ ก่อด้วยไม้ฯ และคณะ. ๒๕๕๒: ๗๐) จะเห็นได้ว่าสภาพกรุงเทพฯ ในสมัยแรกนั้น จำเป็นต้องมีป้อมตามแนวกำแพงเมืองเพื่อประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ ที่เรายังต้องป้องกันตัวเองจากการทำศึกสงคราม ช่วงสมัยแรกๆ ของลำเพ็ง ที่อยู่นอกกำแพงพระนครจึงยังไม่สู้ศึกคักเฟื่องฟูมากนัก เพราะดังกล่าวแล้วว่ากรุงเทพฯ ตอนนั้นยังต้องเผชิญภาวะสงครามอยู่มาก การกระจายตัวของวังหน้าและวังเจ้านายต่างๆ จึงจัดเป็นกลยุทธ์สำคัญของการรักษาความมั่นคงและความปลอดภัยของบ้านเมือง (องค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์. ๒๕๓๔ : ๓๒-๓๓) ลำเพ็งและบริเวณทลในช่วงแรกของการเป็นชายขอบพระนครจึงยังปรากฏชื่อย่านร้านค้าที่เป็นภาษาไทย เช่น ตรอกสิบเบี้ยในย่านลำเพ็ง และสอดคล้องกับนิเวศสถานเดิมของบรรพชนชาวไทยหลายท่าน เช่น คุณครูเขื่อน ภาณุทัต ผู้เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ ซึ่งได้เล่าว่า “คุณยายของข้าพเจ้ามีบ้านที่เป็นหน้าร้านเจ้ากรมเป๋อเตี้ยนี้... บ้านเจ้าคุณอร่ามราชมณเฑียร อยู่ที่ถนนเจริญกรุง ซึ่งภายหลังเป็นที่ตั้งบริษัททิทแฮล์มขณะนี้” (เขื่อน ภาณุทัต. ๒๕๒๕ : ๑) หรือที่ดินอันเป็นที่ตั้งของห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง ย่านลำเพ็งขณะนี้ ก็เคยเป็นที่ดินของพระยาเพชรรัตน - โมรา ไกรฤกษ์ (เรื่องของเจ้าพระยามหิธร - ลออ ไกรฤกษ์. ๒๔๘๕: ๓๕)

กล่าวโดยสรุป ย่านไชน่าทาวน์ในปัจจุบันนี้ เคยเป็นถิ่นที่อยู่หรือเป็นที่ดินของคนไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ตามการกระจายของวังเจ้านาย ชุนนาง ดังกล่าวข้างต้น ภายหลังเมื่อบ้านเมืองพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินก็เปลี่ยนไปด้วย จนแม้ที่ตั้งของบริษัททิทแฮล์มที่อาจารย์เขื่อน ภาณุทัต เล่าถึงนี้ก็เปลี่ยนแปลงไปอีกแล้วในช่วงทศวรรษนี้

สิ่งที่พึงทำความเข้าใจต่อไปเกี่ยวกับราชธานีใหม่ คือในสมัยรัชกาลที่ ๑ (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๕๒) ยังมีชุมชนต่างๆ ที่ตามเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารหลายกลุ่ม ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนกระจายทั่วไปอย่างน่าสนใจ ตามที่ปรากฏในแผนที่ (แผนที่ ๑) ที่ทำให้เห็นว่าในช่วงสมัยนั้น ความเจริญของบ้านเมืองครอบคลุมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยเฉพาะชุมชนที่เป็นกลุ่มข้าราชการและชาวบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าวย่อมสะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ของพระนครใหม่แห่งนี้ (ภาพที่ ๑)

แผนที่ ๑

๑ ชุมชนไทยริมน้ำ	๒ ชุมชนฝรั่งโปรตุเกสจากอยุธยา (กุฎีจีน)	๓ ชุมชนจีนจากอยุธยา
๔ ชุมชนลาวบ้านช่างหล่อ	๕ ชุมชนมอญ	๖ ชุมชนแขกเจ้าเซ็น (ชีอะห์)
๗ ชุมชนแขกมุสลิม	๘ ชุมชนญวนกลุ่มมอญเชียงสือ	๙ ชุมชนข้าราชการวังหลวง
๑๐ ชุมชนข้าราชการวังหน้า	๑๑ ชุมชนไทยริมคลองคูเมืองเดิม	๑๒ ชุมชนมอญสะพานมอญ
๑๓ ชุมชน ลาว เขมร มอญ จีนบ้านหม้อ	๑๔ ชุมชนแขกตานีวัดทองปู้	๑๕ ชุมชนเขมรริมคลองโอ่งอ่าง
๑๖ ชุมชนจีนสำเพ็ง	๑๗ ชุมชนแขกจามริมคลองมหานาค	๑๘ ชุมชนเขมรและญวนเข้ารีต

แสดงการตั้งถิ่นฐานของคนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารและมีส่วนในการช่วยสร้างกรุงเทพฯ ในสมัยแรกหรือเมื่อสองร้อยกว่าปีมาแล้ว โดยเฉพาะย่านสำเพ็ง ที่ได้ชื่อว่าเป็น ไชน่าทาวน์ แห่งแรกของกรุงเทพฯ และอีกหนึ่งทศวรรษต่อมา ได้มีการขยายถิ่นฐานชาวจีนเลยออกไปทางทิศใต้ของพระนคร ตามการพัฒนาของกรุงเทพฯ นับเป็นการขยายบริเวณ ไชน่าทาวน์ ให้กว้างขวางขึ้น และหนึ่งในนั้นคือ ย่านเยาวราช ซึ่งปัจจุบันเป็นศูนย์กลางไชน่าทาวน์ของไทยที่มีชื่อเสียงระดับโลก เป็นที่รู้จักของนานาชาติ

ที่มา: สุตสาคร นุชบก เขียนจำลองจาก ม.ป.ป.(๒๕๓๕) องค์ประกอบทางกายภาพ กรุงเทพมหานคร โกสินทร์

ภาพที่ ๑ บรรยากาศเรือนแพและเรือแพริมน้ำ

ที่มา : www.muangboranjournal.com ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕: ออนไลน์.

ส่วนถนนในกำแพงพระนครนั้น มีบันทึกที่กล่าวถึงสภาพทางกายภาพโดยเฉพาะถนนในกำแพงพระนคร ก่อนสมัยรัชกาลที่ ๔ เพราะหลังจากนี้จะมี การตัดถนนอย่างสมัยใหม่อย่างต่อเนื่อง ตามที่ สวรรค์ ตั้งตรงสัตถิกุล กล่าวว่า

“ก่อนสมัยรัชกาลที่ ๔ ราชการสร้างถนนสายเล็ก ๆ สำหรับกระบวนแห่ เช่น แห่ศพ แห่เลียบเมือง แห่กฐิน และแห่ในพิธีกรรมอื่นๆ เช่น ไล่-ชิงช้า เป็นต้น ฉะนั้นจึงสร้างถนนรอบพระราชวังก่อนสายอื่นๆ แล้วจึงสร้างถนนเชื่อมไปสู่สถานที่ที่กระบวนแห่จะต้องผ่าน”

ข้อมูลนี้สอดคล้องกับสภาพถนนในกำแพงพระนครที่ เสฐียร โกเศศ บรรยายจากคำบอกเล่าว่า “ถนนรอบกำแพงเมือง (พระนคร) เป็นทางเดินธรรมดา ไปด้วยอิฐกรูกรังอย่างเดียวกับถนนเลียบคลองผดุง” (พื้นความหลัง ฉบับสมบูรณ์ เล่ม ๒, ๒๕๔๖: ๖๘)

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ การค้ากับต่างประเทศของไทยขยายตัวต่อเนื่องมาจากสมัยรัชกาลที่ ๓ รวมทั้งได้เข้าสู่ระบบการค้าเสรี ชาวตะวันตกที่เข้ามาในประเทศไทยโดยเฉพาะที่กรุงเทพฯ จึงมีจำนวนมากขึ้น รัชกาลที่ ๔ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนเจริญกรุง บำรุงเมือง เพ็ญนคร ตามที่ชาวตะวันตกร้องขอมา การตัดถนนอย่างสมัยใหม่นี้ ทำให้พระนครเกิดการขยายตัวออกไป ยิ่งหากมีการสร้างตึกแถวตามริมถนนเหล่านี้ ก็เท่ากับเป็นการขยายแหล่งเศรษฐกิจคือย่านการค้าออกไปอีก ดังเอกสารที่ระบุว่า

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ราวปีมะแม ๒๔๐๒ โปรดให้สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์กับกรมหมื่นวิษณุналไปตรวจการงานที่เมืองสิงคโปร์ ครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ได้แบบอย่างอะไรต่างๆ เข้ามาจากเมืองสิงคโปร์หลายอย่าง ซึ่งตัวอย่างได้คือ ดึกแถวที่สร้างริมถนนเจริญกรุง ชั้นเดิมสร้างอย่างตามดึกแถวที่เมืองสิงคโปร์

(ดำรงราชานุภาพ. ๒๕๐๕ : ๗๓)

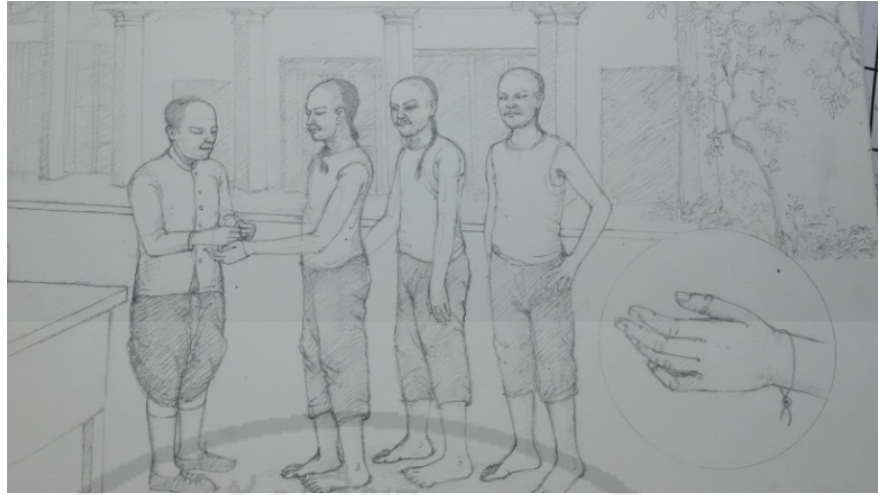
ภาพที่ ๒ ดึกแถวบนถนนเจริญกรุงในวันวารที่ผ่านไปผ่านมา
ที่มา : haab.catholic.or.th. ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕. ออนไลน์.

การตัดถนนในสมัยรัชกาลที่ ๔ นี้ มีประเด็นที่น่าสนใจว่า มีความสัมพันธ์โยงใยกับเงินภาษีค่าเช่าเมืองหรือค่าต่างตัวของชาวจีนสมัยนั้น ตามที่ สุนทรีย วัฒนเทศ กล่าวไว้

“ถนนที่สร้างขึ้นใหม่ ยกเว้นถนนบำรุงเมือง ล้วนเอาเงินค่าผูกปี่มาทำรัชกาล ที่ ๔ ตรีตรา เพื่อเงินทั้งปวงบรรดาซึ่งได้เสียเงินค่าผูก ปี่เข้ามาให้หลวง จงยินดีว่าได้เรียกรักกันสร้างถนนหนทาง เป็นประโยชน์แก่คนทั้งปวง ให้เงินทั้งปวงขึ้นชมนินดีเถิด”

(สวรงค์ ตั้งตรงสิทธิกุล. ๒๕๔๕ : ๔๔)

เพราะว่าไปแล้วชาวจีนจัดได้ว่าเป็นพลเมืองที่เข้ามาเพิ่มกำลังการผลิต ทำให้บ้านเมืองเกิดการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจมากกว่าชนกลุ่มใดๆ ในราชอาณาจักรไทย ชาวไทยด้วยกันเองยังพอใจที่จะใช้ชีวิตเรียบง่าย สบาย ไม่ประสงค์สะสมทุนอย่างชาวจีน การนำเงินค่าผูกปี่หรือผูกปี่อันเป็นค่าเช่าเมืองของชาวจีนมาเป็นทุนทรัพย์ในการทำถนน จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ในขณะนั้นยังไม่มีรายได้แผ่นดินเป็นกอบเป็นกำจากทางอื่นๆ โดยเฉพาะจากภาษีของรัฐบาล จึงกล่าวได้ว่าการเข้ามาของจับกังหรือแรงงานชาวจีนอพยพ ย่อมกระตุ้นให้เกิดความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยยุคนั้นอย่างมาก ทั้งการค้ารายใหญ่รายย่อย รวมทั้งเกิดการจ้างงานเพื่อการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นแรงงานบุกเบิกเส้นทางคมนาคมทั้งทางบก (เส้นทางรถไฟทอดไปยังหัวเมืองต่างๆ) และทางน้ำ (ขุดคลอง)

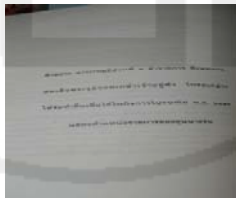

ภาพที่ ๓ การผูกปี่หรือผูกปี่

“เจ้าพนักงานจะเอาไหมสีแดงๆ ผูกข้อมือซ้ายอย่างผูกขวัญ แล้วเอาครึ่งลนไฟให้อ่อนติดที่เส้นไหม ให้เป็นรูปกลมๆ อย่างปี่ ส่วนเส้นไหมที่เหลือจากผูกมัดข้อมือแล้ว ห้อยยื่นออกมาราวนิ้วหนึ่ง เมื่อติดครั้งที่ถูก ไฟลนยังอ่อนตัวอยู่ ก็กดตราที่ครึ่ง ให้เป็นเครื่องหมายว่าผูกปี่แล้ว”

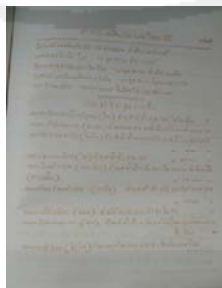
ที่มา: ภาพลายเส้นโดยสุตสาคร บุษบก, มิถุนายน ๒๕๕๗

จำลองจากบันทึกของเสฐียร โกเศศ. ๒๕๔๗ : ๘๘-๘๙

ภาพที่ ๔ ตัวอย่าง “สารบาญชีเพื่อใช้ในกิจการไปรษณีย์ พ.ศ.๒๔๒๖”

ที่มา: ฆงทอง จันทรางศุ และ นิก สุนทรรัช. (๒๕๔๓)

ภาพที่ ๕ แสดงตำแหน่งราชการของขุนนางจีนและที่ตั้งของบ้านเรือนซึ่งอยู่ในย่านไชน่าทาวน์ กรุงเทพฯ

ที่มา: ฆงทอง จันทรางศุ และ นิก สุนทรรัช. (๒๕๔๓)

นานวันไปจับกังชาวจีนอพยพบางคนสามารถไต่เต้าให้สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของตนสูงขึ้นจนได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นขุนนางเช่นเดียวกับชาวไทย ดังปรากฏในงานวิจัย เรื่อง กฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับชาวจีนต่างด้าวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (๒๕๓๓) โดยรชทอง จันทรางศุและนิกร สุนทรชัย ที่ระบุข้อมูลน่าสนใจเกี่ยวกับตัวอย่างสารบาญชีส่วนที่ ๑ ข้าราชการซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๒๖ เพื่อสะดวกแก่การจ่ายไพรษณีย์ เอกสารนี้แสดงตำแหน่งราชการของขุนนางจีนสังกัดกรมท่าซ้าย ซึ่งตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณคลองสานและตรงข้ามที่เป็นฝั่งพระนคร แต่ในที่นี้คัดมาเฉพาะที่มีถิ่นพำนักแถบสำเพ็ง ตลาดน้อย อันเป็นย่านไชน่าทาวน์ของกรุงเทพฯ ยุคก่อนที่จะตัดถนนเยาวราชเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ เช่น (หน้า ๕๕) หลวงไมตรีวานิช (แสงเกียด) บ้านลำน้ำฝั่งตะวันออกริมสะพานวัดจักรวรรดิ (สามปลี้ม) หลวงอภิทยานิช (สอน) บ้านใต้ตรอกศาลเจ้าจ้อซ้อกั้ง ซึ่งก็คือศาลเจ้าโจวซ้อกั้ง (หน้า ๑๐๐) หลวงราชโกศานุกูล (ตุ้ม) บ้านลำน้ำฝั่งตะวันออกเคียงศาลเจ้าแม่ทับทิมหน้าวัดเกาะ หลวงเจริญราชชน (เท่ง) บ้านตรอกสำเพ็ง หน้าโรงสีไฟวัดตะเคียน เป็นต้น

๔.๑.๓ เริ่มมีถนนเยาวราชในสมัยรัชกาลที่ ๕ กับการหยั่งรากชีวิตและจิตวิญญาณ “ความเป็นจีน” ในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีการสร้างถนนมากกว่าในสมัยรัชกาลที่ ๔ ถนนเหล่านี้ล้วนเป็นถนนขนาดใหญ่ (หากเทียบกับถนนที่ตัดในสมัยรัชกาลก่อน) แต่ก็ยังคงปูด้วยอิฐเป็นก้อนๆ

การขยายตัวของพระนคร ซึ่งเกิดจากความเจริญรุดหน้าในด้านต่างๆ ทำให้ชุมชนและการค้าขายตัวอย่างรวดเร็ว ย่านการค้าสำคัญได้แก่ ย่านสำเพ็ง ขึ้นเหนือลึกเข้าไปจากแม่น้ำเจ้าพระยาและไปทางใต้เลียบบแม่น้ำลงไปตามถนนเยาวราช เจริญกรุง ถึงเขตบางรัก ซึ่งเป็นย่านการค้าของยุโรป ในขณะที่รูปแบบการผลิตและการค้าบางส่วนยังอยู่ในรูปแบบดั้งเดิม (ย่านการผลิตระบบเครือญาติ) เช่น บ้านบาตร บ้านดินสอ เนื่องจากยังเป็นวิถีดั้งเดิม แต่บางส่วนก็ปรับเป็นแบบพาณิชย์กรรมอย่างอิทธิพลฝรั่ง มีตึกแถวร้านค้า โดยเฉพาะแถบสะพานหัน สำเพ็ง เยาวราช

(สววรรค์ ตั้งตรงสิทธิกุล, ๒๕๔๕ :๔๘)

สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยายพระนคร เนื่องจากสำเพ็งมีสภาพแออัดเมื่อเกิดเพลิงไหม้ครั้งไรก็ก่อความเสียหายอย่างมาก จึงโปรดให้สร้างถนนเยาวราชแทรกขึ้นระหว่างถนนเจริญกรุงและถนนสำเพ็ง (วานิช ๑) โดยกระทรวงนครบาลเริ่มกรุยแนวถนนเมื่อ พ.ศ ๒๔๓๔ แม้มีระยะทางไม่ยาวมากนักคือประมาณ ๑ กิโลเมตร แต่ก็ต้องใช้เวลาก่อสร้างนานถึง ๕ ปีเศษ เพราะต้องหลีกบ้านเรือนราษฎรและเสียเวลากับการระดมปัญหาการจ่ายค่าเวนคืนที่ดิน ทำให้ถนนสายนี้มีสภาพคดเคี้ยว ไม่เป็นแนวตรงแบบถนนชั้นดีทั้งหลาย (แผนที่ที่ ๒) แต่สิ่งนี้กลับเป็น

โอกาสที่ทำให้ ถนนเยาวราชได้รับการขนานนามในเวลาต่อมาว่า ถนนสายมังกร ที่นำมาซึ่งความมั่งคั่งรุ่งเรืองทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย

อย่างไรก็ดี ลักษณะทางกายภาพของถนนเยาวราชที่มีความคดโค้งอันเปรียบได้กับลำตัวของมังกรนี้ จะไม่เป็นไปตามความเชื่อเลย หากปราศจากเสี้ยวซึ่งอุปนิสัยเฉพาะตัวของชาวจีนอพยพ โดยเฉพาะความมุมนานะ อคทนและขยันขันแข็งของชาวจีนเหล่านี้ ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจสาระเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวจีนอพยพบนถนนเยาวราช จากสาเหตุที่เมื่อร้อยกว่าปีมานี้ ถนนหลายสายในกรุงเทพฯ (ยกเว้นถนนราชดำเนิน) ซึ่งรวมทั้งเยาวราชด้วย ยังมีสภาพไม่ถูกสุขลักษณะนัก ตามบันทึกของกาญจนาศพนธ์ ที่จะกล่าวต่อไปนี้ เป็นสาระความรู้ที่ไม่สู้มีผู้หยิบยกมาบอกเล่ากันแพร่หลายนัก แต่สิ่งนี้ย่อมสะท้อนถึงความอคทนและไม่เลื่องงานของชาวจีน

ถ้าหน้าฝนก็เป็นโคลน หน้าแล้งก็เป็นฝุ่น จะมีถนนเรียบคิมีแต่หินละเอียด โรยตลอดคี่แต่ถนนราชดำเนินตอนกลางถนนเดียว เพราะไม่มีรถจักรถมมาเดินเลย เวลาหน้าแล้งฝุ่นมาก เขามีคนราดถนนเป็นแจ็ก วิธึราดก็คือ มีถังไม้กลมใบใหญ่มีพวยยื่นออกไปยาว ที่ปลายทำเป็นฝักบัว ใส่น้ำเต็มสองถัง มีไม้ไค้ที่ปากถังสำหรับเอาไม้คานสอด แจ็กเอาไม้คานขึ้นพาดต้นคอ

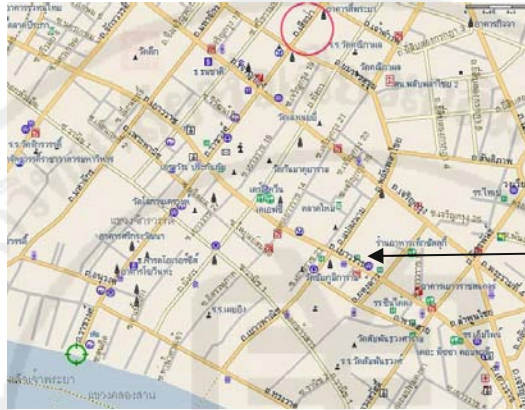

แผนที่ ๒ แผนผังกรุงเทพฯ สมัยรัชกาลที่ ๕ แสดงแนวถนนเยาวราช ที่มีความคดโค้ง ผิดไปจากถนนชั้นดีทั่วไปที่เป็นแนวตรง แต่ความคดโค้งนี้เองกลับเป็นโอกาสของการสร้างความมั่งคั่งและมั่นคงของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน เยาวราช จึงได้รับการเปรียบเทียบบนถนนสายมังกรในเวลาต่อมา

ที่มา: สุตสาคร บุษบก เขียนจำลองจาก ม.ป.ป.(๒๕๓๕) องค์ประกอบทางกายภาพ กรุงรัตนโกสินทร์

ภาพที่ ๖ ถนนเยาวราชในอดีต เป็นทางมุ่งสู่ใจกลางพระนคร (รถยนต์ยังสวนทางกันได้)
ที่มา : www.numtan.com ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕: ออนไลน์.

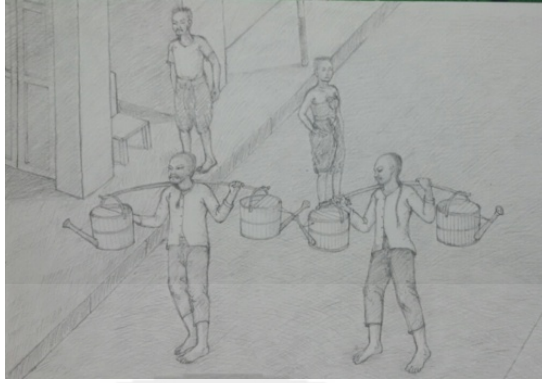
แผนที่ ๓ ไข่น้ำทาว์นเยาวราชและปริมณฑลยุคปัจจุบัน (ตามลูกศร)
ที่มา : forum.munkonggadget.com ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๕: ออนไลน์.

ภาพที่ ๗ ความคดโค้งของแนวถนนเยาวราช ที่มีผู้เปรียบเป็นลำตัวของมังกร
ที่มา : oknation.com / ruemthai.com ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘: ออนไลน์.

พวงด้วยไหล่ทั้งสองข้าง เดินรดถนนเป็นคู่กันสองคน เดิน
เรียงเสมอกันรวมเป็นสี่ถึง หกตีเกือบเต็มถนน ตอนเช้ารดที่
หนึ่ง ตอนบ่ายรดที่หนึ่งเป็นสองครั้ง พอให้ฝุ่นน้อยลงไปได้
เข้าใจว่าต้องรดกันอย่างที่กล่าวทุกถนน น้ำสองถึงใหญ่ขึ้นหนักด้วย

(กาญจนากพันธ์. ๒๕๔๕ : ๑๖๗)

ภาพที่ ๘ จำลองภาพการเดินทางของคนจีนจับกัง

“มีถังไม้กลมใบใหญ่มีพวยยื่นออกไปยาว ที่ปลายทำเป็นฝักบัว ใส่น้ำเต็มสองถัง มีไม้ไค้ที่ปากถังสำหรับเอาไม้คานสอด เข็กเอาไม้คานขึ้นพาดต้นคอปวยด้วยไค้ทั้งสองข้างเดินราดถนนเป็นคู่กันสองคน เดินเรียงเสมอกันรวมเป็นสี่ถังพอดีเกือบเต็มถนน”

ที่มา: สุตสาคร บุษบก, ๒๕๕๗ จำลองจากบันทึกของกาญจนากพันธ์.๒๕๔๕ :๑๖๗

แสดงว่าชาวจีนยุคนี้ ได้มีส่วนทำให้ถนนเหล่านี้สะอาดสะอาดและถูกสุขอนามัยแก่ทุกคนที่ใช้สัญจร และสะท้อนถึงความหนักเอาเบาสู้ ขยันและอดทน ไม่เลือกงาน เพื่อแลกเงินค่าจ้างที่จะใช้ประทังชีวิตให้รอดไปเป็นวันๆ

Carl Bock ชาวตะวันตกที่เข้ามาเมืองไทยสมัยรัชกาลที่ ๕ เขียนใน Temples and Elephants (เสฐียร พันธรัย และคณะ. ๒๕๕๐: ๓๗-๓๘) พรรณนาถึงวิถีชีวิตชาวจีนระดับรากหญ้าที่เพิ่งอพยพเข้ามาทำมาหากินในย่านสะพานเหล็ก ไม่ไกลจากสำเพ็งมากนัก

ย่านนี้เป็นย่านที่น่าอยู่และสำคัญที่สุดในเมืองนี้ ที่จะได้เห็นความสับสนวุ่นวายต่างๆ นับตั้งแต่โรงรับจำนำของจีน ร้านอาหารไทยและจีนซึ่งไม่มีอะไรพอจะเลือกได้ในระหว่างกันเลย มีเจ้าเป็ดของชาวจีนเริ่มปักลูกเป็ดมาตั้งแต่ยังอยู่ในไข่ และลูกเป็ดก็มีเศษขยะมูลฝอยมากมายที่จะใช้หากินเอาเอง ถ้าได้อาหารกินไม่พอ นอกจากนี้ก็มีร้านขายยาจีน โรงปั่นเครื่องดินเผาของไทย ร้านเหล้าทั้งไทยและจีนที่ขายน้ำเมา ที่เรียกว่า แซงซุน เป็นการเลี่ยงไปจากการขายน้ำเมาที่เรียกว่าเหล้า ร้านแผงลอยเล็ก ๆ ที่จีนคนขายร้องตะโกนขายน้ำส้มที่เขาทำเองหรืออาหารที่ประกอบขึ้นจากผักต้ม ซึ่งมีหัวหอมเป็นเครื่องปรุงสำคัญ และมีมันหมูหรือเป็ดชิ้นบางๆ โรยหน้า ...”

ปรากฏการณ์ที่ Carl Bock บอกเล่าวิถีชีวิตชาวจีนเมื่อร้อยกว่าปีก่อน สะท้อนว่าชาวจีนมีทางเลือกในการประกอบอาชีพไม่มากนัก โดยเฉพาะเมื่อยังไม่มีทุนรอนที่จะลงทุนค้าขาย ส่วนใหญ่จึงใช้แรงงานแลกเงิน ดังนั้นงานการรับจ้างอะไรก็ต้องทำเพื่อความอยู่รอดของชีวิต วิถีจีนที่ “ปากกัดตีนถีบ” หรือการใช้ชีวิตที่ไม่ถูกสุขลักษณะเช่นนี้มีสภาพที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงจากวิถีชาวไทย

โดยเฉพาะกลุ่มคนไทยที่รับราชการอันตั้งเคหสถานริมคลองบางหลวงหรือคลองบางกอกใหญ่ ตามที่กาญจนาคพันธุ์หรือขุนวิจิตรมาตรา – สง่า กาญจนาคพันธุ์ (ซึ่งเกิดที่คลองบางหลวงเมื่อ พ.ศ ๒๔๔๐ ต่อมาย้ายไปอยู่กรุงเทพฯ แถบถนนตะนาว) ทำให้กาญจนาคพันธุ์ สามารถเปรียบเทียบ ลักษณะการดำเนินชีวิตของคนในกรุงเทพฯ ที่ตรงกันข้ามกับเมื่อท่านใช้ชีวิตวัยเด็กในคลองบางหลวงแทบทุกอย่าง โดยเฉพาะเงินใหม่หรือ “ชินตึง” ในภาษาจีนแต้จิ๋ว (ขีดเส้นเน้นโดยผู้วิจัย)

ในคลองบางหลวง (เว้นแต่ตลาดพลู) คุณเป็นไทยทุกอย่าง ครั้นไปอยู่กรุงเทพฯ คุณคนสำสอน แต่งเนื้อแต่งตัวกันหาระเบียบอะไรไม่ได้ นุ่งกางเกงแพร กางเกงสั้น นุ่งโสร่ง ใส่เสื้อชั้นในอะไรต่ออะไรละกันไปหมด ว่าถึงส่วนมากแล้ว มองไปทางไหน ก็เห็นแต่เจ๊กอยู่ทั่วไปหมด เริ่มแต่เจ๊กขายข้าวพอง (คือเอาข้าวพองเป็นก้อนๆ ไปขายบ้าง แลกของตามบ้านบ้าง ราคาถูกๆ) เจ๊กขนจี๊ เจ๊กรดถนนกันฝุ่น เจ๊กกวาดถนน เจ๊กลากรถเจ๊ก เจ๊กต้กน้ำส่งตามบ้าน เจ๊กรับจ้างแบกหามต่างๆ เจ๊กหาบเร่ขายของกิน ตั้งร้านขายของเบ็ดเตล็ดและมักจะเป็นร้านเขียนหอย ก.ข.

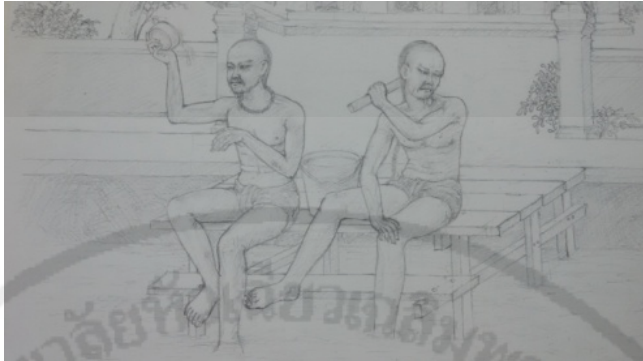
ด้วย เจ๊กตั้งโรงยาฝิ่น (อาเฟี้ยน)(กาญจนาคพันธุ์. ๒๕๔๕ : ๒๑๕-๒๒๐)

สภาพความสกปรกกรุงรังในย่านไชน่าทาวน์ กรุงเทพฯ นี้ ตรงกับที่ ส.พลายน้อย (เล่าเรื่องบางกอก ฉบับสมบูรณ์. ๒๕๕๕: ๓๓๕) กล่าวว่า แต่ก่อน สำเพ็งค่อนข้างสกปรก เพราะอยู่กันอย่างแออัด ถนนก็แคบมาก ฉะนั้นในวันก่อนที่จะเสด็จพระราชทานผ้าพระกฐิน จึงต้องทำความสะอาดถนนเป็นการใหญ่ ตกว่าถ้าไม่มีเจ้านายจะผ่านไป ก็ไม่มีใครคิดจะทำความสะอาด ปล่อยให้กรุงรังอยู่อย่างนั้น เพราะมีว่าแต่่วนทำมาหากินกันเสีย ฉะนั้นเมื่อ ในหลวงจะเสด็จผ่านสำเพ็ง พวกชาวบ้านร้านตลาดก็จะพากันหยุดทำการค้าขายปิดร้านชั่วคราว และประดับประดาบ้านด้วยผ้าสีและธงทิวตั้งโต๊ะหมู่บูชากันตลอดแถว พวกพ่อค้าใหญ่ในสำเพ็งก็มักจะแต่งกายแบบจีนแท้สมัยโบราณออกมา กู้ยค่านับพระเจ้าแผ่นดิน

ความจำเป็นในการทำมาหากินอยู่ตลอดเวลา ทำให้ชาวจีนย่านไชน่าทาวน์ ไม่สามารถจัดระเบียบหรือทำความสะอาดบ้านช่องได้บ่อยนัก ประจักษ์พยานที่ยืนยันสภาพทางกายภาพของย่านชาวจีนที่สกปรกกรุงรังที่ยังปรากฏมาถึงปัจจุบันคือชื่อถนนเปลงนาม ซึ่งแต่ก่อนเรียกกันว่าตรอกป่าช้าหมาเน่า เพราะคนในย่านนั้นมักนำขยะมูลฝอย ของเน่าเหม็นมาโยนทิ้งไว้เสมอ ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อเป็นถนนเปลงนาม

ความอดทนและหนักเอาเบาสู้ของชาวจีนอพยพรุ่นก่อนนั้น มีตัวอย่างให้รู้ให้เห็นอยู่ไม่น้อย หนึ่งในหลายตัวอย่างที่ไม่สู้ได้มีการกล่าวถึงคือเรื่องความอดทน อดกลั้นและการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการปรับอุณหภูมิในร่างกายจากสภาพอากาศร้อนของเมืองไทย ชาวจีนอพยพที่มาถึงเมืองไทยใหม่ๆ ที่เรียกกันว่า จีนใหม่หรือจีนเข้าเมืองใหม่ (ชินตึง-สำเนียงแต้จิ๋ว เป็นคำเดียวกับคำว่า ชินทอง ในสำเนียงจีนแคะหรือจีนฮากกา) นั้น จะได้รับการบอกกล่าวต่อๆ กันมาจากจีนรุ่นก่อน ให้ผ่านการอาบน้ำแบบชินตึงอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะอากาศของเมืองไทยในช่วงนั้นจะร้อนหรือหนาวเห็น

เพียงใด ทั้งนี้เพื่อปรับสภาพร่างกายให้คุ้นชินกับอากาศร้อนของเมืองไทย เป็นการรักษาสุขภาพขั้นพื้นฐานมิให้ล้มป่วย ณ ดินแดนไทย ที่หลายคนอาจจะยังไม่มีญาติพี่น้องคอยดูแลห่วงใยและเยียวยา นอกจากนี้การเจ็บไข้ล้มป่วยย่อมหมายถึงการไม่ได้ทำงานแลกเปลี่ยนค่าจ้างที่จะใช้ประทังชีพเช่นกัน

ภาพที่ ๕ ภาพจำลองการอาบน้ำของจีนอพยพที่เพิ่งเข้ามาเมืองไทย ที่เราเรียกจีนใหม่หรือซินตังหรือซินตอง
ที่มา: สุธสาคร บุญบก. (๒๕๕๗)

การที่คนเราต้องตื่นแต่เช้ามืดเพื่ออาบน้ำกลางเจ็มนั้น นับเป็นภาวะที่ต้องใช้ความอดทนอดกลั้นอย่างยิ่ง แม้จะเป็นฤดูร้อนก็ตาม อากาศในกรุงเทพฯ เมื่อไม่เกินห้าสิบปีมานี้ที่ยังไม่มีตึกรามบ้านช่อง (คอนกรีต) มากมายอย่างทุกวันนี้ย่อมมีความเยือกเย็นไม่น้อย แต่สิ่งนี้เป็นกิจวัตรสำคัญซึ่งแม้ในสายตาของคนรุ่นหลังต่อมาจะเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยไม่มีความสำคัญ จึงไม่ผู้จะมีการกล่าวถึงแพร่หลายนัก แต่กิจวัตรนี้ส่งผลมากมหาศาลต่อวิถีชีวิตชาวจีนรุ่นอพยพ เป็นกิจวัตรที่มีหลักฐานของคนรุ่นเก่า ยืนยันหลายแหล่ง เช่น บันทึกใน ๖๐ ปีโพ้นทะเลว่า

คนเข้าเมืองใหม่ในสมัยนั้นส่วนใหญ่จะเป็นไจ้ร้อนใน วิธีแก้คือ
จะต้องพยายามตื่นตั้งแต่ตี ๔ ถึงตี ๕ ทุกเช้าแล้วอาบน้ำเย็น ถูตัวนศิริษะ
และช่วงบนของร่างกายแรงๆ จนมีไอร้อนออกมา จึงจะแคล้วคลาด
จากโรคร้อนในหรือ โรคคนเข้าเมืองใหม่ นี้ได้”

(อุ๊จี้เยี่ยะ. ๒๕๕๓ : ๑๑๕-๑๒๐)

สอดคล้องกับสาระที่พบจากนวนิยาย (จดหมายจากเมืองไทย) ที่สะท้อนสภาพสังคมชาว
จีนอพยพในไทยช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ณ ย่านพำนักบริเวณสำเพ็งริมคลองโอ่งอ่าง ที่ยัง
ต้องรักษาจารีตการอาบน้ำแบบซินตังอย่างเคร่งครัด แม้จะเป็นช่วงเวลาหลังจากที่กล่าวถึงใน
เอกสารเล่มที่อ้างถึงข้างต้น ที่เจ้าแก้วแจ่ม ปลุกคนงานใหม่สองคนให้ลุกขึ้นมาอาบน้ำตอนตีสี่

เจ้าสองคนยังไม่ชินกับอากาศร้อนของเมืองไทย เจ้าจะ
ต้องลุกขึ้นมาอาบน้ำแต่ตีสี่ทุกคืน มิฉะนั้นจะเป็นโรคร้อนใน
เมื่อวานก็ล้มเดือน เพิ่งนึกขึ้นได้จึงมาบอก เจ้าสองคนออกไป
ที่คลองหลังบ้าน วิธีอาบน้ำห้ามลงไปจุ่มในคลองเป็นอันขาด

ความร้อนในกายจะไม่ลดลง จงใช้ขันน้ำตักรดแล้วดูตัวให้
ไต่ตัวออก วันนี่วันแรกอาบให้นานๆ หน่อย

(โบตัน. ๒๕๑๔ : ๕๗-๕๘)

เมื่อคุ้นชินกับชีวิตในเมืองไทยจนสามารถเก็บหอมรอมริบจากอาชีพจับกังรับจ้างเล็กๆ น้อยๆ และส่งกลับไปให้ญาติทางเมืองจีนแล้ว คุณธรรมข้อสำคัญประการต่อมาของชาวจีนอพยพก็คือความประหยัดมัธยัสถ์และอดออม เพื่อการลงทุนการค้าก้าวต่อไป เราจึงเห็นตัวอย่างของชาวจีนหลายคน que เริ่มลงทุนค้าขายจากหาบเร่แผงลอยแล้วค่อยๆ ขยับขยายมาสู่การเช่าห้องแถว จนสามารถยกระดับทำธุรกิจการค้าให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ซึ่งหมายถึงธุรกิจและธุรกรรมที่แตกแขนงไปอีกหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเป็นเจ้าของร้านอาหาร การเป็นนายหน้า นายประกัน หรือแม้กระทั่งส่งสินค้ากิจการต่างๆ เหล่านี้ย่อมต้องอาศัยคุณธรรมหรือหลักการหรือปณิธานซึ่งแต่ละกิจการย่อมแตกต่างกันไป แต่ก็ยังตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมหลักคือ ซื่อสัตย์ กตัญญู ขยัน ประหยัดและอดทน แต่ละกิจการมักจะมีคู่แข่งหรือหลักการประจำตระกูลในการทำการค้า อาจจัดได้ว่าเป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพของชาวจีนให้เจริญก้าวหน้าและมั่นคง

รายงานการศึกษาพัฒนาการด้านโลจิสติกส์ในสยามประเทศฯ ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ (อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ และคณะ. ๒๕๕๑: ๘๘-๑๐๐) ระบุถึงคุณธรรมประจำบริษัท ไหวสอก จำกัด ซึ่งทำธุรกรรมด้านการขนส่งทั้งสินค้าและรับส่งคนอพยพจากประเทศจีนสู่ประเทศไทยตั้งแต่ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง จนพัฒนามาสู่บริษัท ไหวสอก เอเยนซีในปัจจุบัน ลักษณะเฉพาะของคู่แข่งคืออักษรจีนที่เขียนในลักษณะกลอนคู่ เฉพาะคู่แข่งของบริษัท ไหวสอกตั้งแต่เมื่อเริ่มก่อตั้งกิจการ เป็นข้อความแสดงปณิธานหรือหลักการอันเป็นที่ยึดมั่นของบริษัท และเป็นคุณธรรมที่ผู้บริหาร ไหวสอกตั้งแต่ยุคแรกได้ยึดถือเป็นสำคัญและยังคงติดตั้งไว้ ณ ที่ทำการปัจจุบัน ได้แก่ คู่ยี่เหลียนที่อาคารปัญญาธานี อักษรภาษาจีน ๒ แถวเรียงในแนวตั้ง ดังนี้

ภาพที่ ๑๐ คู่ยี่เหลียน คุณธรรมสำคัญตั้งแต่เมื่อแรกดำเนินการของผู้บริหาร ไหวสอก ซึ่งผู้บริหารรุ่นปัจจุบันยังคงสืบทอดเจตนารมณ์และยังรักษารธรรมเนียมที่จะนำมาติดตั้ง ณ สถานที่ประกอบกิจการ
ที่มา: อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ และคณะ.(๒๕๕๑)

ความหมายของคู่ยี่เหลียนในภาพ อ่านเรียงตามแนวตั้ง จากทางขวามือไปซ้ายมือ ซึ่ง อาจารย์ประพทฤทธิ์ ศุภครัตนเมธี ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายเงินศึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ได้ถอดเป็นสำเนียงจีนแต้จิ๋วและแปลความเป็นภาษาไทย ดังนี้

แถวแรก มีคำว่า

เก็ง ย้ง ปก เหยียง เท้า จู ปู่

แปลว่า ทำมาค้าขายโดยไม่ยอมให้เฉพาะคนแซ่เท้าและคนแซ่จู เท่านั้นที่รวยได้

การดำเนินกิจการ จะต้องร่ำรวยไม่แพ้ “เถาจู”

“เถาจู” คือขุนนางระดับเสนาบดีของรัฐเหียนในสมัยซุนชิว (ก่อน ค.ศ. ๓๓๐-ก่อน ค.ศ. ๔๓๖) เดิมชื่อ ฟานหลี่ ต่อมาได้หลบไปใช้ชีวิตอย่างสามัญชน คนแซ่เถาหรือเท้านี้ เรียกขานว่า “จูกง” ประกอบกิจการค้าขายจนร่ำรวยและรู้จักกันในนาม “เถาจูกง”

แถวที่สอง มีคำว่า

โมง เอ็ก เลี้ย ชุ้น หว่าง เต้า ฮง

แปลว่า การส่งสินค้าจะต้องซื้อสัตว์เหมือนคนแซ่หวางและคนแซ่เต้า

การค้าขายคงยึดถือแบบอย่างของ “ก่วนเป้า”

“ก่วนเป้า” คือ ก่วนจิ้ง (ประมาณก่อน ค.ศ. ๓๒๕- ก่อน ค.ศ. ๖๔๕) เป็นบุคคลสมัย ซุนชิว เช่นกัน และ “เป้าชูหยยา” เป็นบุคคลยุคเดียวกัน ทั้งสองเป็นมิตรในลักษณะมิตรแท้ เป้าชูหยยา เข้าใจเพื่อน รู้ใจเพื่อน จนก่วนจิ้งถือว่าในโลกนี้มี เป้าชูหยยา เข้าใจเขาคือที่สุด นั่นคือการให้บริการอย่างมิตรแท้ นั่นคือรู้ว่าลูกค้าเป็นอย่างดี

จากสิ่งที่กล่าวมาแล้ว เป็นตัวอย่างพอสังเขปถึงการอธิบายคุณลักษณะเฉพาะของชาวจีนอพยพ ที่ต่อสู้ดิ้นรนชีวิตตั้งแต่เมื่อเป็นแรงงานรับจ้างราคาถูก ด้วยความขยัน อดทนและประหยัด จนสามารถสร้างครอบครัวให้มีฐานะเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีลูกหลานบริวารว่านเครือมากมาย โดยเฉพาะในย่านการค้าสำคัญอย่างเยาวราช ซึ่งในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบันคือย่านการค้าที่มีความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจสูงมาก จนกล่าวได้ว่ากิจกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคม หากต้องมีการระดมทุนเพื่อสาธารณประโยชน์ และต้องการให้ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ มักขอความร่วมมือจากเจ้าของกิจการค้าบนถนนเยาวราชแห่งนี้ ดังเช่นภาพถ่ายเก่าสุดช่วงสมัยรัชกาลที่ ๖ แสดงถึงกระบวนแห่ในช่วงปีแรกๆ ของการระดมทุนช่วยสนับสนุนในกิจการของสภาอากาศไทย (วิสุทธิจิตรา วานิช-สมบัติ.๒๕๓๖) หรือการระดมทุนจากชาวจีนโพ้นทะเลด้วยตัวเอง ช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพื่อส่งไปช่วยมาตุภูมิคือเมืองจีนที่กำลังทำสงครามกับญี่ปุ่น (อัมพร เอี่ยมสุรีย์. ๒๕๓๗: ๑๓๐) เป็นต้น เยาวราชจึงเป็นแหล่งชุมชนของพ่อค้าชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีฐานะมั่งคั่งและมั่นคง นับเป็นย่านเศรษฐกิจสำคัญที่สุดของกรุงเทพฯ ในยุคนั้น ที่สามารถระดมทุนช่วยเหลืองานกุศลเฉพาะกิจอย่างได้ผล

สรุปได้ว่าการที่ชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานทำอาชีพได้เต้าจากจับกังจนมาสู่การเป็นเจ้าของกิจการ ณ ย่านไชน่าทาวน์ โดยเฉพาะที่ถนนเยาวราช อันได้ชื่อถ่านนสายมังกรที่ตามความเชื่อของชาวจีนจัดได้ว่าเป็นทำเลทองของการสร้างฐานะให้มั่งคั่งร่ำรวยนั้น หากพิจารณาจากเหตุผลแล้ว ความมั่งคั่งร่ำรวยนี้ส่วนหนึ่งย่อมเกิดจากความมานะบากบั่น อดทน ขยัน ประหยัด และซื่อสัตย์ อันเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานอาชีพทุกชนิดที่ชาวจีนดำเนินการ ส่วนความเป็นสิริมงคลจากการตั้งถิ่นฐานบนถนนสายมังกรนั้น อาจเป็นแรงบันดาลใจหรือแรงกระตุ้นสำคัญให้เขาเหล่านี้ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ จนประสบความสำเร็จก็เป็นได้

๔.๑.๔ สถาบันพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์เสด็จฯ ย่านชาวจีน

สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยในพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้นพ้นต่อชาวจีนในร่มพระบรมโพธิสมภารมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เห็นได้จากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงทอดผ้าพระกฐินที่วัดประทุมคงคา วัดจักรวรรดิราชาวาส (วัดสามปลื้ม) และวัดสัมพันธวงศ์ (วัดเกาะ) ตามที่เสฐียรโกเศศ (๒๕๕๗ : ๔๖-๔๗) กล่าวว่าเป็น โอกาสที่ชาวจีนย่านสำเพ็งจะได้เข้าเฝ้าชื่นชมพระบารมี

ปีไหนมีพายุหยาตราในสำเพ็ง ก็เป็นธรรมดาที่ชาวสำเพ็งจะต้องตื่นตื่นดีใจกันมาก ด้วยถือว่าเป็นวันสำคัญของเขาวันหนึ่ง ตระเตรียมตกแต่งประดับประดาหน้าร้านสถานที่ต่างๆ และตั้งโต๊ะบูชาอย่างประเพณีจีน ประกวาดประจันกันเพื่อคอยเฝ้ารับเสด็จพร้อมเพรียงกัน จัดว่าเป็นงานใหญ่ของเขา การเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ เพื่อจะเป็นพระบรมราชาบายอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับการปกครองในสมัยรัชกาลของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง พระปิยมหาราช เพื่อให้พสกนิกรของพระองค์ ไม่ว่าจะเป็ชนชาวไร ได้มีโอกาสเฝ้าเห็นชื่นชมพระบารมีอย่างใกล้ชิด ผิดกว่าแต่กาลก่อน ซึ่งราษฎรไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินไม่มีใครมีโอกาสจะเฝ้าเห็นได้อย่างนั้น โดยไปตามถนนในท้องสำเพ็ง เริ่มตั้งแต่สะพานหัน ไปสุดทางที่วัดประทุมคงคา แล้วคงเสด็จพระราชดำเนินกลับทางเดิม ด้วยสมัยนั้นยังไม่มีถนนเยาวราชและถนนอื่นๆ เชื่อมต่อกับถนนสำเพ็งซึ่งเป็นถนนแคบๆ

(รักษาอักขระวิธีตามต้นฉบับ)

ครั้นปี พ.ศ.๒๔๗๐ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เสด็จฯ ทรงเปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนในย่านไชน่าทาวน์ เนื่องจากสังคมชาวจีนให้ความสำคัญต่อการศึกษาอย่างยิ่งตามคำสอนของท่านขงจื้อ ชาวจีนแม้ไปพำนักตั้งรกราก ณ สถานที่ใด ก็มักจะจัดสร้างโรงเรียนเพื่ออบรมบุตรหลานของตน โดยเฉพาะโรงเรียนสอนภาษาจีนและวัฒนธรรมจีน อันเป็นเครื่องสะท้อนอัตลักษณ์อีกสถานหนึ่งด้วย เสด็จฯ สุกโขภณ (๒๕๓๐: ๒๖๘) เขียนไว้ว่า เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๔๗๐ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ รัชกาลที่ ๗ และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนรวม ๔ แห่ง

ในย่านชุมชนชาวจีนของกรุงเทพฯ คือ โรงเรียนยอกหมิน โรงเรียนเหม่งตึก โรงเรียนป้วยเอง และโรงเรียนจินเต็ก เป็นโอกาสให้คณะกรรมการโรงเรียน ครูและนักเรียนเหล่านั้นได้จัดการรับเสด็จ และแสดงความจงรักภักดี โอกาสนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ครู และนักเรียนจีน มีข้อความอันน่าประทับใจยิ่ง ดังที่หนังสือพิมพ์จีนยุคนั้น ได้ตีพิมพ์เผยแพร่พระเกียรติคุณด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

ถัดมาอีก ๑๕ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ และสมเด็จพระอนุชาเสด็จฯ ประพาสสำเพ็งเพื่อเยี่ยมพสกนิกรชาวจีน สุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล (๒๕๔๑ : ๓๐๕) กล่าวถึงสาเหตุที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ที่เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรชาวจีนที่สำเพ็งว่า

เนื่องจากหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศจีนเป็นหนึ่งในชาติมหาอำนาจที่ชนะสงคราม มีผลให้ชาวจีนบางพวกในเมืองไทยคิดเรียกร้องสิทธิบางประการจากรัฐบาลไทย และก่อให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นระหว่างชาวจีนและชาวไทย นำไปสู่เหตุการณ์รุนแรงถึงขั้นต่อสู้วิวาทกันจนบาดเจ็บล้มตาย ที่ย่านถนนเยาวราชในเดือนกันยายน ๒๔๘๘ เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงทราบถึงข้อพิพาทระหว่างคนไทยกับคนจีน จึงมีพระราชประสงค์ที่จะเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างชาวไทยกับชาวจีน ได้เสด็จประพาสสำเพ็งอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๙ ก่อนเสด็จกลับไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ ปราบกว่าชาวจีนย่านสำเพ็งได้จัดการรับเสด็จอย่างใหญ่โต ร้านค้าตั้งแต่ต้นทางจนปลายทางประดับธงชาติคึกคักตั้งโต๊ะหมู่บูชาอย่างงดงาม บางร้านจัดมโหรีจีนมาบรรเลง นับเป็นงานมโหฬารอย่างไม่เคยมีมาแต่กาลก่อน ประชาชนชาวไทยจีน แยก นับพันคนมาตั้งแถวรับเสด็จด้วยความจงรักภักดี พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนี้ ได้มีส่วนช่วยสมานรอยร้าวฉานระหว่างชาวไทยกับชาวจีนให้สนิทสนมดังเดิม

นอกจากนี้จากงานนิทรรศการ ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๙ ณ อิมแพค เมืองทองธานี ระหว่างวันที่ ๒๖ พ.ค.ถึง ๔ มิ.ย. ๒๕๔๙ หัวข้อสืบราชสันตติวงศ์ มีข้อความที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ตรัสเล่าถึงความประทับใจเกี่ยวกับความจงรักภักดีที่ชาวจีนมีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยจากเหตุการณ์เสด็จประพาสสำเพ็งครั้งนี้ว่า

ฉันกำลังเดินเพลินๆ อยู่ พอก้าวขาออกไป มีจีนคนหนึ่งวิ่งเข้ามาตรงเท้า
ฉันตกใจเหลือวามดู เห็นเขากอบเอาขี้ฝุ่นตรงที่ฉันเหยียบใหม่ๆ
ใส่มือแล้วห่อใส่ผ้าเช็ดหน้าเอาไว้ ถามดูได้ความว่าจะเอาไปบูชา

สรุปว่าสังคมไทยมีลักษณะที่พระมหากษัตริย์ทรงดำรงสถานะ “เอกอัครศาสนูปถัมภก” ที่ทรงเป็นพระบรมโพธิสมภารแก่ชนทุกกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะชาวจีนที่ยั่งยืน อดทน ประหยัด

ดังนั้น ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งที่สะท้อนความเป็นไชน่าทาวน์เยาวราชและดำรงมาถึงทุกวันนี้ คือ ป้ายภาษาจีน ซึ่งพ่อค้าสี่ทศวรรษนี้มาตั้งแต่ยังเป็นชุมชนจีนที่สำเพ็งจนมาถึงปัจจุบันนี้ นอกจากป้ายภาษาจีนแนวนอนเหนือประตูร้านแล้ว หน้าร้านยังแขวนป้ายภาษาจีนในแนวตั้ง ขนาดราว ๓-๔ ฟุต และกว้างประมาณ ๑ ฟุต รักษาบรรยากาศและสีสันความเป็นจีนไว้อย่างเหนียวแน่น ดังที่อู๋จีเยะเล่าว่า ผู้คนที่ไปถึงสำเพ็งใหม่ๆ จะรู้สึกประหนึ่งว่ามาถึงเมืองเต๋อจิวหรือเมืองซัวเถาทีเดียว...สิ่งปลูกสร้างบนถนนเยาวราชในเวลานั้นยังไม่เป็นระเบียบ มีตึก ๕ ชั้น และตึก ๗ ชั้น ที่เพิ่งสร้างเสร็จก่อนหน้านั้นไม่นานนัก ตึก ๕ ชั้นนับเป็นสิ่งปลูกสร้างที่สูงที่สุดของกรุงเทพฯ ในเวลานั้น (ราว พ.ศ. ๒๔๗๓) แล้วยังมีตึก ๖ ชั้นอีกหลังหนึ่ง นอกจากนี้แล้วก็เป็นร้านค้าสูง ๓ ชั้น กับ ๒ ชั้น ค้าขายสรรพสินค้านับพันนับหมื่นชนิด มากมายหลากหลายยิ่งนัก นอกจากนี้ร้านค้าสรรพสินค้าทุกอย่างอันแล้ว บนถนนเยาวราชยังมีสถานเริงรมย์และร้านอาหารนานาประเภท หากินหาดีได้ทุกอย่าง (๒๕๕๓: ๑๗๗-๑๗๘) แต่ถ้าเทียบระยะเวลาเมื่อร้อยกว่าปีก่อนหน้านี้ ถนนเยาวราชยังไม่มีชื่อเสียงในด้านร้านอาหารมากเท่ายุคต่อมา พอๆ กับที่คนไทยทั่วไปรู้จักเยาวราชเมื่อจะต้องมาซื้อทองคำคุณภาพดีราคามาตรฐาน แม้กระนั้นชื่อเสียงของเยาวราชที่จะเกี่ยวข้องกับเทศกาลตรุษจีนก็ยังไม่อยู่ในกระแสมากเท่าปัจจุบัน

๔.๒ ภูมิหลังของเทศกาลตรุษจีนในภาพรวม

ประเพณี พิธีกรรมย่อมมีความสำคัญและมีความหมายต่อมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา โดยเฉพาะชาวจีนซึ่งเป็นชนชาติใหญ่ มีประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปหลายพันปี ดังคำสอนของท่านขงจื้อ (ถือกำเนิดก่อนพุทธศาสนา) ที่ จาง เอวี่ ฉือ แสดงไว้ว่า “การปฏิบัติตามจารีตประเพณีนั้น ก็เพื่อที่จะได้มาซึ่งความปรองดองกัน” (สถาบันไทย-จีนศึกษา, ๒๕๔๔: ๕๖) ประเพณีพิธีกรรมในโลกนี้จำแนกได้เป็น ๒ ส่วนใหญ่ๆ คือ ประเพณีในวงจรชีวิตและประเพณีตามเทศกาล อย่างแรกมักเกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลและไม่สามารถกำหนดวันเวลาแน่นอนได้แต่จะจัดขึ้นตามช่วงวัยแห่งชีวิตตั้งแต่ เกิด เข้าสู่วัยรุ่น แต่งงาน และถึงแก่กรรม ในขณะที่ประเพณีตามเทศกาลนั้นกำหนดวันเวลาแน่นอนได้ บ้างจึงเรียกประเพณีสิบสองเดือนและเกี่ยวข้องกับสังคมขนาดใหญ่ขึ้นตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน เมือง ประเทศจนถึงระดับนานาชาติ เทศกาลตรุษจีนที่จะกล่าวต่อไปนี้ แม้จุดเริ่มต้นจะอยู่ที่ประเทศจีน แต่เมื่อชาวจีนเดินทางไปตั้งรกรากตั้งถิ่นฐานยังที่ใดก็ตาม ประเพณีตรุษจีนที่จัดว่าเป็นเทศกาลสำคัญที่สุดของชาวจีนก็จะติดตามไปด้วยเสมอ ทั้งนี้เพราะชาวจีนประพฤติปฏิบัติตนตามคำสอนของขงจื้ออย่างเคร่งครัด ในปัจจุบันเราจึงเห็นว่าเทศกาลตรุษจีนเป็นประเพณีที่คนทั่วโลกรู้จักอย่างดีไม่ต่างจากเทศกาลคริสต์มาส

๔.๒.๑ เทศกาลตรุษจีน ตามคติดั้งเดิมทางตอนใต้ของจีน ซึ่งอาจารย์ประพจน์ สุภรัตน์เมธี ได้แปลเก็บความเกี่ยวกับความสำคัญของเทศกาลต่างๆ โดยเฉพาะเทศกาลตรุษจีนจากเอกสาร-

ภาษาจีนหลายเล่ม (ดังปรากฏในบรรณานุกรม) สรุปความว่า ที่มาของเทศกาลตามขนบธรรมเนียมแห่งชาวจีน หลัก ๆ มี ๒ ประการคือ

๑. เทศกาล มีความสัมพันธ์โดยตรงกับภูมิอากาศและธรรมชาติแวดล้อม ไม่ว่าต้นไม้สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ชาวจีนส่วนใหญ่ทำการเกษตร ดังนั้น มนุษย์จึงเฝ้าสังเกตว่าธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรในแต่ละช่วงเวลาของปี การสังเกตนี้กระทำกันมาเนิ่นนานแล้วเป็นเวลาพันๆ ปี ทำให้มนุษย์เรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง จนสามารถสรุปเป็นกฎเกณฑ์ได้ว่าในหนึ่งปีมี ๒๔ ช่วงเวลา ตั้งแต่สมัยจ้านกั๋วหรือเมื่อประมาณ ๒,๕๐๐ ปีล่วงมาแล้ว ที่ชาวจีนจำแนกฤดูกาลอย่างกว้างๆ เป็น ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง ฤดูหนาว เสมือนเป็นตารางในแต่ละปีว่าจะทำเกษตรในช่วงเวลาอย่างไร นี่จึงเป็นที่มาของการเกิดเทศกาล ซึ่งในกลุ่มชาวจีนแต่จิวมี ๘ เทศกาลสำคัญ สรุปว่าโดยพื้นฐานเทศกาล มาจากการสังเกตความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติในรอบหนึ่งปี

๒. ในยุคบุพกาล การเกิดเทศกาลต่างๆ ขึ้นอยู่กับการเคารพบูชา ๓ สิ่ง คือ หนึ่ง สัญลักษณ์แห่งชนเผ่าหรือโทเท็ม (เช่น จีนฮกเกี้ยนบูชางู ชาวฮ่าบูชาสุนัข เป็นต้น) สอง บูชาธรรมชาติ (เช่น พระอาทิตย์ บนท้องฟ้า ที่มาแห่งแสงสว่างและความอบอุ่น แม่พระธรณีหรือผืนแผ่นดิน เนื่องจากผืนแผ่นดินบันดาลทุกอย่างแก่มนุษย์) อันเป็นที่มาของพิธีบูชาฟ้า-ดิน สาม บูชาบรรพบุรุษ เช่น หวงตี้ ทำให้เกิดกิจกรรมเช่น ไหว้ และข้อห้ามต่างๆ ที่ล้วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

เนื่องจากสำนึกของการบูชาในยุคบุพกาล ทำให้เกิดข้อห้ามต่างๆ ที่มีผลต่อข้อกำหนดการบูชาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของมนุษย์ เช่นการผลิต ทำให้เกิดเทศกาลต่างๆ โดยเฉพาะในสมัยของฉินอันที่เทศกาลมีรูปแบบที่แน่นอนมากขึ้น ในช่วงที่กำลังพัฒนาความคิดนี้เอง ทำให้สามารถทราบเหตุปัจจัยที่กำหนดเทศกาล จาก ๓ สาเหตุดังนี้

๑. ลัทธิหยิน-หยาง ซึ่งเจ้าลัทธิคือโจวเหยียน ทำให้เทศกาลมีความเป็นระบบมากขึ้น มีการกำหนด ๘ ทิศ ๑๒ เดือน และ ๒๔ ช่วงเวลา ดังกล่าวบางอย่างมนุษย์ต้องทำ และบางอย่างห้ามทำ ทำให้เกิดการชำระสะสางสิ่งสกปรกมีราเคีให้สะอาดบริสุทธิ์ เช่นประเพณีกินเจ หวังให้ได้บุญกุศล ซึ่ง ซื่อ หม่า เขียน เห็นว่า มีข้อห้ามมากเกินไป บางอย่างไม่มีเหตุผล แต่กลับทำให้มนุษย์เกิดความหวาดกลัวเสียมากกว่า แต่ซื่อหม่าเขียนก็ยอมรับหลักการแบ่งเป็น ๒๔ ช่วงเวลา

๒. ลัทธิฮู-ซงจื่อ รับแนวคิดจากหยินหยางมา เพื่อทำให้การบูชาบรรพชนเกิดความเข้มแข็งและเข้มขันมากขึ้น โดยเฉพาะการแสดงออกซึ่งความกตัญญู และความกลมเกลียวของพี่น้อง สมาชิกในครอบครัว ทำให้เทศกาลมีพิธีกรรมซับซ้อนมากขึ้น

๓. เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาสู่สังคมจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น ทำให้เทศกาลมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น ตรุษจีน ตอนเช้าไหว้เจ้า อาหารมื้อแรกต้องกินเจและของเซ่นไหว้ก็ต้องเป็นของเจด้วย ก่อนหน้านี้นี้ต้องทำความสะอาดหิ้งพระ จึงจะทำพิธีไหว้ได้ หลังจากนั้นเมื่อเข้าสู่สมัยซ่งและถึงเทศกาลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก แม้จะยังรักษาจารีตดั้งเดิมอยู่ แต่บางอย่างก็ถูกยกเลิกไปบ้าง ในขณะที่เพิ่มความสนุกสนานบันเทิงมากขึ้น และเกี่ยวข้องกับอาหารการกินมากขึ้น ทำให้เทศกาล

มีความหลากหลายและมีสีสันมากขึ้น และชาวบ้านก็ได้สัมผัสรับรู้คุณธรรมกตัญญูมากขึ้น ส่วน สมัยราชวงศ์หมิง เน้นเนื้อหาของการบูชาบรรพชนมากขึ้น ซึ่งล้วนเป็นไปตามคำสอนของท่านขงจื้อ

โดยเหตุที่ประเทศจีนมีพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล ทำให้ประเพณีตามเทศกาลมีความแตกต่างกันออกไปบ้าง นอกจากนี้ประเทศจีนยังมีกลุ่มชาติพันธุ์มากมายที่ล้วนมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นของตนเองตามถิ่นฐานภูมิประเทศและกลุ่มภาษาของตน เช่นจีนแต้จิ๋วมีเทศกาลสำคัญอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มคือ

- ตรุษจีน (ก๊วยนี้ หรือหง่วงเซียวในภาษาจีนกลาง) หรือ ๑๕ ค่ำเดือนหนึ่ง
- เซ็งเม้ง (ชิงหมิง) เทศกาลเซ่นไหว้ผู้ล่วงลับที่สุสานบรรพชน
- ตวนอู๋ (ตงโง่ว) หรือเทศกาลสารทขนมบ๊ะจ่างในเดือนห้า
- สารทจีน (เทศกาลจงหยวน-จีนกลาง หรือซิกบ่วยปั่ว
- ตงซิว หรือไหว้พระจันทร์
- ตงจื้อ ปีใหม่โบราณแบบดั้งเดิม
- ไหว้ขนมอี๋หรือตังโจ้ย

ทั้ง ๘ เทศกาลนี้มีกิจกรรมแตกต่างกันบ้าง แต่สิ่งที่ต้องยึดถือเป็นหลักก็คือการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ การให้ความสำคัญกับแหล่งกำเนิดของตน โดยเฉพาะการบูชาบรรพชนที่ถือเป็นจริยธรรมอย่างหนึ่ง

ในที่นี้เน้นความสำคัญของเทศกาลตรุษจีน หรือซุนเจียในภาษาจีนกลางหรือก๊วยนี้ในภาษาจีนแต้จิ๋ว ซึ่งกำหนดในวันขึ้น ๑ ค่ำเดือน ๑ จนถึงขึ้น ๔ ค่ำ แต่ที่เน้นจริงๆคือขึ้น ๑ ค่ำ ตรุษจีนจัดเป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุดใน ๘ เทศกาลนี้ และต้องเคร่งครัดขนบประเพณีมากที่สุด คนแต้จิ๋วให้ความสำคัญกับการเซ่นไหว้บรรพชนและการอวยพรปีใหม่ เช่นในหนังสือท้องถิ่นของแห่งไส้สมัยราชวงศ์ชิง ที่บันทึกไว้ว่าตอนเช้าของวันขึ้นปีใหม่ ต้องทำพิธีเซ่นไหว้บรรพชน จุดธูปเทียน เซ่นไหว้ด้วยน้ำชา เหล้าและผลไม้ หากบิดามารดามีชีวิตอยู่ ลูกทั้งชายหญิงต้องทำความเคารพบิดามารดา ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว นอกจากนี้สมาชิกในครอบครัวต้องทำความเคารพซึ่งกันและกันเรียงตามลำดับอาวุโส หลังจากนั้นจะอวยพรปีใหม่ในระหว่างญาติมิตร มีการจัดเลี้ยงเฉลิมฉลองปีใหม่ ซึ่งจารีตนี้นิยมทำตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งแล้ว สำหรับชาวจีนแต้จิ๋วแล้วต้องเซ่นไหว้ด้วยอาหารเจ เต้าหู้แข็ง เห็ดหูหนู ฟองเต้าหู้ ของหวานก็มีลูกพลับแห้ง รวมทั้งอาหารเจที่ทำเตรียมไว้ตั้งแต่เมื่อวันสิ้นปี พอขึ้น ๒ ค่ำจึงทำพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษด้วยอาหารคาว สมัยก่อนยังต้องไหว้ศาลบรรพชน (ที่เป็นสถานที่กลางของชุมชน) ด้วยอาหารชุดใหญ่ที่เรียกว่า โหงวแซ แต่บางแห่งก็กำหนดโหงวแซเป็นอาหารเจก็มี

การอำนวยการและคารวะผู้ใหญ่ในวันตรุษจีน เป็นความนิยมแพร่หลายมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งแล้ว กำหนดเป็น ๓ ระดับ

๑. ระดับครอบครัว หลังพิธีเซ่นไหว้บรรพชนแล้ว ลูกหลานคารวะผู้ใหญ่ และสมาชิกครอบครัวในรุ่นเดียวกันทำพิธีเคารพซึ่งกันและกัน ส่วนผู้น้อยกล่าววาจาต่อผู้ใหญ่ด้วยถ้อยคำขอให้สุขภาพแข็งแรง อายุยืนยาว ส่วนผู้อาวุโสกว่า กล่าวกับผู้น้อยให้เป็นเด็กดี ฉลาด วานอนนอนง่ายและแข็งแรง คำอำนวยการเหล่านี้แม้เป็นคำสั้นๆ แต่ก็สะท้อนถึงความมุ่งดี ประารถนาดีซึ่งกันและกัน

๒. การอำนวยการในระหว่างเพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน โดยนำผลส้ม ผลส้ม ไปมอบให้ ซึ่งเจ้าของบ้านที่เราไปอวยพรก็จะเตรียมของสองสิ่งไว้เช่นกัน คำกล่าวอวยพรก็คือ “ปีใหม่ขอให้สมปรารถนา ราบรื่นทุกอย่าง” เจ้าของบ้านจะยกจานใส่ลูกส้มและผลส้มมารับรองแขก ปากก็พูดว่า “เชิญกินหมาก เชิญกินหมาก “ เมื่อจะลากลับ เจ้าของบ้านก็จะเอาส้ม ๑ คู่ของแขกมาสับเปลี่ยนผลส้ม ๑ คู่ที่ตนเองเตรียมไว้ การแลกส้มจึงเป็นเครื่องหมายแสดงถึงการแลกสิ่งที่เป็นมงคลต่อกันและกัน หากมีฐานะเป็นญาติสนิทที่มาเยี่ยมเยือนก็จะมีการตั้งโต๊ะอาหารมาเลี้ยงกันด้วย

๓. การอำนวยการระหว่างคนในวงการอาชีพเดียวกัน คำอำนวยการจะมีว่า “ขอให้การงานก้าวหน้า มีความร่ำรวย” ของเยี่ยมหรือของกำนัลอาจมีจำนวนมาก แต่ก็ไม่มีคุณค่าทางจิตใจมากนัก ครั้นถึงวันขึ้น ๓ ค่ำ หรือ ๔ ค่ำ ชาวจีนแต่จิวก็ยังมีกิจกรรมอำนวยการอยู่ แต่ก็ดูจะไม่น่าหนักใจในความจริงจังมากเท่าการอวยพรในวันขึ้น ๑ ค่ำ หรือ ๒ ค่ำ หรือ ๒ วันก่อนหน้านั้น

ตรุษจีนของชาวจีนแต่จิว นอกจากการเซ่นไหว้บรรพชนและการอำนวยการต่อกันแล้ว ยังมีกิจกรรมอื่นๆ อีก เช่นพิธีเปิดฝาบ่อน้ำของบ้าน จากที่ทำการปิดไว้เมื่อวันสิ้นปี โดยผู้เป็นแม่บ้านจะทำพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้าประจำบ่อน้ำแล้วเปิดฝาบ่อ แต่ถ้าเป็นบ่อน้ำสาธารณะหรือบ่อของหมู่บ้าน จะให้ผู้หญิงอาวุโสสูงสุดของหมู่บ้านทำพิธีเปิดในตอนเที่ยงของวันขึ้น ๓ ค่ำ โดยเซ่นไหว้เทพประจำบ่อด้วยส้ม น้ำตาลทรายแดง หิ้งเตี้ย ฐูปเทียน แล้วจึงทำพิธีเปิดฝาบ่อน้ำชาลงบ่อ ตักน้ำในบ่อ ๑๒ ถัง เทลงที่พื้น กล่าวคำมงคลทุกครั้งขณะเทจนครบ ๑๒ ถัง

สิ่งบันเทิงในเทศกาลตรุษจีนคือการเดินสิงโต ตีกลองแต่จิว เอ็งกอก เดินไปตามท้องถนนภายในหมู่บ้าน ทำให้บรรยากาศครึกครื้น การละเล่นพวกหาก เข้าบ้านไหน เจ้าของบ้านจะนำอั่งเปามามอบให้คณะผู้เล่น ครั้นวันขึ้น ๔ ค่ำ เทพเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์ ช่วงบ่ายๆ ศาลเจ้าต่างๆ เปิดประตูศาล มีพิธีไหว้ต้อนรับเทพเจ้ากลับมาสถิตที่ศาลเพื่อดูแลคนในชุมชนต่อไป และตามบ้านก็ทำพิธีต้อนรับเทพเจ้ากลับมาสถิตเพื่อคุ้มครองสมาชิกในบ้าน ตั้งต้นดำเนินชีวิตในปีใหม่ต่อไปเช่นกัน

พ้นจากวันขึ้น ๔ ค่ำไปแล้ว ถือว่าหมดฤดูเทศกาลตรุษจีนอย่างแท้จริง

๔.๒.๒ เทศกาลตรุษจีนในสังคมไทย เทศกาลตรุษจีนที่ปรากฏในสังคมไทย จะเริ่มมีมาแต่ครั้งใด ยังไม่สามารถระบุได้ชัดเจนในขณะนี้ แต่หากสันนิษฐานจากบันทึกทั้งของฝ่ายไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามายังประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว สันนิษฐานได้ว่าวิถีชีวิตชาวจีนยุคนั้นที่มีร้านย่านตลาดแบบไชน่าทาวน์แล้วหลายแห่ง (ตามที่กล่าวไปก่อนหน้านี้) สินค้าที่พวกจีนขาย

ในย่านตลาดเฉพาะที่เป็นอาหารการกินมี เหล้า เบียร์ ไก่ หมู ซึ่งเป็นอาหารที่เป็นสัตว์ใหญ่ และคนไทยยุคกรุงศรีอยุธยายังไม่นิยมบริโภค ดังที่พระมหากษัตริย์ “ห้ามปรามมิให้ฆ่าเปิดไก่ขายแก่ฝ่ายคนที่นับถือพุทธศาสนา แต่พวกมิชฉาตัญญูจะฆ่า ก็ตามยะธากัมแห่งสัตว์” (ประชุมคำให้การฯ ๒๕๕๓: ๒๔๒) หมายความว่าถ้าคนนอกศาสนาพุทธ จะฆ่าจะแกงกิน ก็ให้เป็นไปตามกรรมแห่งสัตว์นั้นๆ จึงคาดว่าชาวจีนในสมัยกรุงศรีอยุธยา นอกจากบริโภคหมูเป็ดไก่แล้วยังใช้เป็นเครื่องเซ่นไหว้สำคัญด้วย เพราะพบศาลเจ้าจีนในสมัยอยุธยาแล้วเช่นกัน ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือในเอกสารเก่าสมัยอยุธยาพบว่าชาวจีนนั้นตั้งโรงต้มกลั่นสุราและเลี้ยงสุกรอยู่ทั่วไป เช่น

บ้านเขาหลวง พวกจีนตั้งโรงต้มสุรขาย (ประชุมคำให้การฯ หน้า ๒๒๕)

.....บ้านปากเจ้าสาร พวกจีนตั้งโรงต้มสุรา แลเลี้ยงสุกรขาย

.... แลปากคลองสวนพลู ตลอดมาจนนำวัดเจ้าพระนางเชิง ๑...

บ้านในคลองสวนพลู พวกจีนตั้งเตาต้มสุราเลี้ยงสุกรขาย แลทำเส้น

หมี่แห่งขาย ... (ประชุมคำให้การฯ หน้า ๒๓๐)

.....ที่แม่น้ำหัวแหลมนำวัดภูเขาทอง ได้ศาลเจ้านางหินลอยนั้น

พวกจีนตั้งโรงต้มสุราแลเลี้ยงสุกรขาย (ประชุมคำให้การฯ หน้า ๒๓๒)

ในที่นี้จึงมีความเป็นไปได้อย่างมากที่เทศกาลตรุษสารทของชาวจีนเริ่มมีแล้วในสมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากเป็นเทศกาลสำคัญที่จะละเลยมิได้ ทั้งชาวจีนระดับชาวบ้านก็ได้ถือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาจนแม้ได้ย้ายถิ่นฐานตามการย้ายราชธานีมายังกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว สิ่งที่น่าสนใจควรทำความเข้าใจเพิ่มเติมคือการมีพระราชกฤษฎีกาเลี้ยงพระตรุษจีนในราชสำนักไทย ที่เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยต้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๓ จากเหตุที่ “ทรงพระปรารภของซึ่งพวกจีนนำมาถวายในตรุษจีน เป็นของสดสุกรเป็ดไก่ พร้อมกันหลาย ๆ คน มากจนเหลือเฟือ ก็ควรที่จะให้เป็นไปในพระราชกฤษฎีกา จึงได้โปรดให้มีเลี้ยงพระสงฆ์ที่พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยขึ้นทั้งสามวัน แต่ไม่มีสวดมนต์” (จุลจอมเกล้าฯ ๒๕๕๓: ๘๘) พระราชกฤษฎีกาเลี้ยงพระตรุษจีน จึงเป็นพระราชพิธีหนึ่งเดียวในพระราชพิธีสิบสองเดือนที่มีได้เป็นคติทางศาสนาพราหมณ์อย่างพระราชพิธี โบราณของไทย แต่ก็ถูกปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสังคมไทย คือยังเกี่ยวข้องกับคตินิยมทางพุทธศาสนา ด้วยการนิมนต์พระสงฆ์มารับพระราชทานฉันในพระบรมมหาราชวัง

๔.๓ ภูมิหลังและพัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนเยาวราช

ดังกล่าวข้างต้นแล้วว่า เทศกาลตรุษจีน ไชน่าทาวน์และเยาวราช มีความสัมพันธ์กันตลอดมาอย่างน้อยตั้งแต่เมื่อเริ่มมีการตัดถนนเยาวราชเมื่อ พ.ศ.๒๔๓๔ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เพราะการตัดถนนเยาวราชก็เพื่อช่วยลดความแออัดของย่านการค้าสำคัญในกรุงเทพฯ นั่นคือย่านสำเพ็ง เมื่อมีถนนเยาวราชแล้ว ผู้คนก็ตามมาใช้ชีวิตบนถนนเส้นนี้อย่างคึกคักโดยเฉพาะชาวจีน แต่ก่อนจะกล่าวถึงตรุษจีนเยาวราช ก็จำเป็นต้องเข้าใจถึงตรุษจีนย่านสำเพ็งด้วย

๔.๓.๑ **ตรุษจีนย่านสำเพ็งจากบันทึกในสมัยรัชกาลที่ ๕** ตามที่ปรากฏในหนังสือ ฟื้นความหลัง เล่ม ๑ (เสฐียรโกเศศ, ๒๕๔๓) เล่าถึงเทศกาลตรุษจีนในย่านสำเพ็งอันเป็นนิเวศสถานในวัยเด็ก ข้อความในบันทึกนี้จำเป็นจะต้องนำมาแสดงไว้ค่อนข้างยาว เพื่อสะท้อนถึงสภาพความเป็นจริงของเทศกาลตรุษจีนในย่านไชน่าทาวน์กรุงเทพฯ เมื่อร้อยกว่าปีก่อน ผู้บันทึกคือเสฐียรโกเศศ หรือพระยาอนุมานราชชน - ยง อนุมานราชชน ได้ชื่อว่าเป็นปราชญ์คนสำคัญท่านหนึ่งของเมืองไทย โดยกำเนิดท่านมีเชื้อสายจีนจากบิดาซึ่งมีความคิดอ่านทันสมัย ข้อบันทึกนี้จึงบ่งชี้สาระความรู้หลากหลาย ตั้งแต่การเรียกชื่อเทศกาลจีนว่า สารท ต่อท้ายด้วยชื่อของเครื่องเช่น ไหว้ที่มักจะ เป็นอาหารหวาน เช่น สารทขนมไหว้พระจันทร์ สารทขนมอี๋ เป็นต้น การทำพิธีเช่น ไหว้แต่ละครั้งก็เพื่อให้ลูกหลานได้กินเลี้ยงอย่างเต็มที่ แต่ต่อมาครอบครัวนี้ก็ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามสภาพแวดล้อมของเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ก็มีเรื่องการเซดสิงโตที่แต่ก่อนผู้เล่นเป็นชาวจีนล้วน ต่อมาชาวไทยเข้าไปร่วมเล่นด้วยและที่สุดก็เป็นหน้าที่ของชาวไทยล้วน ปรากฏการณ์หลายอย่างนี้ทำให้เห็นภาพของพัฒนาการเทศกาลตรุษจีนในสังคมไทยค่อนข้างชัดเจน

งานนักขัตฤกษ์ขึ้นปีใหม่ของจีนเราเรียกว่าตรุษจีน ส่วนวันเทศกาลคราวสมัยอื่นของจีนเราก็เรียกสารทด้วยทั้งหมด เช่น สารทขนมจ้าง สารทกลางปี สารทขนมโก๋ และสารทขนมอี๋ เทศกาลสารทจีนเหล่านี้ ชาวไทยที่มีความสัมพันธ์กับชาวจีนทางคบค้าสมาคมกัน ย่อมรู้จักตรุษสารทจีนเหล่านี้ ไม่มากก็น้อย โดยเฉพาะตรุษจีนและสารทกลางปี (หน้า ๑๖๓) ...มีงานเช่น ไหว้อย่างใหญ่ ส่วนเทศกาลสารทอื่นๆ ก็มีการเช่น ไหว้ด้วยสิ่งซึ่งเป็นเอกเทศ ตามชื่อหรือที่กำหนดไว้ในสารทนั้นๆ เช่นเช่น ไหว้ด้วยขนมจ้าง ขนมโก๋และขนมอี๋ แต่ที่มีหยุดพักการทำงาน และเล่นสนุกรื่นเริงกันก็เฉพาะวันนักขัตฤกษ์ตรุษจีนเท่านั้น (หน้า ๑๖๔)... เมื่อถึงวันตรุษจีนและเทศกาลกลางปี ผู้ใหญ่ข้าพเจ้าก็ทำพิธีเช่น ไหว้ตามประเพณีจีน ท่านเคยพูดกับข้าพเจ้าว่า ที่เช่น ไหว้ก็ทำตามประเพณีที่เคยทำมาสืบต่อแต่ละครั้งเมื่ออยู่ที่สำเพ็ง อย่างน้อยก็เปิดโอกาสให้ลูกๆ ซึ่งยังเล็กอยู่ ได้กินเลี้ยงกันอย่างอัมหมิพิมัน ปีละ ๒ ครั้ง ต่อมาไม่ช้าท่านก็เลิกประเพณีไหว้เจ้า เพราะไม่มีความจำเป็นอะไร ด้วยไม่ได้อยู่กับชาวจีนเหมือนแต่ก่อนแล้ว (หน้า ๑๖๕) ...แต่วันตรุษจีน ข้าพเจ้าดีใจมาก นอกจากได้กินขนมแข่ง ขนมเทียนที่เช่น ไหว้อย่างอุดมแล้ว อีกอย่างหนึ่งก็คือได้ดูสิงโตตรุษจีน ซึ่งเป็นสิงโตตัวเล็ก เด็กจีนเป็นผู้เดินผู้เซด มีมากพวกด้วยกัน ไปเซดไปเต้นที่หน้าบ้านหรือหน้าร้านชาวจีน ซึ่งเขาจุดประทัดต้อนรับ เต้นถวายเจ้าอยู่สักครู่ เมื่อเจ้าของบ้านหรือร้านให้เงินเป็นรางวัลแก่เด็ก พวกสิงโตที่นำเครื่องหมายมาค่านับแล้ว สิงโตก็เคลื่อนย้ายไปยังบ้านอื่นร้านอื่นต่อไป ภายหลังพวกเด็กจีนเล่นสิงโต ก็มีเด็กไทยเข้าไปเล่นผสมโรงด้วย ที่เป็นเด็กไทยล้วนๆ ก็มี เพราะเล่นสนุกและได้เงินมา

อย่างง่าย ๆ ด้วย ไม่ต้องลงทุนก็มากนัก (หน้า ๑๖๘) ...สิ่งใดที่กว้างขวางนั้นก็มีศิลปะ การเชิดที่ซับซ้อนต่างจากสิ่งใดแต่จิวหรืออื่นๆ คนจึงนิยมดู แล้วต่อมาก็มีการเอา อย่างสิ่งใดที่กว้างขวางมากขึ้น จึงเกิดการแข่งขันเข้มข้นขึ้น นอกจากนี้การเชิดสิ่งใด ยังเป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน ที่สำคัญคือได้เงินด้วย ในที่สุดก็เกิดการเขม่นกันแล้ว เลยถึงขั้นทะเลาะวิวาทอยู่เสมอ ที่สุดก็ถูกห้ามเล่น ถ้าจะเล่นต้องขออนุญาตต่อ ทางกรมเสียดก่อน นอกจากนี้สิ่งใดที่เด็ก ๆ ชอบในวันตรุษจีน ก็มีการจุดประทัด เพราะชาวจีนเชื่อว่าเป็นการขับไล่ผีร้ายที่จะเป็นเสนียดจัญไรออกไป (หน้า ๑๖๙) ... สามวันแรกของเทศกาลตรุษจีนบรรดาห้างร้านของชาวจีนปิดหมด เพื่อ กิน ดื่ม เที่ยวและเล่น ใช้ชีวิตบันเทิงอย่างเต็มที่ (หน้า ๑๗๐)

สาระเหล่านี้สอดคล้องกับบันทึกของกาญจนาภรณ์หรือขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาภรณ์) ในหนังสือ กรุงเทพฯ เมื่อวานนี้ ที่เล่าถึงเทศกาลตรุษจีน เห็นควรนำมาแสดงไว้ด้วย เพราะมี รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการละเล่นในเทศกาลตรุษจีน โดยเฉพาะการเชิดสิ่งใดที่เล่าอย่างพิสดาร ทั้งสิ่งใดที่กว้างขวาง ไหลล้าและแคะ นอกจากนี้ยังเล่าถึงบรรยากาศการ “สู้สำหรับกันกิน” ระหว่าง ครอบครัวไทย - ครอบครัวจีน ทั้งยังเป็นวาระของการจ่ายเงินจากร้านค้าคนจีน สิ่งที่มีผลกระทบต่อ คนไทยในเทศกาลตรุษจีนคือต้องเตรียมซื้อของจำเป็นโดยเฉพาะอาหารไว้ให้พอกินพอใช้ไปสาม วัน เพราะเป็นช่วงเวลาที่ร้านค้าคนจีนจะปิดไม่ซื้อ ไม่ขายกัน แสดงให้เห็นชัดเจนว่าเศรษฐกิจทั้ง ขนาดใหญ่ขนาดย่อมขึ้นอยู่กับมือชาวจีนไม่น้อย

สมัยข้าพเจ้าเป็นเด็กอยู่บ้านอา (ที่ถนนตะนาว – เสาชิงช้าซึ่งไม่ไกลจากย่านไชน่า ทาวน์-คู่วิจัย) คุณกรีกครั้งมาก เขาจัดงานออกเป็นห้าวัน วันจ่าย วันไหว้แล้วต่อไป อีกสามวัน (หน้า ๒๑๕) ... วันไหว้ เขาไหว้เจ้า มีของเช่นต่างๆ เค้ากระดากเงิน กระดากทอง จุดประทัด ฯลฯ อีกสามวันต่อมา เขาปิดร้านไม่ซื้อไม่ขายทั่ว กรุงเทพฯ ตลอดจนไม่ซื้อขายที่ตลาด คนไทยต้องเตรียมซื้อของและอาหารไว้ให้ พอดตลอดสามวัน ในระหว่างตรุษจีนนี้ ร้านเงินใครรู้จักชอบพอกับคนไทย เขาก็จะ เอาขามหมูหรือเป็ดไก่ อย่างน้อยที่สุดก็ขนมแข่งมาให้ ในระหว่างสามวันหลัง เขาก็ จะแต่งตัวสวยๆ งามๆ ทั้งหญิงชายออกเที่ยวเตร่รื่นเริงตามที่ต่างๆ หรือไม่ก็เล่น ไพ่นกกระจอก ไพ่สามสี ไพ่ชิมเซ็ก และการพนันอื่นๆ แปลว่าปล่อยตัวสุข สำนึกกันเต็มที่ ตามสถานที่ต่างๆ เห็นมีแต่คนจีน คนไทยหายไปหมด.. (หน้า ๒๑๗-๒๑๘) พันสามวันไปแล้ว มีสิ่งใดใหญ่ยาวมากเรียกว่า สิ่งใดที่กว้างขวาง หัว สิ่งใดนั้นใหญ่ ทำงานคิดแปรสีต่างๆ คุณเป็นชน มีผ้าผืนใหญ่ยาวสีต่างๆ เป็นตัว สิ่งใดพร้อมทั้งหาง กระบวนสิ่งใดสองข้างถนน มีเงินนุ่งกางเกงแปรสีต่างๆ รัศ เพียงหัวเข้า ใส่เสื้อก็ไม่มีแขน เป็นสีเป็นลายรูปต่างๆ หางเป็ใหญ่พันรอบหัว ซึ่ง โคนเกลี้ยง กินหมากจุกยาที่ริมฝีปากก่อนเบื้อเรือขนาดลูกคลื่นจี้ แต่งอย่างนี้

เหมือนกันหมดทุกคน ถือท่อนไม้แข็งเป็นท่อน (ขนาดไม้ไฟ) ยาวเกือบสองวา แต่ ถือห้อยลงข้างตัว ท่อนละประมาณสามคน เดินต่อกันเป็นแถวยาวข้างละสามสี่ ท่อนทั้งสองฟาก เป็นอย่างไม้กันคนสองฟากถนนไม่ให้ลวงล้ำเข้าไปในกระบวน แห่ง ต่อจากหลังสิงโตมา เป็นพวกเล่นดนตรี ล่อโก๊ะ ฉาบ ฯลฯ แต่ล้วนใหญ่ๆ มี กลองใหญ่หมี่มา สอดไม้คาน มีคนถือตั้งสี่คน คนตีกลองอยู่ตรงกลาง เสียงดัง สั่นหวั่น ไหวแทบแผ่นดินจะกระเทือน ต่อจากนี้ ก็มีโตะสอดไม้คานสำหรับคน หาม สำหรับวางสิ่งของต่างๆ มีกระบวนจีนถือธงเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าสีต่างๆ ยาว เกือบสองวา กว้างเกือบศอก ข้างหนึ่งติดกับคันธงมีตัวหนังสือยาวลงมาเป็นตัวๆ ตลอด สิงโตนี้หยุดกลางถนนตามที่มีห้างร้านจีนใหญ่ๆ ซึ่งห้างหรือร้านนั้นจะเอา ไม้ยาวยื่นออกมาจากตึกชั้นบนกระดกขึ้นให้สูงแล้วห้อยประทัดติดกันเป็นแถว ยาวลงมา บางร้านก็เอาเงินแขวนไว้ด้วย สิงโตหยุดแล้ว พวกที่ถือไม้ยาว (กัน ถนน) ก็จะจัดพวกเข้าเป็นวงกลมราวสี่ห้าคน เอาไม้ที่ถือนั้นตั้งตรง แล้วอีกพวก หนึ่งก็จะปีนบ่าพวกแรก เอาไม้ต่อขึ้นไปอีกเป็นชั้นๆ สำหรับให้สิงโตปีนขึ้นไป คาบเงิน ที่แขวนประทัดก็จุดประทัดให้แตกเรื่อยขึ้นไป บางคราวสิงโตอยู่ที่ถนน ร้านก็โยนประทัดมาทิ้งพวงใหญ่ให้สิงโตเล่นไฟ สิงโตกวางคู้งี้เล่นออกทำออก ทางต่างๆ อยู่กลางประทัดและเสียงกลองที่ดังจนหูแทบแตก สิงโตกวางคู้งี้เล่นอยู่นานพอสมควรแล้วก็ตั้งกระบวนแห่เดินต่อไปเล่นที่ห้างร้านอื่นใหม่ ร้านค้าเล็ก ๆ ไม้เล่น แสดงว่าสิงโตกวางคู้งี้ก็ฐานะเจ้าของร้านเหมือนกัน ต่อจากสิงโต กวางคู้งี้มาสักวันหรือสองวัน สิงโตไหล่หล่ามา สิงโตไหล่หล่าไม่สวยเหมือนสิงโต กวางคู้งี้ กระบวนก็น้อยไม่เล่นโสดโผนเหมือนสิงโตกวางคู้งี้ เป็นแต่ต้องเล่นกับ ประทัด ตามธรรมเนียม ต่อจากสิงโตไหล่หล่าไปแล้ว สิงโตแคะก็มา สิงโตแคะไม่ สวย มักเป็นสีดำทั้งหัว หน้าตาน่ากลัว กระบวนก็น้อย ต้องเล่นประทัดกลางถนน เหมือนกัน สิงโตทั้งสามพวกนี้ มีพลตระเวนหรือโปลิศประจำมาด้วยหลายคน ไม่ใช่เพราะกีดขวางทางจราจร เพราะสมัยนั้นรถหรือคนก็ไม่ค่อยมีเดิน สิงโตเล่น ได้สบาย ที่มีโปลิศมาด้วย ก็เพราะสิงโตบางพวกไปเจอกันแล้วตีกันแหลก พวก ผมเปียพันหัวแล้วจุกยาที่ริมฝีปากก่อนโตๆ นี้ มักเป็นนักแสดงโตของจีน (อึ้งย้งก็มี) มักเรียกกันว่า พวกซี้ร่ว หรือพวกเฉียว คนไทยคอยหลีกเลียง ไม่ไปพัวพันกับเขา (หน้า ๒๑๕)

ภาพบรรยายนี้เป็นวิถีชีวิตชาวจีนในพระนคร เมื่อกว่าร้อยปีมาแล้ว ยืนยันถึงความเป็นไข นาทาวน์ที่ กาญจนาคพันธุ์ ซึ่งเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ในครอบครัวขุนนางไทยริมคลองบางหลวง เล่า ว่า “ชีวิตของข้าพเจ้าแตกต่างจากคลองบางหลวงซึ่งเป็นไทย ไปอยู่กรุงเทพฯ มีแม่น้ำเจ้าพระยาคั่น นิดเดียวก็เหมือนไปอยู่เมืองจีน ของกินของเล่นอะไรเป็นจีนทั้งนั้น” (หน้า ๒๒๐) คำว่า เหมือนอยู่

เมืองจีน ทำให้คิดย้อนไปถึงคำจำกัดความของไชน่าทาวน์ที่เป็นเมืองเล็ก ๆ ที่ชาวจีนจะนำไปด้วยเสมอไม่ว่าจะไปพำนักตั้งถิ่นฐานที่ใดในโลกที่กล่าวไว้ในตอนต้นของบท โดยเฉพาะในช่วงตรุษจีนที่เป็นเทศกาลสำคัญที่สุดของรอบปี

๔.๑.๒ เทศกาลตรุษจีนย่านเยาวราชและปริมณฑลยุคต่อมา กล่าวได้ว่าบรรยากาศของเทศกาลตรุษจีนย่านไชน่าทาวน์ทั้งที่สำเพ็งและปริมณฑล จากบันทึก ๒ ชิ้นของสองนักปราชญ์สำคัญของไทยที่ยกไปแล้วนั้น มีหลายสิ่งหลายอย่างที่แตกต่างจากยุคต่อมา โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ.๒๔๘๓-๒๔๘๘) ที่การดำเนินชีวิตของคนทั่วไปมีความลำบากยากแค้นอย่างยิ่ง ครั้นสงครามสงบลง ก็เกิดภาวะสงครามเย็นตามมา รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกรงการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแผ่นดินใหญ่ที่นำโดยเหมาเจ๋อตง มีผลมาถึงการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมจีน แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่แตกต่างจากยุคของนักปราชญ์ทั้งสองท่านก็คือร้านรวงถนนหนทางในย่านเยาวราชและย่านชาวจีนทั้งหลายจะมีลักษณะเจียบเจียบไปทั้งย่าน ไม่มีการซื้อการขายอย่างน้อยตลอดสามวันอันเป็นวาระสำคัญที่ชาวจีนยึดถือมาเนิ่นนานแล้ว ดังคำพูดที่แสดงถึงการคลี่คลายเทศกาลตรุษจีนเยาวราช จากบันทึกและคำบอกเล่าในเวลาต่อมา

สิ่งที่ต้องการย้ำคือการเกิดภาวะสงครามเย็นหลังสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแผ่นดินใหญ่ภายใต้การนำของประธานาธิบดี เหมาเจ๋อตง ห้ามเดินทางไปมาหาสู่ระหว่างสองประเทศ เพื่อป้องกันคนในประเทศไทยทั้งชาวไทยและชาวจีน มิให้เห็นดีเห็นงามกับลัทธิคอมมิวนิสต์ ชาวจีนในไทยย่อมรับรู้ได้ถึงการใช้ชีวิตอย่างระมัดระวังตน ไม่ปฏิบัติพิธีกรรมของตนให้เอกรีกเคลื่อนไหวจนอาจถูกเพ่งเล็งจากทางราชการได้ จนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ รัฐบาลไทยภายใต้การนำของพลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช พร้อมคณะได้เดินทางไปเยือนประเทศจีน นำมาสู่การแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยการสถาปนาสัมพันธภาพทางการทูตระหว่างรัฐบาลจีนและรัฐบาลไทย นับแต่นั้นความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศที่มีมายาวนานก็ได้พลิกฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ส่งผลมาถึงความสนิทชิดเชื้อมากขึ้นของชาวไทยเชื้อสายจีน ตลอดทั้งวัฒนธรรมประเพณีจีน ที่มีความลึกซึ้งและเปิดเผยมากขึ้น หลังจากที่เคยปฏิบัติกันมาอย่างเจียบๆ และเรียบง่ายจากภาวะสงครามเย็นดังกล่าว แม้กระนั้นเทศกาลตรุษจีนเยาวราชก็ยังอยู่ในลักษณะที่ไม่อึกทึบครึกโครมนักหากเทียบกับตรุษจีนเมื่อร้อยกว่าปีดั่งบันทึกของสองนักปราชญ์ที่กล่าวไปแล้ว ดังคำให้สัมภาษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราช ดังต่อไปนี้

อำพา เปรมพูลสวัสดิ์ (๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๖: สัมภาษณ์) เกิด พ.ศ.๒๕๐๑ เล่าว่า

ตรุษจีนที่บ้านแถวเยาวราช (ถนนเปล่งนาม) ก่อนถึงวันไหว้ต้องทำเรื่องสำคัญ ๓ วัน คือทำความสะอาดบ้าน ทาสีใหม่ วันทำขนมแข่ง ขนมเทียน วันเป็ดไก่ แล้วจึงถึงวันจ่าย วันไหว้ วันถือ เมื่อก่อนจะปิดร้านสี่วัน จริงๆ แล้วก็สามวันครึ่ง เพราะวันไหว้เรายังเปิดครึ่งวันเช้า พอไหว้เสร็จก็ปิดร้าน แล้วก็หยุดไปอีก ๓

วัน คือวันรุ่งขึ้นเป็นวันตรุษหรือวันถือ ห้ามจับไม้กวาด ห้ามทำงาน ห้ามด่าว่ากัน ห้ามทำของแตกหักเสียหาย คือให้อยู่เฉยๆ ไม่ทำงาน ให้พักผ่อน หรือเล่นไพ่ก็ได้ คือให้สนุกสนาน จะไปเที่ยวก็ไป นี้เรียกว่าชีวอก คือเริ่มนับวันใหม่ พอวันที่สองที่สามหรือชีวหียชีวซา ก็เหมือนเดิม คือไปเที่ยว ไปเยี่ยมญาติบ้าง ไปไหว้เจ้าบ้าง พอชีวสี่ก็เปิดร้านเริ่มทำหน้าที่การทำงานต่อไปตามปกติ แต่ก่อนจะถึงวันจ่าย วันไหว้ วันถือ ก็ต้องเตรียมการก่อน คือทำความสะอาดบ้านทำความสะอาดร้าน (ไล่มด) คนมีท้องห้ามทำเด็ดขาด ไม่งั้นจะหลุด หรือแท้ง หลังจากนั้นก็ทำความสะอาดศาลเจ้าที่ในบ้าน เปลี่ยนกิมฮวย แล้วก่อนวันจ่ายก็ต้องเป็นวันทำขนม เมื่อก่อนทำขนมแข่ง ขนมเทียนเอง แล้วถึงเป็นวันเปิดไถ่ ก็คือวันจ่าย เมื่อก่อนหลายบ้านซื้อไถ่เปิด เป็นๆ มาแล้วมาเอง บางบ้านเลี้ยงเองตั้งแต่เป็นลูกเจี๊ยบให้โตทันไถ่มาตอนไหว้ตรุษจีน เดียวนี้หลายบ้านแม่แต่ต้มเองก็ไม่ทำแล้ว เพราะซื้อสะดวกกว่า ที่บ้านเราตอนหลังนี้ถึลดราคาละเอียดลง คือไม่ไหว้ผีไร้ญาติ (หอเฮียตี้) แล้ว ตั้งแต่อาแม่ตายก็ไม่ไหว้ แต่เราต้องทำพิธี “ส่งต่อ” เพื่อบอกวิญญาณพวกนี้เขาก่อนนะว่าปีต่อไปเราจะไม่ไหว้แล้ว อย่างสมมติว่าอาแม่เสียไปปีที่แล้ว ปีนี้เรายังไหว้หอเฮียตี้ เพราะเขามารอแล้วนี้ เราก็จุดธูปตอนไหว้พวกเขาว่าปีหน้าเราจะไม่ไหว้แล้วนะ นี่เป็นการไหว้ครั้งสุดท้ายแล้ว ปีหน้าเขาจะได้ไปบ้านอื่น ไม่มารอเรา ส่วนการไหว้บรรพบุรุษ แต่ละบ้านก็ต้องจัดเก้าอี้ตามจำนวนคนที่เสียไป แต่ต้องให้ได้ ๓ รุ่น คือ ทวด ปู่ย่า พ่อแม่ ถ้า ๓ รุ่นนี้เสียหมดแล้วก็จัดเก้าอี้ ๖ ตัว ถ้าคนในรุ่นพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งยังมีชีวิตอยู่ ก็ตั้งเก้าอี้ ๕ ตัว”

สง เห่ง ฮั้ง (กรกฎาคม ๒๕๕๗: สัมภาษณ์ - ถึงแก่กรรมเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๘) เล่าว่า ห้างร้านกิจการค้าของชาวจีนจะพากันปิดทำการ ไม่มีการซื้อขายอย่างน้อย ๓ วัน ติดต่อกัน แต่บรรยากาศก่อนวันตรุษจีนจะคึกคักมากตั้งแต่การช่วยกันล้างทำความสะอาดบ้านเรือน หรือที่ทำการบริษัทห้างร้าน เป็นการทำความสะอาดครั้งใหญ่ เพื่อกิจกรรมสำคัญ ๓ วันคือ “วันจ่าย” หรือวันซื้อของเตรียมเช่น ไหว้ เศรษฐกิจปีใดจะดีหรือไม่ ก็ดูจากกำลังการซื้อของผู้คนในเทศกาลตรุษจีนนี้ แล้วก็ถึง “วันไหว้” ซึ่งหมายถึงพิธีกรรมเช่น ไหว้เทพเจ้า บรรพชน ตลอดจนการไหว้ผีไร้ญาติ (หอเฮียตี้) สิ่งของ อาหารการกินที่มีมากมายจากการเช่นไหว้ จะถูกแจกจ่ายให้คนงานชาวไทย ชาวจีน หรืออาจมีคนจรทั่วไปที่มาขอเอาไปกิน รุ่งขึ้นเป็น “วันถือ” หรือวันเที่ยว คือวันชีวอด หมายถึงวันที่หนึ่งหรือวันแรกของวันขึ้นปีใหม่ วันนี้จะไม่ทำงานใดๆ ไม่จับไม้กวาด ไม่ทำของแตกเสียหาย ไม่ด่าทอว่ากล่าวกัน ตอนเช้าไหว้เจ้าด้วยส้ม ๕ ใบ และยังคงปิดร้านไปจนถึงชีวสาม พอชีวสี่จะเปิดกิจการเพียงครึ่งวันเช้า เป็นการเปิดทำการพอเป็นพิธีหรือเพื่อเอาเคล็ด พร้อมกับแจกอังเปาคนงานเล็กน้อย

บรรยากาศตั้งแต่ชีวิตถึงชีวิตจะเจ็บมาก เพราะทุกร้านบ้านช่องปิดหมด เพื่อไปไหว้เจ้า ไปเยี่ยมญาติพี่น้องกัน แต่เมื่อ ๕๐-๖๐ ปีที่แล้ว (ต้น พ.ศ. ๒๕๐๐) ผู้ให้สัมภาษณ์ยังอยู่ในวัยสาว ให้ความเห็นว่า การเก็บภาษี ทำกันง่ายๆ ไม่กีดกันอย่างทุกวันนี้

ชาวไทยเชื้อสายจีน เกิดที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๕๓ เล่าว่า

ในช่วงวัยรุ่น เคยช่วยเด (ภาษาจีนไหหลำ-ผู้วิจัย) เลี้ยงเป็ด ไก่ในบริเวณบ้าน เพื่อให้โตทันช่วงตรุษจีน เมื่อถึงวันเปิดไก่ คนทั้งบ้านจะช่วยกันไล่ต้อนเปิดไก่ การไล่ต้อนจับเปิดไก่ เป็นเวลาที่สนุกสนานมาก พวกผู้ชายจะทำหน้าที่นำมาเชือดคอ ต้มน้ำลวก และถอนขน เตรียมต้มในวันรุ่งขึ้นที่เป็นวันเซ่นไหว้ (เฉลิมศรี แซ่เฮง, ๕ มกราคม ๒๕๕๘: สัมภาษณ์)

แต่สำหรับชาวจีนหลายครอบครัวในกรุงเทพฯ ที่ยังอยู่ในระยะก่อสร้างตัวนั้น ตรุษจีนไม่ได้มีความพิเศษต่างไปจากวันอื่นๆ ดังที่สุรศักดิ์ ชินวงศ์วัฒนา ผู้เกิดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (๒๔๘๓-๒๔๘๘) ชาวกรุงเทพฯ ปัจจุบันเป็นเจ้าของธุรกิจการค้าที่มั่นคง เล่าถึงตรุษจีนวัยเด็กที่สลัมคนจีนย่านสะพานเหลือง ปทุมวัน (ปัจจุบันคือบริเวณสนามกีฬาแห่งชาติใกล้ศูนย์การค้ามาบุญครอง) ว่าไม่มีอะไรทั้งนั้น เพราะข้าวที่จะกินยังไม่มี ความอึดอัดขาดแคลนในครอบครัวนั้นถึงขนาดว่าในเทศกาลตรุษจีนที่คนจีนจะต้องทำพิธีเซ่นไหว้อย่างเคร่งครัดนั้น ครอบครัวของสุรศักดิ์ก็หาได้ทำเช่นนั้นไม่ ไม่มีชุดใหม่ใส่ ไม่มีเงินแต๊ะเอีย ไม่มีอะไรทั้งนั้น ความยากจนทำให้จำเป็นต้องละทิ้งจารีตประเพณีของบรรพบุรุษ (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, ๑๔ กค.-ธค. ๒๕๕๕ : ๗๕)

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือในขณะที่ช่วงเทศกาลตรุษจีนย่านไชน่าทาวน์ที่กรุงเทพฯ มีบรรยากาศค่อนข้างเงียบเหงา แต่เทศกาลตรุษจีนตามหัวเมืองต่าง ๆ ในประเทศไทยกลับเป็นบรรยากาศที่ครึกครื้นมาก โดยเฉพาะที่ปากน้ำโพ จ.นครสวรรค์นั้น มีการจัดเทศกาลตรุษจีนติดต่อกันมาเกือบศตวรรษหรือหนึ่งร้อยปีแล้ว (ตามข้อมูลเบื้องต้นจาก หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันศุกร์ที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕ หน้า ๑๒ - ครอบคลุม ๑๐๐ ปีเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๘) จนประมาณการว่า ชื่อเสียงของเทศกาลตรุษจีนนครสวรรค์หรือปากน้ำโพโด่งดังมากจนเป็นที่รับรู้กันดีในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวจีนจากสิงคโปร์ มาเลเซีย ฮองกง ได้หวั่น หวังน่าจะเป็นแรงบันดาลใจไม่น้อยที่ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช เกิดความคิดที่จะร่วมมือกันจัดงานตรุษจีนในชุมชนของตนเองบ้าง

กล่าวได้ว่าสื่อมวลชนจากหนังสือพิมพ์รายวัน มีส่วนอย่างมากที่ทำให้เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางทั่วทั้งประเทศ โดยเฉพาะชื่อเขียนของชุม จากคอลัมน์เหะหะพาตี ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐที่มียอดขายมากที่สุดในตอนนั้น คอลัมน์นี้ของชุม เป็นที่นิยมอ่านมากของคนไทยยุคนั้น จึงช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนอย่าง

ได้ผล ด้วยเหตุนี้ ชุม จึงได้รับเชิญจากคณะกรรมการประชามชยวราชให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการ เมื่อจะเริ่มจัดเทศกาลตรุษจีนยวราชอย่างเป็นทางการ เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๕

สมชาย กรสวนสมบัติ หรือ ชุม (๔ มีนาคม ๒๕๕๗: สัมภาษณ์) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ ที่ จ.นครสวรรค์ รับราชการเป็นนักเศรษฐศาสตร์ ที่สภาพฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ มีงานเขียนในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๘) ให้สัมภาษณ์ว่า ในปี พ.ศ.๒๕๓๕ กลุ่มพ่อค้า-นักธุรกิจ ย่านยวราช ได้ร่วมประชุมหารือการจัดงานเทศกาลตรุษจีนยวราช และชุม เป็นหนึ่งในผู้รับเชิญให้มาร่วมประชุมหารือด้วย ในฐานะสื่อมวลชนคนหนึ่ง จึงกล่าวได้ว่าการจัดเทศกาลตรุษจีนยวราชเริ่มอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งปีนั้นจะจัดระหว่างวันที่ ๔-๕ กุมภาพันธ์ ตอนนั้นคณะกรรมการจัดงานยังมีได้รับกวนเบื่องพระยุคลบาทพระราชวงศ์เสด็จมาในงาน ประสงค์เพียงจัดเป็นเทศกาลรื่นเริงในหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น การแถลงข่าวที่โรงแรม ออร์คิด ยวราช ระบุว่าจัดให้มีการประกวด มิส ไชน่า คออลล์ มีขบวนแห่สิงโต มังกร ล่อโก้ว และการแสดงอุปรากรจีนโบราณ ผู้อำนวยการเขตสัมพันธวงศ์ กล่าวว่า “งานนี้ไม่มีการเมืองแน่นอน ขนาดมหาจำลอง พอประกาศลาออก ลง ส.ส. ฐิบ คณะกรรมการจัดงานก็เปลี่ยนประธาน เปิดงานทันที ให้เป็นปลัด กทม.” (เนื้อหาข่าวใน นสพ.ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ : ๑๗)

ต่อมากรุงเทพมหานคร เข้ามามีบทบาทเป็นเจ้าภาพหลักในทำกิจกรรมต่างๆ ของไชน่าทาวน์ โดยเฉพาะการจัดเทศกาลตรุษจีน เพื่อให้การดำเนินงานป็นไปด้วยความเรียบร้อย ที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการจัดระเบียบจราจร ร้านค้าต่างๆ หรือแม้ผู้มาเดินเที่ยวงาน โดยเฉพาะเมื่อรับเสด็จฯ พระราชวงศ์ สิ่งทีคณะกรรมการย้าความสำคัญอย่างยิ่งคือการ ถวายความปลอดภัยพระราชวงศ์ในขณะที่ประทับอยู่ ณ ย่านร้านค้าอันมีสภาพแออัดตามลักษณะความเป็น “ไชน่าทาวน์” (วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ.๒๘ กรกฎาคม.๒๕๕๗: สัมภาษณ์) ดังตัวอย่างจากเอกสาร คำสั่งกรุงเทพมหานคร ที่ ๔๓๒๐/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ เรื่องแต่งตั้ง คณะกรรมการประชามเมืองไชน่าทาวน์ โดยนายพิจิตต รัตตกุล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ลงนามคำสั่ง คณะกรรมการประกอบด้วยพ่อค้านักธุรกิจชาวไทยเชื้อสายจีนย่านยวราช ข้าราชการ ทั้งฝ่ายกรุงเทพมหานครและฝ่ายตำรวจ

จึงกล่าวได้ว่ากรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่มีส่วนอย่างมากในการสนับสนุนประชามยวราชต่อการจัดงานและทำให้เทศกาลตรุษจีนยวราช เริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลายในระดับนานาชาติมากขึ้น ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการ กทม. ทุกสมัย ล้วนเกี่ยวข้องกับเทศกาลตรุษจีนยวราชทั้งสิ้นตั้งแต่สมัย พลตรีจำลอง ศรีเมือง ศาสตราจารย์ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา นายพิจิตต รัตตกุล นายสมักร สุนทรเวช นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน และปัจจุบันคือ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร

เมื่อคนไทยตื่นกระแสการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างต่อเนื่องตามนโยบายรัฐบาล เช่น พ.ศ. ๒๕๓๗ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ประกาศเป็นปีท่องเที่ยวไทย Visit Thailand Year

ช่วง พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๒ เป็นปี Amazing Thailand พ.ศ. ๒๕๔๕ เทียวทั่วไทยไปได้ทุกเดือน เป็นต้น เทศกาลตรุษจีนเขาวราชมีส่วนสร้างกระแสการท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างมาก โดยเฉพาะการสร้างความยิ่งใหญ่ตระการตาที่สุดในโลก หรือในประเทศไทย เช่น สร้างขนมแข่งยักษ์ เส้นหมี่ยาวที่สุด มังกรใหญ่ที่สุด เป็นต้น ต่อมาเทศกาลตรุษจีนเขาวราชก็ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยมากขึ้น โดย ททท. และกระทรวงวัฒนธรรมของไทย ตลอดจนรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่ส่งการแสดงผ่านกระทรวงวัฒนธรรมและสถานเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทย

ความร่วมมือร่วมใจจากหลายหน่วยงานทั้งภายในและนอกประเทศก็ดี มาจากการได้รับรู้รับทราบว่าเทศกาลตรุษจีนเขาวราช เป็นที่ใส่พระทัยของพระราชวงศ์ไทย โดยเฉพาะสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดังนั้น หลังจากประชาคมเขาวราชจัดงานอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๕ ในปีรุ่งขึ้นคือเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๓๖ จึงเป็นวาระแรกที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาในงาน และทรงเขียนภาพช้างพระราชทาน ศาสตราจารย์ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พระราชทานชื่อภาพว่า “ช้างเทศบาล” ปีนี้มีการจัดทำขนมแข่งยักษ์ เส้นผ่าศูนย์กลาง ๖ เมตร หนัก ๗ ตัน ใช้งบประมาณ ๑.๔ ล้านบาท จากภัตตาคารเชียงกาลีล่า คัดแบ่งได้ประมาณ ๑๔,๐๐๐ ชิ้น จำหน่ายชิ้นละ ๕๕ บาท นำเงินขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อทรงใช้สอยตามพระราชอัธยาศัย (สยามจดหมายเหตุ ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๔ หน้า ๘๗) หลังจากนั้นเทศกาลตรุษจีนเขาวราชก็มีบรรยากาศเนือยๆ ไปบ้าง จนเมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ สมเด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชชนนีคคามตุ เสด็จเป็นองค์ประธานเปิดงาน สืบสานวัฒนธรรมไทย-จีน มีกิจกรรมจุดประทัดยักษ์ ยาว ๒๐๕ เมตร นอกจากนี้ยังมีการทำเส้นหมี่ที่ยาวที่สุดในโลกด้วยคือ ๒๕๕ เมตร เพื่อให้สอดคล้องกับงาน Amazing China Town ตามนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวไทยหรือ Amazing Thailand ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

๔.๔ เทศกาลตรุษจีนเขาวราช ในพระกรุณาธิคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เขาวราชและบริเวณใกล้เคียงเป็นย่านชุมชนคั้งคั้งของชาวจีน ที่ไม่ต่างจากย่านไชน่าทาวน์แห่งอื่นๆ ในโลก นั่นคือมีบ้านช่องร้านค้าและผู้คนหนาแน่นตลอดเส้นทางถนนและตรอกซอกซอยน้อยใหญ่ ไม่เหมาะสมกับการที่พระราชวงศ์ชั้นสูงจะเสด็จพระราชดำเนิน เนื่องจากยากแก่การถวายความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกนานา การที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาเสด็จฯ มาเยี่ยมชมงานเทศกาลตรุษจีนเขาวราชในปี พ.ศ.๒๕๓๖ และนับตั้งแต่ทศวรรษ ๒๕๔๐ ได้เสด็จฯ มาทุกปีต่อเนื่องจนถึง ณ พ.ศ.๒๕๕๘ ก็เป็นเวลากว่า ๒ ทศวรรษแล้ว จึงเป็นปรากฏการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์สังคมไทยเหตุการณ์หนึ่ง เป็นพระกรุณาที่ชาวไทยเชื้อสายจีนได้มีโอกาสเฝ้ารับเสด็จอย่างใกล้ชิด

แนวคิดที่น่าสนใจคือระหว่างวันที่ ๕-๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เพื่อทรงเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมหมู่บ้านเผ่าคนานาชาติ ครั้งที่ ๖ ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีคานัง ในการเสด็จครั้งนี้ได้เสด็จประพาสเมืองฮอยอัน ซึ่งได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การ UNESCO รายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ได้กล่าวในตอนหนึ่งว่า การที่รัฐบาลและชาวเวียดนามไม่รื้อทำลายของเก่าที่ตึ๊งครึมเมืองฮอยอันนี้ สอดคล้องกับหลักการทรงงานในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเมื่อพิจารณาจากแนวพระราชดำรินี้ จะเห็นได้ว่า China Town หรือเยาวราชและบริเวณใกล้เคียงก็มีลักษณะไม่แตกต่างจากเมืองฮอยอันมากนัก โดยเฉพาะคันทุนทางวัฒนธรรมทั้งสถานที่ตั้งหรือจิตวิญญาณแห่งความเป็นจีน

กล่าวได้ว่าการฉลองเทศกาลตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชหรือ China Town ของไทย มีความแตกต่างจากการเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีนของชาวจีนในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ด้วยเหตุปัจจัยดังนี้

๑. การเป็น China Town แห่งเดียวในโลก ที่พระราชวงศ์ชั้นสูงของประเทศ โดยเฉพาะสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานการเปิดงานและทรงร่วมงานอย่างใกล้ชิด แม้ว่าจะลำบากในการถวายความปลอดภัย เนื่องจากลักษณะเด่นของ China Town คือ ความหนาแน่นของร้านค้าบ้านเรือนและผู้คน ทั้งยังมีตรอกซอกซอยอยู่มาก ไม่สู้เป็นระเบียบแบบสังคมเมืองที่ทันสมัย แต่ความจงรักภักดีที่ชาวบ้านร้านถิ่นถวายต่อองค์ประธาน อันเป็นบุคคลที่เป็นต้นแบบของพวกเขา ทำให้เกิดความเป็นกันเอง ความผ่อนคลายทั้งต่อพระองค์ ผู้ตามเสด็จและผู้รับเสด็จ นาย จัง จิว หวน อดีตเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทย ได้เขียนถึงสมเด็จพระเทพรัตนฯ ว่า “ทรงโปรดปรานวัฒนธรรมประเพณีจีนเป็นอย่างมาก ทุกๆ ปีจะเสด็จฯ ไปเป็นองค์ประธานงานตรุษจีนเยาวราช และมักจะทรงเขียนลายรูปสัตว์ประจำปีนักษัตรที่ดูน่ารักพระราชทานแก่ผู้จัดงานนำไปปักบนหน้าอกเสื้อสีแดง ประชาชนในวันนั้นนับหมื่นคนจะพร้อมใจกันสวมเสื้อสีแดงดังกล่าว ตลอดถนนเยาวราชรวมถึงตรอกซอกซอยสาขาในละแวกนั้น ดูเสมือนผืนทะเลสีแดงอันไพศาล” (ปกรณ์ ลิปิบุตรณ์. ๒๕๕๗: ๑๘) ปรากฏการณ์นี้คงไม่ปรากฏที่ China Town แห่งใดในโลก
๒. การร่วมจัดงานโดยประชาคมเยาวราช และหน่วยงานราชการหลายฝ่ายของไทย ที่สำคัญคือทุกปีจะได้รับ การสนับสนุนจากกระทรวงวัฒนธรรมของจีน

ที่ส่งการแสดงมาร่วมงานเป็นพิเศษกว่าที่ส่งไปร่วมงานตรุษจีน ณ ประเทศ
อื่นๆ โดยผ่านสถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทย

๑. องค์ประธานในเทศกาลตรุษจีน คือ สมเด็จพระเทพรัตนฯ สยามบรมราช
กุมารี แห่งประเทศไทย ทรงดำรงสถานะเป็น “ทูตมิตรภาพประชาชนจีน-
ไทย” อย่างเป็นทางการ เป็นเพื่อนเก่าที่ประชาชนชาวจีนสนิทสนมคุ้นเคยเป็น
อย่างดี ในฐานะที่ “ได้ทรงประทับรอยพระบาททั่วแผ่นดินจีน” การเสด็จพระ
ราชดำเนินเยือนประเทศจีนแต่ละครั้ง จึงหมายถึงการที่ทรงกลับมาเยี่ยมญาติ
ของพระองค์เอง โดยลักษณะเด่นแห่งพระองค์ที่ทรงมีความเป็นกันเองต่อทุก
คนที่ใกล้ชิด สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือความใส่พระทัยด้านเงินวิทยาทก
แขนงอย่างจริงจัง ทำให้ชาวจีนในประเทศจีนและชาวไทยเชื้อสายจีน รัก
พระองค์อย่างสนิทใจ

การเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานเปิดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราชในแต่ละปีที่
ประมวลมาดังจะกล่าวต่อไปและพระราชจริยาวัตรน่าประทับใจที่ทรงมีต่อชาวไทยเชื้อสายจีนใน
พระอิริยาบถต่างๆ นี้ ย่อมสื่ออย่างแจ่มชัดถึงหลักการทรงงานที่ให้ความสำคัญและพัฒนาของเก่าให้เข้า
กับของใหม่โดยประยุกต์บูรณาการให้กลมกลืนลงตัวทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม จึงเป็น
หลักการที่ควรแก่การน้อมนำมาปฏิบัติในการทำงานต่างๆ

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชหรือบุคคลทั่วไปที่มีโอกาสได้
เฝ้าทูลละอองพระบาท สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในเทศกาลตรุษจีน
เยาวราชตั้งแต่เมื่อมีการจัดงานอย่างเป็นทางการ ดังที่ได้นำมากล่าวถึงในบทนี้เท่าที่จะสามารถค้นคว้า
และทำงานภาคสนามที่ประมวลมาได้ในเวลาอันจำกัด ยังมีชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชอีก
มากมายที่สะท้อนถึงความรู้สึก “รักและเทิดทูน” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช
กุมารีอย่างลึกซึ้ง ในที่นี้จึงยกแก่การพรรณนาได้ครบถ้วนสมบูรณ์

คณะกรรมการจัดงานฯ จะกำหนดแนวคิดหลัก (high light) ของงานแต่ละปี เพื่อให้
เทศกาลตรุษจีนเยาวราชมีลักษณะเฉพาะตัว ในที่นี้จึงขอจำแนกเป็น ๔ แนวทางหลัก คือ

- เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์
- เกี่ยวข้องกับเมืองคือกรุงเทพมหานครและความเป็นชุมชนจีนเยาวราช
- เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน
- เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อของชาวจีน

แนวคิดการจัดงานในระยะแรกๆ สะท้อนถึงความจงรักภักดีของชาวไทยเชื้อสายจีนต่อ
สถาบันพระมหากษัตริย์ โดยไม่ลืมถึงการรักษาเอกลักษณ์ความเป็นวัฒนธรรมจีนของตน ใน-

ภาพที่ ๑๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานเงินแก่คณะสิงโตในเทศกาล
ตรุษจีนเยาวราช พ.ศ.๒๕๓๖

ที่มา: หนังสือโครงการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย-จีนและเขตสัมพันธ์วงศ์: ม.ป.ป.

ขณะเดียวกันก็ส่งผลถึงสถานการณ์ปัจจุบันเรื่องความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน ผลต่อเนื่องที่
เกิดขึ้นยังช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีการเคลื่อนไหวอีกอีกด้วย

อันที่จริงก่อนหน้านี้อัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราช-
ดำเนินมายังย่าน ไชน่า ทาวน์ ทั้งสำเพ็งและเยาวราชด้วยพระราชกรณียกิจต่างๆ กัน เช่น เมื่อวันที่
๒๐ มีนาคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๔.๒๕ น. เสด็จฯ มาทรงประกอบพิธีเปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในบริเวณ
วัดจักรวรรดิราชาวาสแล้วได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนสำเพ็งเพื่อทรงเยี่ยมเยียนราษฎรชาวจีนใน
โอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เพื่อให้บรรดาพ่อค้าประชาชนเฝ้าทูลละอองพระบาท
ทูลเกล้าฯ ถวายเงิน โดยเสด็จพระราชกุศลสมทบทุนมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ (คณะกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : ๒๕๓๘:๑๐)

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ.๒๕๓๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช
กุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาเยาวราช ซึ่งวาระนี้น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาต่อยอดมาสู่การ
เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์ประธานในงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราชที่ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน
แม้บางปีจะขาดหายไปบ้างจากเหตุจำเป็นบางประการ จึงสมควรที่จะต้องบันทึกว่าปี พ.ศ.๒๕๓๖
นี้ได้เริ่มเสด็จฯ มาทรงร่วมงานเทศกาลตรุษจีนในย่านไชน่าทาวน์ โดยมีบันทึกว่า มีการทำขนมแข่ง
ยักษ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก (ม.ป.ป. สยามจดหมายเหตุ.๒๕๓๖ : ๘๗) คือ เส้นผ่าศูนย์กลาง ๖ เมตร หนัก
๗ ตัน ใช้งบประมาณ ๑.๔ ล้านบาท แบ่งได้ประมาณ ๑๔,๐๐๐ ชิ้น จำหน่ายให้ประชาชนทั่วไป ชิ้นละ ๕๕
บาท นำเงินขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงใช้สอยตามพระราชอัธยาศัย นอกจากนี้ได้พระราชทานภาพ
ฝีพระหัตถ์ “ช่างเทศบาล” แก่ ศาสตราจารย์ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงศ์ ฯ ผู้ว่าราชการ
กรุงเทพมหานครในเวลานั้นด้วย

ภาพที่ ๑๒ ขนมห่งใหญ่ที่สุดในโลก เทศกาลตรุษจีนที่เยาวราช ปี พ.ศ.๒๕๓๖
ที่มา: หนังสือโครงการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย-จีนและเขตสัมพันธ์ .ม.ป.ป.

แม้ก่อนหน้านี้ ๑ ปี คือ พ.ศ.๒๕๓๕ มีการแถลงข่าวจัดงานตรุษจีนเยาวราชอย่างเป็นทางการ แต่ตอนนั้นคณะกรรมการจัดงาน ยังไม่อาจรบกว่นเบื้องพระยุคลบาทกราบบังคมทูลเชิญให้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานเปิดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราช

๔.๕ สารสนเทศงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราช: ประมวลจากเอกสารและคำบอกเล่า

พ.ศ.๒๕๔๐

จากการค้นคว้าของ สมชัย กวางทองพาณิชย์ ชาวไทยเชื้อสายจีนย่านสำเพ็ง (สัมภาษณ์, ๒๕๕๖) ระบุว่าเทศกาลอันเกี่ยวกับเยาวราช น่าจะเริ่มกำหนดแนวคิดหลัก (high light) ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๐ เนื่องจากการจัดงานเมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๔๐ นั้น ไม่อยู่ในช่วงเทศกาลตรุษจีน แต่เป็นช่วงเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กำหนดแนวคิดหลักคือ Amazing China Town น่าสังเกตว่า พ.ศ.๒๕๔๐ (ปีที่เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยหรือ “วิกฤตต้มยำกุ้ง”) มีการจัดงานใหญ่ในย่านเยาวราชติดต่อกัน ๓ ครั้งในช่วงปลายปี ๒๕๔๐ สะท้อนความสำคัญของการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยใช้เยาวราชเป็นตัวจุดประกาย

ธีรพันธ์ เหลืองทองคำและก่อกศักดิ์ ธรรมเจริญกิจ (๒๕๔๗: ๑๕๔-๑๕๕) ระบุว่าในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ มีการจัดงานใหญ่ที่เยาวราชถึง ๓ ครั้ง * ตั้งแต่เดือนตุลาคม – ธันวาคม

*การจัดงานครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๔๐ แนวคิดหลักซึ่งใช้เป็นชื่องานด้วยคือ “เรายกฮ่องกงมาไว้ที่นี่” เพื่อแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของการเป็นไชน่าทาวน์เมืองไทย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับฮ่องกงแล้ว ไม่มีจุดที่ค้ำค้ำกว่ากันเลย ภายในงานมีการปิดถนน เพื่อจัดกิจกรรมขายสินค้าราคาถูกให้แก่ผู้มาเที่ยวชมงาน ครั้งที่สองจัดในเดือนต่อมาคือพฤศจิกายนปีเดียวกัน ในชื่องาน “มหกรรมอาหารเลิศรส” ปิดถนนเยาวราชทั้งสาย เพื่อความสะดวกแก่ผู้มาเที่ยวชมงาน เน้นสีสันที่ร้านอาหารน่ารักร้านที่พร้อมใจกันเคลื่อนย้ายร้านของตนมาตั้งขายกันริมถนนทั้งสาย เปลี่ยนถนนเยาวราชยามค่ำคืนให้เป็น “ถนนสายอาหารที่ยาวที่สุดในโลก”

สำหรับการจัดงานครั้งที่สาม ซึ่งตามมาอย่างกระชั้นชิดในเดือนธันวาคม ๒๕๔๐ จัดอย่างยิ่งใหญ่กว่าเดิม เพื่อเป็นการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ภายใต้ชื่องาน “มหกรรมทองคำเยาวราชและของขวัญ” บรรดาร้านค้าทองคำต่างร่วมใจกันลดราคา และจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายเป็นการคืนกำไรแก่ลูกค้า มีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมาย อาทิการแสดงคอนเสิร์ตเอเชียเพื่อประเทศไทย มีศิลปินต่างชาติรวม ๖ ประเทศคือ ญี่ปุ่น ฮองกง สิงคโปร์ เกาหลี ไต้หวันและฟิลิปปินส์ มาร่วมจัดแสดงดนตรี โดยทั้งหมดได้อัญเชิญเพลงพระราชนิพนธ์มาบรรเลงบนเวทีเพื่อเป็นการร่วมเทิดพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

นอกจากนี้ยังมีการจัดทำบะหมี่ “ทรงพระเจริญ” ที่มีความยาวที่สุดในโลก คือ ๒๕๕ เมตร รวมน้ำหนัก ๒๘๐ กิโลกรัม ทำเป็นตัวอักษรจีน ออกสำเนียงจีนแต้จิ๋วว่า “หกหยู่ตั้งไฮ่ ซื่อปี่น้ำข้าว” หมายถึง วาสนาดั่งมหาสมุทร พระชนมายุยืนยาวประดุจสายธารา และเนื่องจากการประดิษฐ์เส้นบะหมี่เป็นรูปมังกร ดังนั้น จึงได้ชื่อว่า บะหมี่มังกร เพื่อร่วมเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๗๐ ชันษาด้วย ในการจัดงานครั้งนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เป็นองค์ประธานเปิดงาน และเสด็จพระราชดำเนินไปตามร้านค้าในบริเวณงานตลอดจนศาลเจ้าและสถานที่สำคัญต่างๆ มีชาวเยาวราชและประชาชนทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเฝ้ารอรับเสด็จอย่างเนืองแน่น

วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ (๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗: สัมภาษณ์) ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า

เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๔๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาเยาวราช ตอนนั้นเป็นช่วงงานเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิใช่ตรงกับเทศกาลตรุษจีน ส่วนที่ผมจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับจัดงานเทศกาลตรุษจีนนั้นก็เพราะ หนึ่งในผมเป็นคนพื้นเพเยาวราชตั้งแต่รุ่นคุณปู่ ที่ร้านง่วนสูน มีรากฐานอยู่ในตลาดเก่า เหล่งบัวเอี้ย อีกอย่างหนึ่งคือ เมื่อต้นปี ๒๕๔๐ ผมได้ออกภูมิจานด้านพืชผักสวนครัว ตอนนั้นเราส่งเครื่องเทศเป็นสินค้าออกแล้ว งานนี้จัดโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่โรงแรมรามาร์เก็เด็น สมเด็จพระเทพรัตนฯ ทรงเป็นประธานเปิดงาน และเมื่อเสด็จฯ มาทอดพระเนตรนิทรรศการในบูธของง่วนสูน ก็ทรงสนพระทัยมาก รับสั่งถามหลายอย่าง ตอนนั้นพระองค์ทรงทำโครงการอาหารกลางวันเด็กนักเรียนในถิ่นทุรกันดารแล้ว เช่น ทรงถามว่าจะสอนเด็กปลูกสมุนไพรรอบบ่อเลี้ยงปลาได้ไหม หรือหากได้ผลิตภัณฑ์แล้ว ง่วนสูนจะรับซื้อไหม เป็นต้น ผมก็ได้มีโอกาสรับอาสาทำงานนี้ ถวายพระองค์นับแต่นั้นมาโดยประสานงานกับคุณกิตติ ชันชมิตร

กรมวังผู้ใหญ่ ทำให้ได้เห็นน้ำพระทัยที่ทรงช่วยเหลือชาวบ้านในถิ่นทุรกันดาร ได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ มางานตรุษจีนของชาวเขาวราช ก็คิดกันว่าทำในนามประชาคมเขาวราชดีกว่า ผมก็รับอาสาเร่งจดหมายเองเลย ปีแรกเลยคือ พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะกรรมการจัดงาน ได้เรียนหารือ ดร.สารสิน วีระผล หลังจากนั้นก็เสด็จฯ มาทุกปียกเว้นปี ๒๕๕๑ ที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ สิ้นพระชนม์

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ นี้ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาที่ตรอกอิศรานุภาพหรือตลาดเก่าหรือที่ชาวจีนเรียก เหล่งบัวเอี้ย (เขาวราช ๖) ซึ่งเป็นตรอกที่เล็ก และคับแคบมาก แต่ก็มีร้านค้าคับคั่งทั้งสองฝั่งแคบๆ นั้น ร้านค้าส่วนใหญ่เป็นร้านเก่าแก่และขายวัตถุดิบในการทำอาหารจีน เป็นแหล่งการค้าสำคัญมากแห่งหนึ่งของเขาวราช บริษัท อาจิษฐ์ อินเตอร์เนชั่นแนล เพ็พเพอร์ แอนด์ สไปซ์ จำกัด จากรากฐานผลิตภัณฑ์พริกไทยตรามือที่หนึ่งยี่ห้อง่วนสูน นายวิศิษฐ์ ลิ้มประนะ ทายาทรุ่นที่ ๓ ได้กราบบังคมทูลเชิญเสวยพระกระยาหารค่ำที่ทางร้านจัดถวาย โดยตั้งโต๊ะเสวยภายในร้านง่วนสูน ส่วนโต๊ะอื่นๆ ตั้งไปตามบริเวณหน้าร้านต่างๆ จึงเสมือนเป็นการปิดตรอกเหล่งบัวเอี้ยไปโดยปริยาย มีผู้ร่วมงานประมาณ ๔๐-๕๐ คน นอกจากพ่อค้าย่านเขาวราชก็มีคุณพงษ์ สารสิน รองนายกรัฐมนตรีเวลานั้น ศาสตราจารย์ร้อยเอกกฤษดา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ผู้ว่าราชการ กทม. ร้อยตำรวจเอกเกรียงศักดิ์ โลหะชาละ ปลัด กทม. ฯลฯ “ทรงสนพระทัยในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเรา ทรงพระดำเนินลึกเข้ามาด้านหลังร้านง่วนสูน น้องสาวผมกำลังเกี่ยวงาดำ เพื่อถวายเป็นเครื่องว่าง ก็ทรงมาช่วยด้วย และทรงขึ้นไปชั้นบนได้ตรัสถามว่าทำงานกันอย่างไร นอนกันอย่างไร ทรงพระเกษมสำราญมาก ทรงทำให้บรรยากาศเป็นกันเอง ไม่เคร่งครัดนัก” (วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ. ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

ภาพที่ ๑๓ บริเวณหน้าร้านง่วนสูน (พริกไทยตรามือที่หนึ่ง) ในตลาดเก่า เขาวราช

ที่มา : <http://topicstock.pantip.com/food/topicstock/2010/02/D8911576/D8911576.html>.

๒๕ กันยายน ๒๕๕๘: ออนไลน์

พ.ศ.๒๕๔๑

ภาพที่ ๑๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทอดพระเนตรนิทรรศการของจิ๋ว

โดยปิยะนุช นาคคง ถวายคำอธิบาย

ที่มา : <http://www.thaiminiature.net/> ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๘.ออนไลน์

เกิดปรากฏการณ์สำคัญอีกวาระหนึ่งในสังคมไทย เมื่อกลุ่มพ่อค้าชาวไทยเชื้อสายจีนได้ร่วมมือกันจัดหาทุนทรัพย์เพื่อสร้างซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ ๖ รอบพระชนมพรรษา ณ บริเวณวงเวียนโอเดียน เพื่อถวายความจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ณ ดินแดนประเทศไทยด้วยความผาสุก เป็นการร่วมเฉลิมฉลองในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบในปีต่อไปคือวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ ต่อมาสถานที่แห่งนี้ได้ใช้เป็นสถานที่ที่ทรงเปิดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราช และการแสดงมหรสพต่างๆ ในเทศกาลตรุษจีนเยาวราชอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ในปีนี้แนวคิดหลักของการจัดเทศกาลตรุษจีนเยาวราชก็คือการรวมใจภักดีก่อสร้างซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ ๖ รอบพระชนมพรรษา ให้ยิ่งใหญ่โดดเด่น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระกรุณาเขียนพู่กันจีนตัวอักษรจีน ตามคำกราบบังคมทูลขอพระราชทาน คำว่า *เชิง ไชว อู๋ เจียง* มีความหมายว่า ทรงพระเจริญยั่งยืนนาน ชาวเยาวราชได้อัญเชิญขึ้นประดิษฐาน ณ ส่วนบนของซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ ๖ รอบพระชนมพรรษา ทรงความหมายและคุณค่าต่อจิตใจของชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวจีนทั่วไป ในความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยมิเสื่อมคลาย

พ.ศ. ๒๕๔๒

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดงานตรุษจีนเยาวราชและทรงร่วมกิจกรรมต่างๆ แล้ว เมื่อใกล้เวลาเสด็จพระราชดำเนินกลับ จะทรงมาประทับรถไฟฟ้าพระที่นั่งหน้าโรงแรมแกรนด์ ไฮน่า ถนนเยาวราช ปิยะนุช นาคคง ซึ่งมาเปิดชมรมของจิ๋วที่ชั้นสองของ โรงแรม ได้มารอส่งเสด็จที่หน้าโรงแรมด้วย มีพสกนิกรจำนวนมากมาเฝ้ารอส่งเสด็จและเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของ รวมทั้งปิยะนุชที่ทูลเกล้าฯ ถวายของจิ๋วชุด ส้มตำ พระองค์จึงทรงมีพระราชปฏิสันถารกับปิยะนุช และพระราชทานเงินให้เป็นค่าตอบแทนซึ่งปิยะนุชกราบบังคมทูลไม่ขอรับ จึงมีพระราชดำรัสด้วยพระเมตตาว่า *เงินพระเทพฯ ไม่ค่อยมีใครได้นะ* เนื่องจากทรงคุ้นเคยกับครอบครัวนาคคง มาช้านานแล้ว และเมื่อทรงทราบว่าปิยะนุชมาเปิดชมรมของจิ๋วที่นี่ จึงมีพระราชประสงค์ที่จะทอดพระเนตร เป็นพระกรณียกิจที่อยู่นอกกำหนดการ และเวลานั้นค่ำมากแล้ว ทางโรงแรมเองก็ปิดไฟบันไดเลื่อนไปแล้ว เจ้าหน้าที่ที่ถวาย

การรักษา จึงต้องเพิ่มความระมัดระวังเป็นพิเศษ และให้ปิยะนุชนำเสด็จฯ พระองค์ประทับทอดพระเนตรของจีวหลายอย่างที่จัดแสดง ด้วยความสนพระทัย นานประมาณ ๒๕-๓๐ นาทีจึงเสด็จฯ กลับ ปิยะนุช สะท้อนถึงพระกรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชที่พากันมาส่งเสด็จฯ จำนวนมากและประสงค์อย่างแรงกล้าให้พระองค์ได้เสวยอาหารการกินที่พวกเขานำมาออกร้านในงานเทศกาลตรุษจีน ซึ่งก็ทรงพระเมตตาชิมมาเรื่อยๆ เพื่อมิให้เขาเหล่านั้นผิดหวัง (ปิยะนุช นาคคง, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๘: สัมภาษณ์)

วัฒนธรรมของจีวเหล่านี้จัดทำขึ้นด้วยฝีมือประณีตและแสดงสภาพชีวิตและวัฒนธรรมในสังคมไทยได้อย่างมีชีวิตชีวา โดย อาจารย์ครุณีนาถ นาคคง มารดาของปิยะนุช ริเริ่มจัดทำขึ้นระหว่างนั้น ได้ตรัสเล่าให้ผู้ตามเสด็จฯ ฟังถึงสมาชิกในครอบครัวนาคคงด้วยพระเมตตาว่ามีความรักและใส่ใจในวิถีวัฒนธรรมไทยอย่างยิ่ง เรื่องนี้ปิยะนุชให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าอาจารย์ครุณีนาถ ได้เคยทำของจีวชุดขนมไทย ทูลเกล้าฯ ถวาย ซึ่งได้พระราชทานไว้เป็นวัฒนธรรม “ของจีวต้นแบบ” ที่วิทยาลัยในวังหญิง (ปิยะนุช นาคคง, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๘: สัมภาษณ์) ในเทศกาลตรุษจีนปีต่อมากิจกรรมการจัดงานฯ และ โรงแรมแกรนด์ ไฮน่า จึงจัดให้ชมรมของจีวย้ายลงมาจัดแสดงนิทรรศการที่ชั้นล่าง เพื่อสะดวกแก่การเข้าชมของคนทั่วไปด้วย (ต่อมาย้ายไปจัดแสดงที่ชั้น ๓)

น่าสังเกตว่าการจัดเทศกาลตรุษจีนเยาวราชปีแรก ๆ เช่น ปี ๒๕๔๒ นี้เน้นไปในด้านเทศกาลอาหารจีนอันเป็นคุณลักษณะหนึ่งของเยาวราช เมื่อผสมกับการที่ถนนเยาวราชมีร้านค้าทองคำเรียงรายมากมาย จึงเป็นการนำเสนอที่สื่อถึงลักษณะเด่นของวัฒนธรรมจีนเยาวราชสองด้านนี้เท่านั้น โดยยังไม่มีการจัดแสดงวัฒนธรรมจีนด้านอื่นๆ มากดังเช่นปีต่อๆ มา ที่คณะกรรมการจัดงานฯ อาจจ้างบริษัทออร์แกนไนเซอร์มาจัดอย่างเป็นเรื่องเป็นราวมากขึ้น มีความหลากหลายขึ้น นอกจากนี้มีกิจกรรมบนเวทีที่รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนส่งชุดการแสดงมาร่วมงานด้วย อันเป็นเวลาใกล้เคียงกับการใช้ชুমประตูลิเกิพระเกียรติ ๖ รอบพระชนมพรรษา เป็นสถานที่เปิดงานอย่างเป็นทางการ หลังจาก พ.ศ.๒๕๔๒ เป็นต้นมา

พ.ศ. ๒๕๔๓

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราช เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ แนวคิดหลักของเทศกาลตรุษจีนเยาวราชปีนี้คือ เกลิมฉลองชুমประตูลิเกิพระเกียรติ ๖ รอบพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่สร้างสำเร็จสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว และผนวกจุดเด่นของเยาวราชคือตำนานอาหารจีน (Food Festival) ที่มีชื่อเสียงระดับโลก ด้วยภูมิรัฐที่สั่งสมมายาวนานและวัตถุดิบอันอุดมสมบูรณ์และ

ภาพที่ ๑๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เยี่ยมห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง

เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๔

ที่มา: ห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง, ดร.จรัสศรี จิรภาส จาง ถ่ายสำเนาเมื่อ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

หลากหลายในประเทศไทย หนึ่งในคณะผู้ตามเสด็จฯ ปีนี้คือ ม.ร.ว. ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ นอกจากนี้ คณะกรรมการจัดงานได้สร้างมังกรทองยาว ๑๒ เมตร เนื่องจากเป็นปีนักษัตรมะโรง และมีกิจกรรมบันเทิงหลากหลายประเภทมากกว่าปีก่อนๆ เช่น การจุดพลุ ๑๒ นัด เถลิงพระเกียรติ ๖ รอบพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ชุดสื่อสานสมานฉันท์ไทย-จีน ๑๒ นัด ชุดได้รับพระบรมมี ๑๒ นัด และมีการจัดประกวดเชิดสิงโต ชิงแชมป์ประเทศไทย เพื่อยกระดับมาตรฐานให้ทัดเทียมการเชิดสิงโตในระดับสากล

พ.ศ. ๒๕๕๔

วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ ให้ข้อมูลว่า ราว พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๕ หน่วยงานราชการเริ่มเข้ามามีบทบาทในการจัดงานมากขึ้น แต่แกนหลักยังคงเป็นประชาคมจีนเขาวราชอยู่ วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ. ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗: สัมภาษณ์) ปี ๒๕๕๔ นี้เทศกาลตรุษจีน ตรงกับวันที่ ๒๔ มกราคม นอกจากเสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานเปิดเทศกาลตรุษจีนเขาวราชแล้ว ได้ทรงมีพระกรุณาธิคุณเสด็จฯ เยี่ยมชมกิจการของโรงเรียนเหยงอิงและกิจการของเจียใต้ (ร้านค้าดั้งเดิมของเครือเจริญโภคภัณฑ์) ที่ถนนทรงวาดด้วย ปีนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงฉลองพระองค์แบบคอจีนสีแดง (เวลานั้น ยังไม่มีเสื้อปีนักษัตร) และได้เสด็จเยี่ยมห้างทองตั้งโต๊ะกั้งย่านสำเพ็งด้วย ตั้งโต๊ะกั้ง เป็นร้านค้าทองคำย่านเขาวราชที่มีอายุเก่าแก่กว่า ๑๖๐ ปีแล้ว

มีเหตุการณ์อันน่าประทับใจจากการเสด็จเยี่ยมห้างทองตั้งโต๊ะกั้งครั้งแรก สมควรบันทึกไว้ ณ ที่นี้ด้วย เมื่อแรกที่เสด็จเข้ามาในร้าน ได้ทอดพระเนตรภาพถ่ายที่พระองค์ทรงอุ้มเด็กหญิงผู้หนึ่งไว้บนพระเพลา ทรงแปลกพระทัยมาก ได้รับสั่งถามถึงที่มาของภาพ จึงทรงทราบว่า เมื่อประมาณ ๓๐ ปีที่แล้ว สภากาชาดไทยได้จัดประกวดสุขภาพเด็ก (จัดทุกปี) และหลานสาว (ลูกของพี่สาวคุณไชยกิจฯ) ชื่อน้องอ้อ ได้เข้าร่วมประกวดด้วย ตอนนั้นอายุ ๒ ขวบ ขณะนั้นทรงเห็นเด็กหญิงคนนี่วิ่งเล่นอยู่ในบริเวณนั้น ตามประสาเด็กก็ได้เข้าไปคลอเคลียอยู่กับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระองค์จึงทรงอุ้มไว้บนพระเพลาด้วยพระเมตตา ดังปรากฏในภาพ สิ่งสำคัญคือวันนี้หรือวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๔ เด็กหญิงอ้อคนดังกล่าว ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าด้วย ขณะเป็นนักศึกษาแพทย์ ส่วนปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๘) เด็กหญิงคนนี้เป็นแพทย์หญิงอรพร โรจนสกุล อายุ ๓๔ ปี เติบโตมีครอบครัวและมีบุตรแล้ว พระกรุณาธิคุณจากเหตุการณ์นี้สร้างความประทับใจแก่ครอบครัวตั้งโต๊ะกั้งและผู้อยู่ในเหตุการณ์อย่างมาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช

ภาพที่ ๑๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงนำนักเรียนนายร้อย จ.ป.ร. ชั้นปีที่ ๕ ศึกษาคุณวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายจีน และทรงเยี่ยมพิพิธภัณฑ์ห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕
ที่มา: ห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง, ดร.จรัสศรี จิรภาส จาง ถ่ายสำเนาเมื่อ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

กุมารี ประทับที่ร้านนี้ ๑๐ นาที แม้ไม่นานนัก แต่ก็จรรจนในความทรงจำของครอบครัวนี้มีรู้ลืม (ไชยกิจ ดันติกาญจน์. ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘: สัมภาษณ์) ก่อนจะเสด็จฯ กลับเมื่อประมาณ ๑ ทุ่ม ทรงพระกรุณาฉายพระรูปร่วมกับครอบครัวห้างทองตั้งโต๊ะกั้งด้วย

พ.ศ.๒๕๔๕

พ.ศ. ๒๕๔๕ งานเทศกาลตรุษจีนคือวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ปีนี้ได้ทรงนำนักเรียนนายร้อย จปร. ชั้นปีที่ ๕ จำนวน ๓๐ นาย มาทัศนศึกษาเทศกาลตรุษจีนเยาวราช ในฐานะ “ทูตกระหม่อมอาจารย์” ด้วยความสนพระทัยในวัฒนธรรมวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายจีน รวมทั้งการเรียนการสอน ภาษาจีนในประเทศไทย จึงมีพระประสงค์ให้นักเรียนมาทัศนศึกษาด้วย เฉพาะ โรงเรียนเพียงอิงนี้ เสด็จพระราชดำเนินเป็นครั้งที่ ๒ คือ พ.ศ.๒๕๔๔, ๒๕๔๕ และยังได้เสด็จฯ อีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๒ การเสด็จในครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๓ คณะกรรมการจัดงานได้ถวาย พระกระยาหารเย็นที่ห้องโถงโรงเรียนเพียงอิงด้วย

สืบเนื่องจากการเสด็จฯ ทรงนำนักเรียนนายร้อย จปร.มาทัศนศึกษาช่วงเทศกาลตรุษจีน พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่ทำให้มีพระดำริที่จะให้นักเรียนเหล่านี้ได้เรียนรู้วิถีชีวิตชาวจีนในไทยเพิ่มเติมอย่าง ใกล้ชิดและละเอียดมากกว่าคราวก่อนที่มีเวลาจำกัด โดยกำหนดวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕ ใน วาระนี้ได้ทรงมีพระกรุณาธิคุณเสด็จฯ เยี่ยมห้างทองตั้งโต๊ะกั้งเป็นครั้งที่ ๒ จากคำบอกเล่าของคุณ ไชยกิจ ดันติกาญจน์ ทายาทรุ่นที่ ๔ (ไชยกิจ ดันติกาญจน์. ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘: สัมภาษณ์) ใน โอกาสนี้คุณไชยกิจได้นำเสด็จทอดพระเนตรการทำทองรูปพรรณจากเครื่องทำทองยุคเก่า ที่ทางร้าน ยังเก็บรักษาไว้อย่างดี ทรงสนพระทัยซักถามการทำทองรูปพรรณและทรงทดลองใช้เครื่องมือทำทอง ด้วย พระกรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อห้างตั้งโต๊ะกั้ง และชาวไทยเชื้อสายจีนนี้ ทายาทจึงดำริที่จะจัดทำชั้น ที่ ๗ อันเป็นชั้นบนสุดของร้านเป็นพิพิธภัณฑ์ร้านค้าทองคำ ด้วยรูปลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม ตะวันตกที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ ๖ สร้างบรรยากาศย้อนยุคสมัยได้อย่างสมจริง และเปิดโอกาสให้ ผู้สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์สังคมไทยผ่านกิจการทำและการค้าทองคำ ตั้งแต่สมัย เริ่มแรกในไทยจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากทางร้านยังรักษาเครื่องมือเหล่านี้ไว้ในสภาพดีและสมบูรณ์ กล่าวได้ว่าการที่ทรงสนพระทัยในกิจการดังกล่าว เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้ทายาทพยายาม ทำให้เกิดพิพิธภัณฑ์ห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง นับเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญแห่งหนึ่งในประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ-สังคมไทย(ไชยกิจ ดันติกาญจน์. ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘: สัมภาษณ์)

ภาพที่ ๑๗ ภาพถ่ายตึกห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง สถาปัตยกรรมมรดกเก่าในย่านไชน่าทาวน์ที่ยังคงความสง่างามมานานกว่าศตวรรษ จัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์ของห้างฯ

ที่มา: ห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง, ดร.จรัสศรี จิรภาส จาง ถ่ายสำเนาเมื่อ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

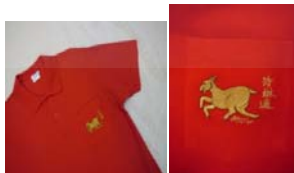

ภาพที่ ๑๘ เครื่องหมายการค้า ภาพถ่ายบรรพชนห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง และเครื่องมือทำทองรุ่นแรกๆ จัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์ของห้างฯ

ที่มา: ห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง, ดร.จรัสศรี จิรภาส จาง ถ่ายสำเนาเมื่อ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

พ.ศ. ๒๕๔๖

ตรุษจีนปีนี้ตรงกับวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ เนื่องจากเป็นปีนักษัตรแพะ ครอบรอบ ๔๘ พระชันษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และเพื่อฉลอง ๑๑๑ ปีเยาวราช (นับจากเริ่มกรุย แนวนอนในสมัยรัชกาลที่ ๕) คณะกรรมการจึงจัดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราชปีนี้อย่างยิ่งใหญ่ มีลักษณะเป็น International Chinese Festival พ.ศ ๒๕๔๖ เป็นปีที่เริ่มมีสื่อเทศกาลตรุษจีนเยาวราช รูปนักษัตรจากภาพฝีพระหัตถ์ ด้านที่เป็นส่วนหางของแพะ ทรงลงพระนามาภิไธยตัวอักษรจีน ในขณะที่ด้านล่างทรงลงพระนามาภิไธย ตัวอักษรไทยและบันทึกไว้ด้วยว่าทรงเขียนภาพนี้แล้วเสร็จเมื่อกรกฎาคม ๒๕๔๕ แต่ในปีที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงฉลองพระองค์แบบจีนทั้งชุดพื้นสีแดงมีลวดลาย

ภาพที่ ๑๙ เสื้อปีนักษัตรมะแม เป็นปีแรกที่โปรดให้จัดทำขึ้น (พ.ศ.๒๕๔๖)

ที่มา: วิศิษฐ์ ลีมีประนะ

ภาพที่ ๒๐ ร้านเครื่องดนตรีจีน โบราณ เจ้าของร้านและเครื่องดนตรีเข้าเฝ้า ขวา ภาพที่ระลึกเหตุการณ์ที่
ทางร้านอัญเชิญไว้
ที่มา: ร้าน กว้าง เจียบ เจียบ

นอกจากนี้คณะกรรมการจัดงานฯ ได้ทำชีวท้อ ๔.๕ หมื่นลูก (จากตัวเลข ๔๘ ตามความเชื่อของชาวจีน จึงทำให้เกิน ไปอีกหนึ่ง เป็น ๔๙ เพื่อความเป็นสิริมงคล) ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีด้วย พระราชกรณียกิจในปีนี้มีหลากหลาย เช่น เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ ก็ได้พระราชทานของอั่งเปาแก่ผู้ป่วยในโรงพยาบาลด้วย หลังจากนั้นคณะกรรมการได้จัดเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินมายังถนนแปลงนาม ย่านเยาวราชเพื่อเยี่ยมชมร้านค้าและวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายจีน ที่จะได้เข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิดเป็นครั้งแรก

เนื่องจากถนนแปลงนาม แม้เป็นถนนสายสั้นๆ แต่ก็มีเอกลักษณ์ที่สะท้อนความเป็น ไชน่าทาวน์เยาวราชที่มีเสน่ห์เฉพาะตัว ไม่ว่าตัวร้านค้าซึ่งเป็นห้องแถวรุ่นเก่า มีขนาดเล็กและค่อนข้างแคบ สิ่งสำคัญคือมีร้านขายสินค้าจีน โบราณที่น่าสนใจหลายร้าน เช่น ร้านขายเครื่องดนตรีจีน ร้านขายตะเกียงโบราณ เป็นต้น คำว่า “แปลงนาม” เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นใหม่ เอกสารแผ่นพับที่จัดทำโดยชุมชนถนนแปลงนาม (ไม่ระบุปีพิมพ์) เล่าตำนานว่าเดิมบริเวณแถบนี้มักมีผู้นำมาเน่าตาย และสิ่งปฏิกูลทั้งหลายมาทิ้งกองสุมกัน ทำให้เกิดทัศนะอุจาดและกลิ่นอันไม่พึงประสงค์ จึงเรียกว่าตروقป่าช้าหมาเน่า แม้ตรงความหมายดี แต่ก็ฟังดูไม่เป็นมงคลนาม แต่จากคำบอกเล่าของผู้ที่เกิดและเติบโตที่ถนนแปลงนาม เล่าว่า

คนจีนเรียกกันว่า หัง สก หัง เป็นภาษาจีนแต้จิ๋วแปลตามอักษรจีนทีละตัวจะเป็น หัง คือคุณธรรม สก ก็หมายถึงวาสนาดี หัง แปลว่า ตروق ก็คงเรียกให้เกิดความหมายดีๆ แต่คำว่า แปลงนามมาจากไหน เราไม่รู้ละ

(อำพา เปรมพูลสวัสดิ์. วันพุธที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ดี เมื่อเทศกาลตรุษจีนได้รับพระกรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จมาทรงเป็นประธานเปิดงาน ทำให้เกิดปรากฏการณ์ในการจัดระเบียบวัฒนธรรมบนถนนแปลงนามอย่างน่าสนใจ เช่น สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ ได้จัดทำแปลนร้านค้าทั้งหมดไว้ และตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบแผ่นพับสีแดงชื่อ “ถนนแปลงนาม ถนนสายประวัติศาสตร์” มีเนื้อหาสาระค่อนข้างละเอียด แต่ไม่ระบุปีที่จัดพิมพ์ โดยจำแนกร้านค้าบนถนนเส้นนี้เป็น ๕ ประเภท คือ ๑

ของใช้ประกอบพิธีกรรม ๒ หาบเร่แผงลอย ๓ ของใช้และอุปกรณ์ ๔ อาหาร ๕ การแพทย์ ยาและสมุนไพร

ร้านค้าที่เสด็จพระราชดำเนินโดยพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นห้องแถวอยู่ตรงข้ามกับวัดมงคลสมาคม ข้อมูลที่เป็นประวัติศาสตร์บอกเล่าเหล่านี้ ได้ให้ผู้ให้สัมภาษณ์อ่านและเพิ่มเติมหรือแก้ไขแล้วก่อนนำมาเผยแพร่

ร้านที่ ๑ ร้านเครื่องดนตรีจีนโบราณชื่อ กวาง เจียบ เขียว เลขที่ ๔๑ ถนนแปลงนาม เขตสัมพันธวงศ์ กทม.

- ความรู้สึกเมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทรงเยี่ยมร้าน

ผู้ให้สัมภาษณ์ (คุณสถาพร หล่าวศิริมงคล ลูกชายเจ้าของร้าน) กล่าวว่า

รู้ตัวล่วงหน้าประมาณ ๒-๓ เดือน ว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะเสด็จ มาทรงเยี่ยมร้านของเรา เพราะเจ้าหน้าที่แจ้งมา เพื่อให้เตรียมความพร้อมในการรักษาความสะอาดและถวายความปลอดภัย เช่น ลีนค้ำที่ห้อยระโยงระยางให้เอาออก หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่มาตรวจดูอีกครั้งหนึ่งก่อนวันเสด็จฯ ไม่นาน พระองค์เสด็จเข้ามาในร้านและทรงชิม พี่ชายได้ถวายเงิน โดยเสด็จพระราชกุศล นอกจากนี้ทางร้าน ได้ ถวายกุ๊เจิงและชิมตัวที่พระองค์ทรงด้วยนะ (สถาพร หล่าวศิริมงคล, วันพุธที่ ๑๖ กค.๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

- ตรุษจีนก่อนและหลังจากที่พระองค์เสด็จ มา เป็นอย่างไร

รู้สึกที่คนจีนตื่นตัวในความเป็นเงินมากขึ้น อย่างร้านนี้ขายเครื่องดนตรีโบราณมาตั้งแต่ พ.ศ ๒๔๖๐ เก่าสิบกว่าปีแล้ว ตั้งแต่รุ่นกั้ง กั้งซื่อ เจียบหยู แซ่เล่า คุณพ่อผมก็เกิดที่จีน มาเมืองไทยตอนอายุ ๑๒ ขวบ ทางร้านทำเครื่องดนตรีเองด้วย บางอย่างก็สั่งมาจากเมืองจีน เดี่ยวนี้ร้านแบบเรามีน้อยแล้ว เราก็รู้สึกที่พระองค์มีความสนใจเครื่องดนตรีจีนมาก ตอนที่ทรงลองเล่นขิมในร้าน ก็ตรัสว่า “ขิมจีนตัวใหญ่ สายเยอะ” แต่ตอนนี้ทรงเก่งขึ้นมากแล้ว และร้านเราก็จะพยายามรักษาอาชีพนี้ให้นานๆ เพราะขนาดท่านยังสนใจ เรา รู้สึกเป็นสิริมงคลกับครอบครัวมากที่ท่านเสด็จ มาที่บ้านที่ร้านของเรา (สถาพร หล่าวศิริมงคล, วันพุธที่ ๑๖ กค.๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

ภาพที่ ๒๑ ร้านตะเกียงเจ้าพายุและเตาฟู่
ที่มา: ร้าน เชียง เฮง เส็ง

ร้านที่ ๒ ขายตะเกียงชื่อ เชียง เฮง เส็ง เลขที่ ๑๑ ถนนเปล่งนาม เขตสัมพันธวงศ์ กทม. (ตะเกียงเจ้าพายุและเตาฟู่)

ผู้ให้สัมภาษณ์ คุณอำพา เปรมพูลสวัสดิ์ เกิด พ.ศ.๒๕๐๑ ลูกสาวเจ้าของร้าน วัยเด็กเรียนภาษาจีนที่โรงเรียนเผยอิง ต่อด้วยโรงเรียนสตรีมหาพฤฒารามและเรียนจบปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปัจจุบันทำหน้าที่ดูแลร้าน

- ความรู้สึกเมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เยี่ยมร้าน

ดีใจกันหมดทั้งบ้านเลย ประมาดลืบกว่าคนที่ได้เข้าเฝ้าวันนั้น ท่านรับสั่งถึงของที่ขายในร้านว่า เป็นของหายาก แล้วท่านก็ถามถึงตะเกียงรุ่นโน้นรุ่นนี้ ว่ามีอายุเท่าไร ก็แรง เพราะร้านเราขายมานาน และมีตะเกียงทุกรุ่น อยากให้ท่านเสด็จฯ มาที่ร้านเราอีกครั้ง ขอให้เราได้มีวาสนาได้เข้าเฝ้าอีกครั้ง ให้เห็นท่านได้ชัด ๆ ในชีวิตได้เห็นท่านชัด ๆ มา ๓-๔ ครั้งแล้ว แต่ขอให้ได้เห็นอีกสักครั้งในชีวิต รักท่านมากนะคะ
(อำพา เปรมพูลสวัสดิ์, วันพุธที่ ๑๖ กค.๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีส่วนต่อการอนุรักษ์อาชีพเก่าแก่อย่างไร
ร้านนี้ขายตะเกียงและรับซ่อมตะเกียงมาตั้งแต่รุ่นกั้ง เมื่อก่อนร้านเราก็สั่งอะไหล่มาจาก เยอรมัน อังกฤษ ออสเตรเลีย โปรตุเกส ฮองกง แล้วก็ทำที่ไทยก็มี โรงงานทำอยู่หลังคุกไบเล่ เดิมนี่ไม่มีแล้ว เป็นสวนรมณีนาคไปแล้ว ร้านเรามีพวกฝรั่งที่ชอบเข้ามาดู มาถ่ายรูป คนไทยก็เข้ามาดู แล้วบางคนก็ขอซื้อ ร้านนี้สมัยก่อนเช่าอยู่เดือนละสี่สิบบาท เป็น

ที่คืนทรัพย์สิน ตอนนี้เป็นหลักหมื่นแล้ว ซึ่งก็แล้วแต่แต่ละแห่ง ไม่เท่ากัน แต่สำนักงานทรัพย์สินนี้ดีจริงๆ นะ ที่มีคนบอกว่าเขาเข้มงวด ฉะนั้นเขาเข้มงวดเฉพาะเรื่องการต่อเติมอาคารเท่านั้น แต่ถ้ามีปัญหาเรื่อง ค่าเช่า ก็เจรจากันได้ ฉะนั้นคิดว่าเขาคงต้องการอนุรักษ์ดีเก่าด้วยนะ ยิ่งหากเป็นทายาทแท้ๆ ที่สืบทอดกิจการมา ทรัพย์สินจะยิ่งอะลุ่มอล่วย มีบางร้านที่เช่าต่อให้คนอื่น ไม่ได้สืบทอดในครอบครัวแล้วยังต่อเติม เพื่อหากำไร ตรงนี้น่าจะเป็นปัญหานั้น ฉะนั้นคิดอย่างนี้ ก็ตอนหลังๆ มานี้ ส่วนใหญ่เด็กรุ่นใหม่เขาไม่สืบทอดกิจการของคนรุ่นเก๋รุ่นพ่อแม่ เขาไปทำงานมีเงินเดือน แต่ร้านของเราที่พ่อฝึกลูกทุกคนให้ซ่อมตะเกียงเป็น แล้วลูกชายของเราที่เรียนต่อจากเราอีกที งานตรุษจีนเยาวราชที่พระเทพฯ เสด็จฯ นี้ อย่างน้อยก็พอช่วยให้ความรู้เรื่องเก่าๆ อย่าง ตะเกียง ขนมห เครื่องดนตรี มีความสำคัญมากขึ้น แล้วลูกหลานก็อาจจะคิดสืบทอดต่อไป ถ้าปล่อยไปเรื่อยๆ ไม่มีใครเห็นความสำคัญ ของเก่าๆ พวกนี้ก็ต้อง หายไป เพราะคนสืบทอดไม่มี ท่านมีส่วนมากนะที่ทำให้อนุรักษ์ของเก่า ช่วยกันเรียนรู้ สืบทอด มันก็จะได้อยู่ต่อไป เพราะหากเลิกผลิตแล้ว ก็กลายเป็นของหายาก จะมีคุณค่าขึ้น ถ้าลูกหลานช่วยกันอนุรักษ์ ก็จะช่วย พอมืออยู่ที่คนรุ่นหลังได้เห็นได้ซื้อหากัน เราก็ต้องเน้นสอนให้แก่ ลูกหลานเรา เราจะสอนพวกลูกจ้างได้อย่างไรล่ะ คนจีนเขาก็มีข้อคิดว่า ต้องสืบทอดให้เฉพาะลูกหลาน ให้คนจีนด้วยกัน แต่ตอนนี้กิจการเก่าๆ ของพ่อแม่ก็เลยไม่มีใครสืบทอด แต่ถ้าของเก่าๆ พวกนี้คนรุ่นใหม่เห็นว่าดี แล้วลูกหลานเราเห็นว่าค้าขายได้ เป็นอาชีพได้ เขาก็จะทำ อย่างพระเทพฯ ท่านเป็นเจ้าของฟ้าเจ้าแผ่นดิน แล้วท่านเห็นความสำคัญ ก็เท่ากับว่าเรายังรักษาของเก่าที่เป็นมรดกของเราไว้ได้ แล้วลูกหลานเราก็มีรายได้ ไม่อดตายด้วย ก็ยิ่งดีใหญ่ เดียวนี้ ทางร้านรับซ่อมตะเกียง มากกว่าจะขาย การซ่อมนี้ก็ไม่ยาก ถ้าเรารู้จักเขา (ตะเกียง) ดี ส่วน อะไหล่ที่ก็ไม่ค่อยมีใครทำแล้ว ถ้าต้องการจริงๆ เราต้องให้ร้านเจ้า ประจำเขากลับให้

(อำพา เปรมพุลสวัสดิ์, วันพุธที่ ๑๖ กค.๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

ภาพที่ ๒๒ ร้าน ไทย เสง เถิง ขายเครื่องใช้สแตนเลสและเครื่องครัว

ขวา: ภาพที่มีผู้ถ่ายไว้แล้วส่งประกวด ได้รับรางวัล ผู้ถ่ายตั้งชื่อว่า “แสงหล้าที่สามัญ” ต่อมาทางร้านได้ตัดข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ ๓ กพ.๒๕๕๖ ใส่กรอบอัญเชิญไว้ที่ร้านเป็นสิริมงคล
ที่มา: ร้าน ไทย เสง เถิง

ร้านที่ ๓ ขายของใช้สแตนเลสและเครื่องครัวชื่อ ไทย เสง เถิง

ปัจจุบันคุณวนิดา กิติมานะเสถียร เป็นเจ้าของ และให้สัมภาษณ์

ร้านนี้ อันที่จริงไม่ได้อยู่ในกำหนดการ เจ้าของร้านจึงมิได้เตรียมการรับเสด็จ คิดว่าจะรับเสด็จอยู่เพียงหน้าร้าน แต่ก็รู้สึกดีใจมาก
แม้ตอนนั้นจะอยู่ในอาคารงูง เมื่อพระองค์ท่านรับสั่งว่า
“ขอเข้ามาชมร้านหน่อย” แล้วเสด็จเข้ามาในร้านเพราะสนพระทัย
เครื่องสแตนเลส พระองค์เสด็จลึกเข้ามาถึงส่วนในของร้าน
แล้วเมื่อทรงเห็นตะเกียงสแตนเลสชิ้นหนึ่งก็ทรงถามว่า
“นี่เอาไว้ทำอะไรหรือ” เราตอบว่า เอาไว้จุดธูปไหว้พระ
ท่านประทับอยู่ที่ร้านนี้ประมาณ ๑๐ นาที ทรงสนพระทัย
และทรงซักถามถึงข้าวของหลายชิ้น เช่น ตะเกียงทองเหลือง
ชุดน้ำชาทองเหลือง กะทะทองเหลือง นอกจากนี้ก็ทรงสนพระทัย
กระป๋องใส่เงินที่ใช้รอกชักขึ้นชักลง แบบที่ร้านค้าคนจีนสมัยก่อนใช้กัน
ท่านทรงจดบันทึกด้วย วันนั้นเราไม่ได้ปฐมนิเทศที่ร้านเพราะร้านเรา
ไม่อยู่ในกำหนดการ คณะกรรมการจัดงานตอนนั้นเลยตามเสด็จเข้ามาด้วย
เช่น เจ้าของร้านง่วนสุน พริกไทยตรามือที่หนึ่ง ร้านอาหารฮั่วเซ่งสง
ท่านยังเสด็จฯ มาดู โบประกาศที่คุณแม่ได้รับพระราชทานเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์ ที่เราใส่กรอบติดไว้ที่ร้าน

(สัมภาษณ์, วันพุธที่ ๑๖ กค.๒๕๕๗)

ภาพที่ ๒๓ ภาพเหตุการณ์เมื่อเสด็จเยี่ยมร้านร้าน อ้อ เล่ง เสง และทางร้านอัญเชิญประดิษฐานไว้ในที่สูง
ที่มา: ร้าน อ้อ เล่ง เสง

นอกจากนี้ ทางร้านยังได้ตัดข่าวหนังสือพิมพ์มติดชนฉบับวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ ที่ลงข่าวเสด็จ มาเยี่ยมร้าน ใส่กรอบไว้ เป็นภาพที่ชนะการประกวดชื่อภาพ “แสงหล้าที่สามัญ” เพราะในภาพบันทึกเหตุการณ์ที่ท่านเสด็จฯ เข้ามาในร้านนี้ ท่ามกลางสินค้าที่ห้อยเกาะกะอยู่โดยไม่มีต่อพระองค์ ทางเดินก็แคบมากตามลักษณะห้องแถวค้าขายย่านเยาวราช เป็นภาพที่ชนะรางวัลชมเชยประเภทภาพข่าวพระราชกรณียกิจ จากการประกวดที่สมาคมช่างภาพสื่อมวลชนแห่งประเทศไทยจัดขึ้น และมีงานมอบรางวัลเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๔๖ หลังจากพระองค์เสด็จมาเทศกาลตรุษจีนเยาวราช ประมาณครึ่งปี

ร้านนี้ขายเครื่องสแตนเลสที่เป็นภาชนะต่างๆ ที่ใช้ในครัว เช่น หม้อก๋วยเตี๋ยว ทัพพี และสิ่งของที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา เป็นร้านที่ผลิตเองด้วย พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้วางเส้้นค้า มีทางเดินเล็กน้อย ร้านนี้ยังมีตัวอย่างของเก้าอี้กลมแบบเก่าทำจากเหล็กที่ทางร้านตีเอง มีน้ำหนักมาก อายุประมาณ ๕๐ กว่าปีแล้ว ๔-๕ ตัว เก้าอี้แบบนี้หายากแล้วในปัจจุบัน (วนิดา กิติมานะเสถียร, วันพุธที่ ๑๖ ก.ค. ๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

ร้านที่ ๔ ร้านขนมจันอับยี่ห้อ อ้อ เล่ง เสง

เป็นร้านใหญ่มีมากกว่าหนึ่งคูหา สถานที่กว้างขวาง โถง เดินสบาย ด้านหลังเป็นโรงทำขนม หน้าร้านจัดวางตู้ขายขนม ร้านนี้อายุประมาณ ๕๐ กว่าปีแล้ว สืบทอดการทำขนมจันอับจากบรรพชนต่อกันมา คุณพ่อชื่อ โก้วควง แซ่อ้อ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยมาก รับสั่งถามหลายเรื่องเกี่ยวกับการทำขนมจันอับ ได้เสด็จไปหลังร้านและตรัสถามถึงตะกร้าแบบเงินที่ทางร้านให้บริการลูกค้าสำหรับใส่ขนมในพิธีแต่งงานแบบจีนโบราณด้วย พระองค์ประทับในร้านนานพอสมควร และเสวยขนมเป็นเครื่องว่างกับน้ำชาจืดร้อนๆ ตามคำกราบบังคมทูลเชิญ ตอนนั้นประมาณห้าโมงเย็นแล้ว ตรัสว่า “ขนมแบบนี้ดีเป็นของเจ ไม่รบกวนชีวิตสัตว์” (ทายาทร้าน อ้อ เล่ง เสง ไม่ประสงค์ออกนาม, วันพุธที่ ๑๖ ก.ค. ๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

เป็นอันหมดร้านค้าที่เสด็จเยี่ยมที่ถนนแปลงนามเมื่อเทศกาลตรุษจีนเยาวราช พ.ศ. ๒๕๕๖

ภาพที่ ๒๔ เทศกาลตรุษจีนเยาวราช พ.ศ.๒๕๕๑ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นพระบรมราชินีพระองค์แรกที่เสด็จฯ เป็นองค์ประธานเปิดงานและทรงเยี่ยมราษฎรชาวไทยเชื้อสายจีน ณ ย่านไชน่าทาวน์ ในวาระนี้ได้เสด็จฯมายังวัดมังกรกมลาวาสด้วยและสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวดีนารีรัตน์ฯ โดยเสด็จฯ ทั้งนี้ นายสมักร สุนทรเวช ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เฝ้ารับเสด็จฯ

ที่มา: วัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่)

พ.ศ.๒๕๕๗

จากการแถลงข่าวการจัดเทศกาลตรุษจีนเยาวราชปีนี้ ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๒ มกราคม นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี กล่าวว่า เนื่องจากเป็นปีพระราชสมภพของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จุดเด่นของงานปีนี้จึงอยู่ที่การจัดสร้างสัญลักษณ์ปีนักษัตรวอก คือ สิงห์เจีย ขนาดความสูง ๔ เมตร ตั้งอยู่บนฐานสูง ๑ เมตร บริเวณด้านหน้าเทียนฟ้ามูลนิธิ และจัดทำต้นท้อขนาดใหญ่ ๒ ต้น ลูกท้อมีความหมายถึง การมีอายุยืนตามความเชื่อของชาวจีน โดยคณะกรรมการฯ กำหนดจัดงานภายใต้ชื่อ “๗๒ พรรษามหาราชินี ๒๒๒ ปีไชน่าทาวน์” เป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย เพราะเป็นครั้งแรกที่ชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชจะได้รับเสด็จสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานในการเปิดเทศกาลตรุษจีนเยาวราช และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยเสด็จด้วย กล่าวได้ว่าทรงเป็นสมเด็จพระบรมราชินีนาถแห่งประเทศไทยพระองค์แรกที่เสด็จเยี่ยมพสกนิกรย่านเยาวราช จึงเป็นวาระแรกอีกเช่นกัน ที่ท่านเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์วัดมังกรกมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่) ได้รับเสด็จพระราชวงศ์ชั้นสูงพร้อมกันถึงสามพระองค์ คือ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวดีนารีรัตน์ฯ ที่โดยเสด็จด้วย

ภาพที่ ๒๕ เทศกาลตรุษจีนเยาวราช พ.ศ.๒๕๕๗

ซ้ายและกลาง: สมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ เทศกาลตรุษจีนเยาวราช พ.ศ.๒๕๕๗ สมเด็จพระเทพรัตนฯ โดยเสด็จ /

ขวา: ได้เสด็จฯ ศาลเจ้าหั่งเจียด้วย

ที่มา : http://www.foodtravel.tv/travelShow_Detail.aspx?viewId=5 ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘:ออนไลน์.

ภาพที่ ๒๖ เสื้อปักกัณฑ์ตรวอก (พ.ศ. ๒๕๕๗)

ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ หนึ่งในคณะกรรมการจัดงานฯ เล่าว่า

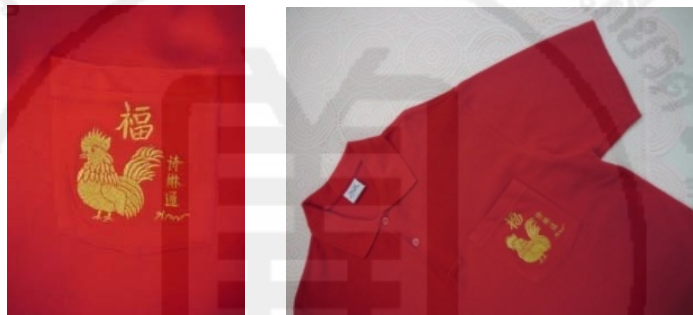
ตอนตรุษจีนเยาวราช พ.ศ. ๒๕๕๗ อันที่จริงไม่มีกำหนดการว่าสมเด็จพระนางเจ้าฯ จะเสด็จฯ คนเยาวราชรวมทั้งคณะกรรมการจัดงานก็คิดว่าสมเด็จพระเทพรัตนฯ ท่านเสด็จพระองค์เดียวเหมือนปีก่อนๆ พระองค์คงจะทูลสมเด็จพระแม่ และปีนั้นเป็นปีวอกด้วย เป็นปีประสูติของสมเด็จพระนางเจ้า พระองค์จึงเสด็จมาด้วย พระองค์ทรงอยากรู้ว่า **ทำไมคนเยาวราชจึงรักสมเด็จพระเทพรัตนฯ** มากนัก วันนั้นคนมารับเสด็จมากเป็นพิเศษ อาจเพราะรู้แล้วว่าสมเด็จพระนางเจ้าฯ จะเสด็จด้วย พวกคณะกรรมการจัดงานต้องจัดหาพระราชยานรถกอล์ฟอย่างเร่งด่วนมา ๒ คัน เพื่อถวายเป็นการต้อนรับให้ทรงสะดวกสบายขึ้น ปีนั้นเสด็จศาลเจ้าหั่งเจียใกล้วัดไตรมิตรด้วย ศาลเจ้าหั่งเจียเป็นศาลเจ้าเล็ก ๆ เหมือนอยู่ในตึกห้องแถวคูหาเดียว แคบมาก แต่ก็เสด็จพระราชดำเนินมาโดยไม่ถือพระองค์

(วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ. วันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

ปีนี้เมื่อส่งเสด็จสมเด็จพระนางเจ้าฯ กลับที่ประทับแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังได้เสด็จมาทรงร่วมงานตรุษจีนร่วมกับชาวไทยเชื้อสายจีนอีกครั้งในช่วงค่ำ นับเป็นพระกรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ต่อน้ำพระทัยที่ทรงมีต่อชาวไทยเชื้อสายจีน

พ.ศ. ๒๕๔๘

ตรุษจีนตรงกับวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ นักยัตระกาหรือไก่ คณะกรรมการจัดงานฯ จึงกำหนดสร้างไก่ทอง เป็นแนวคิดหลักของเทศกาลตรุษจีนเยาวราชในปี นี้ ภายใต้ชื่องาน “เทศกาลตรุษจีน ไซน่าทาวน์เยาวราช ๕๐ พรรษาสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร สานสัมพันธ์ไมตรี ๓๐ ปีไทย-จีน” ช่วงเย็นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จฯ เสดวยพระกระยาหารค่ำที่ โรงแรมแกรนด์ ไซน่า ตามคำกราบบังคมทูลเชิญ

ภาพที่ ๒๑ เสื้อปีนักยัตระกา (พ.ศ. ๒๕๔๘)

ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

พ.ศ. ๒๕๔๙

ตรุษจีนตรงกับวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๙ นักยัตระจอ เสื้อปีนึ่งจึงเป็นภาพฝีพระหัตถ์รูปสุนัขทรงเลี้ยง

ภาพที่ ๒๒ เสื้อปีนักยัตระจอ (พ.ศ. ๒๕๔๙)

ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

ปีนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทรงเยี่ยมชาวไทยเชื้อสายจีนและทรงทดลองทำอาชีพต่างๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น

ร้านขายหมูแผ่น ลิ้มจิงเสียง ร้านนี้เปิดให้บริการมานานกว่า ๘๐ ปีแล้ว เจ้าของร้านรุ่นแรกเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว ย้ายถิ่นฐานมาจากเมืองซัวเถา มณฑลกว่างตุ้ง ประเทศจีน นายสุพล เลิศปัญญาโรจน์

ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการรุ่นที่ ๓ ในปัจจุบัน เกิด พ.ศ.๒๕๐๘ และใช้ชีวิตเติบโตที่ยาวราชมาโดยตลอด จบการศึกษาระดับชั้น ม.ศ.๕ (ม.๖ ในปัจจุบัน) ให้ข้อมูลว่า ชื่อร้าน “ลิมจิงเฮียง” ลิม มาจากแซ่ลิม ลิม จิง เฮียง จึงแปลว่า “ของกินที่มีกลิ่นหอมของตระกูลแซ่ลิม” ต่อมาเมื่อสามสิบกว่าปีที่แล้ว มีชาวจีน สองกงมาติดต่อขอเข้าไปขาย จึงเริ่มขายที่ฮ่องกงเป็นประเทศแรก แล้วขยายไปอีกหลายประเทศ จึงใช้ชื่อให้มีความเป็นสากลมากขึ้นคือ ผลิตภัณฑ์ “Lim’s” ซึ่งก็ยังรักษาแซ่ลิม ของตระกูลไว้ คุณพ่อ ตั้งสโลแกนไว้ว่า “ค้นคว้ารับความอร่อยในตำรับจีนแท้” (สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘)

ในระหว่างที่ยุ่งหม้อต้องเคาะตะแกรงไปด้วย น่าจะเป็นความเคยชินซะมากกว่า ทำมากัน ตั้งแต่สมัยรุ่นคุณพ่อแล้ว และเวลาที่เคาะนั้น มันมักจะหยดลงไปในเตาถ่าน ส่งกลิ่นหอม และเสียง เคาะก็ทำให้เป็นที่สนใจแก่ผู้ที่เดินผ่านไปผ่านมา (สุพล เลิศปัญญาโรจน์.สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘)

ความประทับใจต่อสมเด็จพระเทพรัตนฯ ไม่เคยเห็นสมเด็จพระเทพฯ เลย ครั้งที่พระองค์ เสด็จมาดูงานที่ร้านเรา ก็มีอาการตื่นเต้นแต่ก็มีความปลื้มเป็นอย่างมาก ท่านไม่ทรงถือตัวเลย ยอมให้ถ่ายรูปกับท่านอย่างไม่ถือพระองค์ เป็นกันเองและน่ารักมาก (สุพล เลิศปัญญาโรจน์. สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘)

พ.ศ. ๒๕๕๐

ภาพที่ ๒๕ เสื้อปีนักษัตรกุน (พ.ศ. ๒๕๕๐)

ที่มา: วิศิษฐ์ ลิมประนะ

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ เป็นอีกปีหนึ่งที่จัดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราชอย่างยิ่งใหญ่ เนื่องในมหามงคลวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และรัฐบาล สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ถวายสิ่งโตคู่หยกขาวน้ำหนักรวม ๑๐ ตัน นอกจากนั้นยังเฉลิมฉลอง ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างไทย-จีน ในฐานะ เมืองคู่แฝดกรุงเทพฯ-ปักกิ่ง และประชาสัมพันธ์ กีฬาโอลิมปิกที่จีนจะเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขัน ในปีหน้าคือ พ.ศ.๒๕๕๑ ด้วย

ภาพที่ ๓๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี เสด็จวัดมิ่งกรมลาวาส
ที่มา: วัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่)

ภาพที่ ๓๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ทรงทำขนมตูปต๊ับ ร้านง่วน สะ เซ่ง
ที่มาออกซุ้มร้านค้าด้วย
ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

พระราชกรณียกิจสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ตามที่คณะกรรมการจัดถวายคือเสด็จเยี่ยมบ้านเดิมของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขานุการมูลนิธิชัยพัฒนา ที่อยู่ใกล้กับศาลเจ้าโจวซือกง ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ มีห้างร้านต่างๆ จัดชุมนิทรรศการวิถีชีวิตชาวจีนไหหลำทว่านได้ทรงทดลองทำขนมตูปต๊ับที่ร้าน ง่วนสะเซ่ง ซึ่งมาเปิดร้านขนมจันอับ ซึ่งมีส่วนผสมสำคัญคือถั่วและน้ำตาล ทรงทดลองใช้ก้อนไม้ขนาดใหญ่ทุบขนม โดยมีนายวิศิษฐ์ ลิ้มประนะ รองประธานคณะกรรมการจัดงานฯ คอยถวายคำแนะนำจากที่ทรงถามในแต่ละขั้นตอน และทรงพลิกตัวขนมจนกระทั่งถึงขั้นสุดท้ายคือ โรยถั่ว แล้วทรงห่อขนมด้วยกระดาษ ๔ ห่อ ก่อนจะพระราชทาน ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล และผู้ตามเสด็จ หลังจากนั้นได้เสด็จไปเสวยพระกระยาหารค่ำที่อาคารเขวราช เพลส แล้วเสด็จไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ มูลนิธิเทียนฟ้า ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับได้เสด็จวัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทำพิธีเปิดอาคารปรมาจารย์

พ.ศ.๒๕๕๑ เว้นการจัดเทศกาลตรุษจีนเขวราช เนื่องจากเป็นช่วงคาบเกี่ยวกับเหตุการณ์
สิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากมลหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

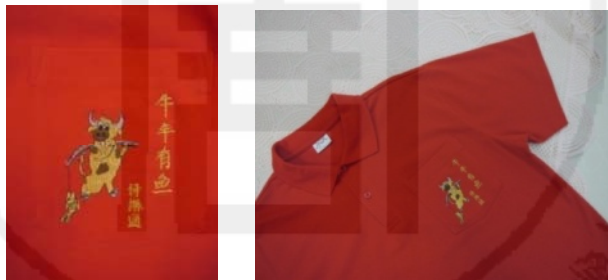

ภาพที่ ๓๒ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทรงเป็นประธานเปิดงาน
ตรุษจีนเยาวราช ๒๖ มกราคม ๒๕๕๒

ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

พ.ศ. ๒๕๕๒

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทรงเป็นประธานเปิดงานตรุษจีนเยาวราชเมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๒ ปีนี้จะเป็นปีแรกที่ฉลองพระองค์เสื้อปีนักษัตรสีพระหัตถ์ และเป็นอีกปีหนึ่งที่ทรงมีพระกรณียกิจหลายอย่างทั้งที่เป็นทางการและอย่างลำลอง เช่น สถานทูตจีนและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้กราบบังคมทูลเชิญทรงพระอักษรคำอวยพรและทรงลงพระนามาภิไธย เป็นภาษาจีน บนจอคอมพิวเตอร์ด้วยปากกาอิเล็กทรอนิกส์ หลังจากนั้นทอดพระเนตรการแสดงไทย (การแสดงพื้นบ้านจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ ภาพลิ้นชัก) และจีน (จากกระทรวงวัฒนธรรมแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน)

ภาพที่ ๓๓ เสื้อปีนักษัตรฤดู (พ.ศ.๒๕๕๒)

ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

นายวิษณุ เครืองาม ประธานคณะกรรมการดำเนินงาน โครงการจัดสร้างพระมหามณฑป
กราบบังคมทูลรายงาน

หลังจากนั้นได้เสด็จฯ ไปยังวัดไตรมิตรวิทยาราม ทรงสักการะพระพุทธรูปมหาสุวรรณ
ปฏิมากร (หลวงพ่อดอกคำ) ทรงเปิดนิทรรศการวิถีชีวิตชาวจีนเยาวราช ณ ศูนย์ประวัติศาสตร์
เยาวราช ทอดพระเนตรนิทรรศการ ประวัติศาสตร์การอพยพและวิถีชีวิตของชาวจีน ณ ศูนย์
ประวัติศาสตร์เยาวราช ที่ชั้นสองพระมหามณฑป วัดไตรมิตรวิทยาราม

ในการนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานภาพถ่ายพระ
หัตถ์ที่ทรงฉายขณะเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างทรงร่วมพิธีเปิด
มหกรรมกีฬาโอลิมปิกส์ “ปักกิ่งเกมส์ 2008” และของที่ระลึกที่ทรงสะสม ให้นำมาจัดแสดง ที่
บริเวณศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราชชั้นสองของพระมหามณฑปด้วย

ภาพที่ ๓๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทอดพระเนตรนิทรรศการ
ที่บริเวณศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราช

ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

ภาพที่ ๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเขียนอักษรจีนบนโคม
โดยอาจารย์นิธิวัติ ศรีบุญชัยชูสกุล (เสื้อแดง) เข้าเฝ้า ส่วนชายจีนเสื้อดำทางซ้ายเป็นหุ่นจำลอง
ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

ในที่นี้ ขอบันทึกบรรยากาศที่เสด็จฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ขณะทอดพระเนตรนิทรรศการ ตามที่ อ. นิธิวัติ ศรีบุญชัยชูสกุล เล่าว่า (สัมภาษณ์, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗) เนื่องจาก อาจารย์นิธิวัติ มีความสามารถในการใช้พู่กันจีน จึงได้รับการกำหนดให้มาเข้าเฝ้ารับเสด็จฯ บริเวณนิทรรศการด้วย ฉะนั้นหนึ่งซึ่งเป็นการจำลองบรรยากาศตรอกโรงโคม ทำน้ำศาลเจ้าเก่า มีร้านขายเครื่องทองเหลือง มีร้านโคมกระดาษและหุ่นคนจีนชรากำลังเขียนตัวอักษรจีนที่โคม และใกล้ๆ กันนั้น อาจารย์นิธิวัติ ในชุดจีนสีแดง สวมหมวก ถูกกำหนดให้ทำทำเขียนโคมนี้ๆ ไม่ให้ขยับตัว แต่จะด้วยต้องอยู่ในอาการนิ่งที่ยาวนาน อาจารย์นิธิวัติจึงขยับตัวเล็กน้อย เป็นช่วงเดียวกับที่พระองค์เสด็จฯ มาใกล้ๆ จึงทรงสะอึกนิดๆ ผู้ตามเสด็จจำนวนมากในที่นั้นก็พากันตกใจ ตอนนั้นคุณหญิงวรรณศิริวัฒนภักดี ที่เดินนำเสด็จมาก่อนก็ตกใจเช่นกัน และด้วยความสนพระทัยในวัฒนธรรมจีนทุกรูปแบบ พระองค์ก็ทรงเขียนอักษรจีนบนโคม ด้วยพระพักตร์ที่ยิ้มแย้มเกษมสำราญ (นิธิวัติ ศรีบุญชัยชูสกุล. สัมภาษณ์, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงทดลองชงกาแฟที่ร้านเอี้ยะแซ
ตรัสชมเชยว่า “รสชาติเหมือนกาแฟในวังมาก”
ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

เนื่องจากคณะกรรมการจัดงานฯ พยายามกำหนดสถานที่ในการเชื่อมพสกนิกรชาวไทยในชนบทให้ต้องกับพระราชอิสริยยศที่ทรงเป็นกันเองและต้องพระราชประสงค์ที่จะทอดพระเนตรหรือทำกิจกรรมตามวิถีชีวิตและงานอาชีพของพวกเขาอย่างแท้จริง ให้มีการจัดฉากหรือปรุงแต่งน้อยที่สุด ในปีนี้จึงเสด็จฯ เยี่ยมร้านกาแฟเอี้ยะแซ ถนนพาดสาย เจ้าของร้านปัจจุบันเป็นทายาทรุ่นที่ ๔ โดยก่อตั้งกิจการร้านกาแฟตั้งแต่รุ่นปู่ทวด ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ เอี้ยะแซ เป็นภาษาจีนแต้จิ๋ว แปลว่า “กวักความเจริญรุ่งเรืองเข้ามา” (สิวกกร ทองวิริยะกุล, สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘) ร้านเอี้ยะแซเป็นตำนานกาแฟโบราณที่คงความเอกลักษณ์ “คั่วสดๆ ชงใหม่ๆ วันต่อวัน” ที่อยู่คู่ถนนเขาวราชเกือบ ๘๐ ปีแล้ว ร้านดั้งเดิมเป็นห้องแถวเล็กๆ เป็นตัวอย่างของร้านกาแฟรุ่นเก่าที่เจ้าของร้านและคนชงกาแฟเป็นคนคนเดียวกัน ตามลักษณะร้านกาแฟแบบโบราณของคนจีนตามท้องถิ่น ซึ่งในที่นี้คือถนนเขาวราช ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มานั่งพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนทัศนคติ ร้านนี้ไม่มีรายการเครื่องดื่มที่เป็นแบบสมัยใหม่ หรือทำเป็นรูปเล่มอย่างสวยงามตามแบบร้านอื่นๆ ทั่วไป แต่ทางร้านยังรักษาป้ายรายการ บริเวณด้านบนเคาท์เตอร์ทำกาแฟสดเดียวเท่านั้น เครื่องดื่มยอดนิยมของร้านคือ กาแฟยกถ้อ คำว่า ยกถ้อ เป็นชื่อเรียกดั้งเดิมที่ตั้งมาแต่สมัยก่อน มีความหมายว่า เติมนมสดข้างบน ไม่ใส่นมข้นส่วนเมล็ดกาแฟนั้นได้คัดสรรมาจากภาคใต้ เป็นกาแฟที่คั่วเอง และเป็นกาแฟร้อยเปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ก็ขายชาแท้ด้วย กินพร้อมกับขนมปังปิ้ง สังกยา รสชาติดั้งเดิม เป็นสูตรที่คิดเองตั้งแต่รุ่นปู่ทวด

สิวกกร ทองวิริยะกุล (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘: สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเทศกาลตรุษจีนเขาวราชว่าได้รับพระเมตตาจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีอย่างมาก สรุปความว่า ทุกๆ ปีสมเด็จพระเทพฯจะเสด็จมาเขาวราช ในแต่ละปีก็จะไปตามร้านต่างๆ ไม่ซ้ำกันเลย โดยมีทางผู้ใหญ่ที่มีส่วนรับผิดชอบถวายงานจะมีหน้าที่คอยจัดเส้นทางเสด็จและตรวจเช็คที่ท่านจะเสด็จไปที่ไหนบ้าง แล้วแจ้งกำหนดการให้ทางร้านนั้นๆ ทราบล่วงหน้าก่อนเป็นเวลา ๑ อาทิตย์ จากนั้นชาวเขาวราชก็จะปฏิบัติตามข้อกำหนด ส่วนเจ้าสาวในย่านเขาวราชที่มีเงินทุนน้อยก็จะทูลเกล้าฯ ถวายเงิน ชาวเขาวราชทุกคนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อีกทั้งยังตื่นตัวและปลื้มปิติยินดีมากในการต้อนรับพระองค์ที่เสด็จมาเยือนเขาวราช โดยเฉพาะร้านกาแฟเอี้ยะแซ ที่ทรงทดลองชงกาแฟสูตรโบราณของทางร้าน ทรงชิมกาแฟและทรงชิมโอเลี้ยงหวานน้อย พร้อมด้วยขนมปังปิ้งนึ่งจิ้มสังขยา แล้วตรัสว่า รสชาติเหมือนกาแฟในวังมาก ยิ่งทำให้รู้สึกว่าการกาแฟของตนไม่ได้ด้อยไปกว่าใครเลยและยิ่งทำให้ทางร้านมีกำลังใจมากขึ้นอีกด้วย

ภาพที่ ๓๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ศาลเจ้าเล่าปุนเล่าก่ง (ศาลเจ้าเก่า)

โรงเรียนเผยอิงและวัดมังกรกมลาวาส

ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

ในช่วงเย็นของวันเดียวกันนี้ ได้ทรงมีพระกรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนินไปยังศาลเจ้าเล่าปุนเล่าก่ง (ศาลเจ้าเก่า) และโรงเรียนเผยอิง นับเป็นการเสด็จโรงเรียนเผยอิงเป็นครั้งที่ ๓ เนื่องในโอกาสที่โรงเรียนเปิดสอนภาษาจีนในประเทศไทยมาครบ ๑๐๐ ปี คณะกรรมการจัดงานฯ ได้จัดห้องโถงของโรงเรียนให้เป็นสถานที่เสวยพระกระยาหารเย็นด้วย หลังจากนั้นได้เสด็จฯ ไปสักการะพระพุทธรูปและทรงนมัสการท่านเจ้า อวาสวัดมังกรกมลาวาสด้วย

อาจารย์นิธิวุฒิ ศรีบุญชัยชูสกุล (ศิลปินเขียนพู่กันอักษรจีนชาวไทยเชื้อสายจีน ทำงานศิลปะพู่กันจีนถวายวัดมังกรกมลาวาสและอาจารย์พิเศษของสถาบันการศึกษาหลายแห่ง) ให้ความเห็นที่

วัดมังกรกมลาวาสมักเป็นสถานที่สุดท้ายที่ท่านจะเสด็จฯ มากราบพระก่อนเสด็จกลับ และเป็นโอกาสให้พสกนิกรได้เข้าเฝ้าส่งเสด็จ เพราะวัดเป็นสถานที่สาธารณะ มีบริเวณโล่งกว้างพอสมควร การส่งเสด็จกลับพสกนิกรได้เปล่งเสียง ทรงพระเจริญดังมาก ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ดีและดูชื่นมื่นทั้งพระองค์และพสกนิกร เพราะตอนนั้นพระองค์ก็คงจะทรงเหน็ดเหนื่อยมากแล้วกับการเสด็จเยือนเขาวราชเป็นเวลานานหลายชั่วโมง การได้มากราบพระที่วัดเล่งเน่ยยี่ ก็เหมือนกับได้ทรงผ่อนคลายพระอิริยาบถในที่สงบเย็น แล้วเลยอาจเป็นธรรมเนียมนิยม ตั้งแต่นั้นว่า วัดมังกรฯจะเป็นสถานที่ส่งเสด็จและเปิดโอกาสให้ชาวไทยเชื้อสายจีนเขาวราชได้ส่งเสด็จด้วยความจงรักภักดี”

(นิธิวุฒิ บุญชัยชูสกุล. ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

ภาพที่ ๓๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงรับการทูลเกล้าฯ ถวายของจากพสกนิกร
ผู้อาวุโสชาวไทยเชื้อสายจีน ด้วยพระอาภักดิ์ที่ทรงให้เกียรติผู้อาวุโสกว่า และด้วยรอยยิ้ม
สรวลเมื่จะทรงพระดำเนินเยี่ยมชมงานเทศกาลตรุษจีนมาแล้วหลายชั่วโมง
ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

ภาพที่ ๓๙ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงทดลองทอดปลาห้องโก๋รูปหัวใจ เพื่อให้สอดคล้อง
กับวันวาเลนไทน์ ปี ๒๕๕๓ ที่ตรงกับเทศกาลตรุษจีนพอดี ซ้าย: ภาพข่าวหนังสือพิมพ์ที่เจ้าของร้านตัด
ใส่กรอบ อัญเชิญไว้ที่ร้านรถเข็นของคน

ที่มา : <http://www.dooasia.com/trips/patongko/๑๐> กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕. ออนไลน์.

พ.ศ. ๒๕๕๓

เนื่องจากตรุษจีนปีนี้คือวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ตรงกับวันวาเลนไทน์พอดี คณะกรรมการจัด
งานฯ จึงจัดกิจกรรมถวายให้ทรงทดลองทอดปลาห้องโก๋รูปหัวใจ

ทนกร เจริญพิมลกุล (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓: สัมภาษณ์) อายุ ๔๔ ปี เจ้าของร้านรุ่นที่ ๓ ให้
ข้อมูลพอสรุปได้ว่า ร้านปลาห้องโก๋นี้เปิดมาตั้งแต่รุ่นอากง ร้านแรกนั้น เมื่อก่อนตั้งอยู่ที่บางลำพูอยู่
ใกล้กับวังบางขุนพรหม และตอนนั้นยังไม่มีชื่อร้าน มีคนมาซื้อปลาห้องโก๋เข้าวังบ่อยๆ จึงทำให้รุ่นที่ ๒
ที่สืบทอดร้านปลาห้องโก๋ตั้งชื่อว่า ร้านปลาห้องโก๋เสวย หากนับถึงปัจจุบันนี้ กิจการปลาห้องโก๋เสวยก็
เปิดมาได้ ๘๐ ปี แล้ว ความรู้ในการทำปลาห้องโก๋นี้มีติดตัวมาตั้งแต่เมืองจีน สมัยอากงและถ่ายทอด
สืบต่อมาให้ลูกๆ หลานๆ รุ่นต่อรุ่น ซึ่งแต่ละรุ่นนั้นก็จะนำเคล็ดลับที่ได้มาดัดแปลงตามวัตถุดิบที่มี
ในเมืองไทยและทำรสชาติให้ถูกปากคนไทยยิ่งขึ้น ทำให้ตอนนี้ ร้านปลาห้องโก๋เสวยมีสาขา
ทั้งหมด ๕ สาขาแล้ว ตัวผู้ให้สัมภาษณ์เองยืนยันว่า กิจการปลาห้องโก๋ ยังคงจะมีการสืบทอดต่อไป
จนถึงรุ่นลูกของเขาทั้ง ๓ คนอย่างแน่นอน เมื่อสมเด็จพระเทพฯ จะเสด็จมานั้น จะมีกำหนดการมา

ให้ทางร้านได้รับทราบและหลังจากที่ท่านได้เสด็จฯ มา รู้สึกดีใจและเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ความรู้สึก ณ ขณะนั้น ทั้งตื่นเต้น ทั้งปลื้มปิติ ทั้งยินดี ไม่คิดไม่ฝันมาก่อนเลยว่าท่านจะเสด็จฯ มาเยือนร้านของตน นับว่าเป็นความโชคดีครั้งหนึ่งในชีวิต และที่โชคดีไปยิ่งกว่านั้นก็คือ ทำให้กิจการค้าขายของร้านดีขึ้นเรื่อย ๆ จนมีลูกค้ามากขึ้นอย่างทุกวันนี้ ต้องขอบคุณพระองค์ท่านมากจริงๆ

ร้านปาต่องโก้นี้ไม่ได้เปิดเป็นร้านค้า แต่เป็นล้อเข็นข้างทาง เปิดตั้งแต่ ๖ โมงเย็นจนถึงเที่ยงคืน ในขณะที่ให้สัมภาษณ์นั้น ได้เห็นว่ากิจการค้าขายดีมาก เพราะเจ้าของร้านแทบไม่ได้หยุดพักเลย อีกทั้งฝีมือในการทำปาต่องโก้นั้น ภูมิความชำนาญและรวดเร็วเป็นอย่างมาก เมื่อลองชิมมาชิมดู ก็มีความรู้สึกว่าร่อยจนบรรยายไม่ถูก สัมกับคำเลื่องลือจริงๆ ทั้งกรอบนอกนุ่มใน จิ้มกับสังขยา รสชาติเข้ากันได้ดีมาก

สิ่งที่น่าสนใจของร้านปาต่องโก้นี้ คือการพัฒนาปรับปรุงสินค้าของตนเองอยู่เสมอบนพื้นฐานภูมิรู้มาแต่ครั้งปู่ย่าตายาย ในขณะที่ยังรักษาคุณภาพได้สม่ำเสมอ ผู้ให้สัมภาษณ์ บอกว่า

เราจะเปลี่ยนน้ำมันทุกวันเพื่อความสดใหม่ จึงทำให้ปาต่องโก้นี้กรอบนอกนุ่มใน และเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับปาต่องโก้ ทางร้านเรายังมีปาต่องโก้แบบอย่างด้วย มีราคาท็อปปีรสช็อคโกแลต รสใบเตย แล้วอีกหลายๆรสชาติ

(ทนกร เจริญพิมลกุล, กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘: สัมภาษณ์)

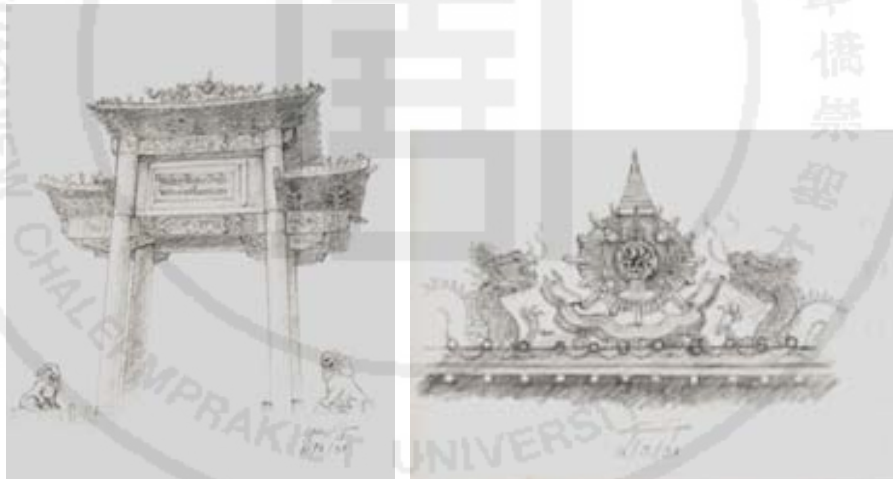
ภาพที่ ๔๐ เสื้อปีนักษัตรขาล (พ.ศ. ๒๕๕๓)

ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานภาพฝีพระหัตถ์รูป เสือหัวเราะ กำลังจับคางคาวให้คว่ำลง หมายถึงการจับโชคลาภวาสนา และพระราชทานอักษรจีนคำว่า สก กลับหัว หมายถึง โชคลาภวาสนากำลังจะมาเยือน ตามคติความเชื่อของชาวจีนว่า คางคาวเป็นสัตว์มงคล นำโชคดีมาให้ เพราะคางคาวในภาษาจีนคือ เทียนสก มีสำเนียงสอดคล้องกับคำว่า สก

พ.ศ. ๒๕๕๔

เทศกาลตรุษจีน พ.ศ.๒๕๕๔ ตรงกับวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานเปิดเทศกาลตรุษจีนเยาวราช ณ ชุมประตูลิ้มพระเกียรติหกรอบ พระชนมพรรษา ในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ทรงอยู่ในฉลองพระองค์เสื้อยืดโปโลแขนสั้นสีแดง ลายกระต่ายจี๋เต๋า เพื่อเป็นองค์ประธานเปิดงานตรุษจีนไชน่าทาวน์เยาวราช ปี ๒๕๕๔ และนับเป็นวาระแรกที่ใช้บริเวณชุมประตูลิ้มพระเกียรติหกรอบพระชนมพรรษา เป็นสถานที่จัดงาน และเนื่องจากปีนี้เป็นปีนักษัตรเถาะ อันเป็นปีพระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนั้นแนวคิดหลัก (hight light) จึงเป็นการเฉลิมฉลองวโรกาสสำคัญดังกล่าว ทั้งในส่วนของไทยและรัฐบาลจีน ต่างจัดงานเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่งการแสดงที่มีชื่อเสียงที่สุดของ ๑๐ มณฑลในประเทศจีน และนักแสดงกว่า ๒๐๐ ชีวิต มาแสดงมวยกังฟูวัดเส้าหลิน กายกรรมปักกิ่ง นาฏศิลป์ชนเผ่าทิเบตจากเมืองลาซา มณฑลทิเบต ระบายอุยกูร์ นาฏศิลป์ ชนพื้นเมืองของชาวจีนที่นับถือศาสนาอิสลาม เมืองอูรมชี มณฑลซินเจียง จิวราชสำนักจากเมืองฉางชุน มณฑลจี๋หลิน ระบายมองโกลจากมองโกเลียใน จิวหนึ่งพันหน้าจากมณฑลเสฉวน ฯลฯ

ภาพที่ ๔๑ (ซ้าย) ชุมประตูลิ้มพระเกียรติหกรอบพระชนมพรรษา

ภาพที่ ๔๒ (ขวา) ตราสัญลักษณ์ ขนบข้างด้วยลายมังกรซ้าย - ขวา

ภาพที่ ๔๓ (ล่าง) นักษัตรรูปเถาะ ปีพระบรมราชสมภพ

ที่มา: สุธสาคร บุญบก. ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๘

ภาพที่ ๔๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี เสด็จเยี่ยมร้านลูกชิ้นปลา ดร.ยู๋ (อึ้งเป็งซุง) และทรงทดลองปั้นลูกชิ้นปลา
 ที่มา: ร้านลูกชิ้นปลา ดร.ยู๋ (อึ้ง เป็ง ซุง)

ภาพที่ ๔๕ ปลาไซตอ ปลาหางเหลือง ปลาอินทรี

ที่มา: นักศึกษาวิชา GE 2153 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปลาทะเลสดหลากสายพันธุ์ สำหรับทำลูกชิ้น เพื่อรักษาคุณภาพ ส่งผลมาสู่การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ

ภาพที่ ๔๖ สัญลักษณ์เทศกาลตรุษจีนเขาวราช พ.ศ.๒๕๕๔ และ เสื้อปีนักษัตรเถาะ อันเป็นวาระมหามงคลเฉลิม
 หกรอบพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ที่มา : <http://news.mthai.com/wp-content/uploads/2011/02/Trodjean-Yaowarad-035.jpg> / วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

คุณเกษร กิตติธเนศวร (โชคกล้าเลิศ) (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘: สัมภาษณ์) ทายาทร้านลูกชิ้นปลา
 เขาวราช “อึ้งเป็งซุง” สรุปความได้ว่า ที่มาของกิจการร้านก๊วยเตี๋ยวลูกชิ้นปลานั้นมาจากการที่คุณตา
 ของคุณเกษร เริ่มทำก๊วยเตี๋ยว ใส้ลูกชิ้นปลาแบบปั้นมือ ทำสด ๆ วันต่อวัน กระทั่งมาในสมัยพ่อแม่

ของเธอนอกจากขายก๊วยเตี๋ยแล้ว ยังนำลูกชิ้นปลามาแยกขายสำหรับลูกค้าที่ต้องการนำไปทำก๊วยเตี๋ยกินเองที่บ้าน โดยใช้ชื่อว่า “อึ้งเป็งซุง” ลูกชิ้นปลาของ คร.ยู๋ ทำจากปลา ๓ ชนิด คือ ปลาไซตอ ปลาหางเหลือง และ ปลาอินทรี ลูกชิ้นของร้านนี้มี ลูกชิ้นปลากลม ลูกชิ้นปลาแบน อี้อก๊วยเผือกทอด และ ลูกชิ้นกุ้ง ส่วนน้ำซุปรัก ใช้น้ำต้มกระดูกปลา ขายแล้วหมดเลย ไม่มีการเติมน้ำเปล่าเพิ่มลงไป ลูกค้าร้านก๊วยเตี๋ย คร.ยู๋ ตั้งฉายาให้ว่า “ลูกชิ้นจีค้อ” เนื่องจากรสชาติของก๊วยเตี๋ยที่ลูกปากของลูกค้าทุกคนที่ได้แวะเวียนมาชิม กลายเป็นปากต่อปากกระจายออกไปในวงกว้าง ผู้คนมากมายจึงหลังไหลเข้ามาไม่ขาดสายทำให้ร้านแน่นขนัดทุกวัน จนลูกค้าตั้งฉายาให้ว่า “ลูกชิ้นจีค้อ” แม้แต่ร้านก๊วยเตี๋ยในเขาราชหลายแห่งยังต้องสั่งลูกชิ้นปลาของทางร้านไปใส่ในก๊วยเตี๋ยด้วย “หนูเกิดมาในกะละมังลูกชิ้น วันนี้แหละจะทำให้ลูกชิ้น โกอินเตอร์”

รู้ดีทุกอย่างที่สมเด็จพระเทพรัตนฯ เสด็จฯ มาเยี่ยมถึงร้าน

เป็นความประทับใจที่ไม่รู้ลืม ท่านมีพระมหากรุณาธิคุณ

ล้นพ้นที่เสด็จมายังร้านเรา พระองค์ท่านยังได้เสวยบะหมี่ลูกชิ้นปลา

ที่ร้าน เป็นความประทับใจครั้งหนึ่งในชีวิตของคนทำอาหารค่ะ

สมชัย กวางทองพาณิชย์ (๘ ตุลาคม ๒๕๕๘: สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ในช่วงเย็นของวันนั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมหอศิลป์ธนาคารกรุงไทย ซึ่งธนาคารได้ขอพระราชทานุญาตถวายพระกระยาหารเย็น ณ สถานที่แห่งนี้ พร้อมกับขอพระราชทานอักษรจีน ซึ่งทรงพระกรุณาเขียนอักษรจีนสีทองตัวผู้ หมายถึงวาสนา และเป็นอักษรจีนที่แสดงสัญลักษณ์ของเทศกาลตรุษจีนตามจารีตประเพณีที่ยึดถือมาแต่โบราณ เพื่อเป็นการถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในศุภวาระที่ทรงเจริญพระชนมพรรษาหรรอบ

ผ้าผืนนี้เป็นสีแดงมีขนาด ๔ คูณ ๔ เมตร ก่อนเทศกาลตรุษจีนเขาราช ๒ สัปดาห์ อาจารย์นิธิวุฒิ บุญชัยชูสกุล อาจารย์พิเศษสอนการเขียนพู่กันจีน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้บรรจงเขียนอักษร ผู่ ขนาดใหญ่บนผ้าผืนนี้ แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปร่วมเขียนพู่กันจีนอักษรผู่ขนาดเล็ก ไปได้ตามที่ต่างๆ บนผืนผ้าเดียวกันนี้ ทั้งยังเชิญไปตามโรงเรียนต่างๆ ในละแวกเขาราช ให้เด็กนักเรียนทุกคนมีโอกาสร่วมเขียนตัวผู้ถวายพระพรด้วย กิจกรรมนี้มีการเตรียมการอย่างรอบคอบเช่น อาจารย์นิธิวุฒิเปิดสอนการเขียนตัวผู้ทางโซเชียลมีเดีย แล้วโพสต์ลง youtube ทำให้ผู้ฝึกสามารถเห็นการเคลื่อนไหว การเริ่มลากเส้น จนจบกระบวนการเขียนตัวผู้ พร้อมทั้งเชิญชวนให้มาร่วมถวายพระพร ปรากฏว่ามีคนทุกเพศทุกวัยต่างพากันมาเขียนตัวผู่ขนาดเล็กนี้อย่างเนืองแน่น จึงเกิดเป็นภาพตามหัวข้อ 千福圖 หรือภาพพันวาสนา

ภาพที่ ๔๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระอักษรตัวฝูบนพื้นที่ว่าง (ส่วนบนสุด)
หลังจากพสกนิกรร่วมกันเขียนจนเต็มผืนผ้าแล้ว
ที่มา: สมัชช กวางทองพาณิชย์. ๒๕๕๔

ภาพที่ ๔๘ พสกนิกรชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราช ร่วมใจกันเขียนอักษรจีนถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ส่วนบนสุดตอนกลางของผืนผ้ามีลายพระหัตถ์อักษรจีนสีทองบนพื้นสีดำ ถายพระหัตถ์ในสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ที่มา: สมัชช กวางทองพาณิชย์. ๒๕๕๔

ภาพที่ ๔๙ เสื้อปีนักษัตรมะโรง (พ.ศ.๒๕๕๕)
ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

ภาพที่ ๕๐ ประมวลภาพสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนินเทศกาลตรุษจีนเยาวราชเป็นครั้งที่สอง
ที่มา: วิทยุ ล้อมประนะ

พ.ศ. ๒๕๕๕

ตรงกับวันที่ ๒๑ มกราคม สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเทศกาลตรุษจีนเยาวราชเป็นครั้งที่สอง คณะกรรมการจัดงานฯ ตั้งชื่องานว่า “มังกรทองเบิกฟ้ามหาโชค” หรือในอีกชื่อหนึ่งว่า “บางกอกไชน่าทาวน์ เฟสดีวัล ๒๐๑๒” เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในศุภวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทยและข้าราชการฝ่ายไทยรวมทั้งคณะกรรมการจัดงานเฝ้ารับเสด็จฯ ก่อนเสด็จฯ กลับได้เสด็จฯ ไปวัดมังกรกมลาวาส ทรงไหว้พระพุทธรูปปฏิมากรและนมัสการท่านเจ้าอาวาสนอกจากนี้ได้เสด็จฯ ไปบูชาเทพเจ้าคุ้มครองดวงชะตา (ไท่ ส่วย เอี้ย) และเทพเจ้าโชคชะตา (ไฉ่ ซิง เอี้ย) ด้วย

สมเด็จพระเทพรัตนฯ ทรงติดกลองใหญ่ ๓ ครั้งเพื่อเปิดงาน โดยมีกลองจีนกลองไทยตีประสานกัน นอกจากนี้ได้เสด็จฯ เยี่ยมร้านค้าอายุเก่าแก่ เช่นร้านขายมน้ำเต้าทอง ซังโฮ้ โส้ เลียง เต้ และได้เสด็จฯ ร้านขายลอดช่องสิงคโปร์หน้าโรงหนังสิงคโปร์หรือโรงหนังเฉลิมบุรี บริเวณสามแยกเจริญกรุง พร้อมทั้งพระราชทานลายพระหัตถ์ตัวอักษรจีนคำว่า มังกร แก่เจ้าของร้านด้วย

พ.ศ. ๒๕๕๖

เทศกาลตรุษจีนเยาวราชตรงกับวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมโรงเรียนเหยืองย่านทรงวาดเป็นครั้งที่ ๓ เป็นวาระที่นายกรัฐมนตรีทั้งในอดีตและปัจจุบัน ได้เข้าเฝ้ารับเสด็จฯ ด้วย นอกจากนี้ ได้เสด็จฯ เยี่ยมชมชุมชนย่านตลาดน้อย ธนาकर ไทยพาณิชย์ โบสถ์วัดกาลหว่าร์

ภาพที่ ๕๑ นายกรัฐมนตรีทั้งในอดีตและ ณ พ.ศ.๒๕๕๖ ได้เข้าเฝ้ารับเสด็จฯ ด้วย
ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

ภาพที่ ๕๒ เสื้อปีนักษัตรมะเส็งหรืองูเล็ก (พ.ศ.๒๕๕๖)
ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

ภาพที่ ๕๓ เสื้อปีนักษัตรมะเมีย (พ.ศ.๒๕๕๗)
ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

พ.ศ. ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จศาลเจ้ากวนอู / เสด็จวัดมิ่งกรมลาวาส
ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ/ วัดมิ่งกรมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่)

เทศกาลตรุษจีนเยาวราชปี ๒๕๕๗ หรือปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๓๑ มกราคม สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานเสด็จพระหัตถ์รูปม้าหัวเราะด้วยที่ทำคึกคัก สอดคล้องกับพระนิพนธ์ประจำปีว่า “ปีม้า ม้าพาใจให้เบิกบาน” ทรงฉลองพระองค์เสื้อปีนักษัตร ได้เสด็จ ศาลเจ้ากวนอู (ศาลเจ้าพ่อม้า) ที่ตลาดเก่า (เยาวราช ๑๑) ทรงเรียนรู้วัฒนธรรมจีนอย่างใกล้ชิด ด้วยการทรงโยกกระพรวนคอม้าและทรงถวายผัก (หญ้า) ที่ศาลเจ้าพ่อม้าด้วย

ศาลเจ้ากวนอูในประเทศไทยมีหลายแห่ง แต่เฉพาะในตลาดเก่าเยาวราชนี้ เป็นศาลเจ้าขนาดใหญ่ และน่าจะมีความสำคัญมาก พิจารณาจากงานศิลปกรรมทั้งประติมากรรม สถาปัตยกรรม มีอายุไม่น้อย และมีความงดงามควรชม เช่น ประติมากรรมรูปเทพกวนอูขนาดใหญ่ ในบริเวณศาลยังมีศาลเจ้าพ่อม้าอยู่ด้านหน้าใกล้ทางเข้า และแขวนกระพรวนขนาดใหญ่ไว้ด้วย เพราะม้าเป็นพาหนะคู่กายกวนอู มีกิจกรรมเช่นไหว้ที่ไม่แตกต่างจากศาลเจ้าอื่นๆ แต่ที่น่าสนใจคือการถวายผัก ที่เปรียบเป็นหญ้าให้เจ้าพ่อม้าด้วย แต่ในเวลาต่อมาศาลเจ้าแห่งนี้ถูกบดบังความสำคัญลงไป เนื่องจากอยู่ชิดกับตลาดเก่ามาก เฉพาะชาวจีนรุ่นเก่าที่รับรู้และจะมาทำพิธีเช่นไหว้ ข้อมูลบอกเล่าที่น่าสนใจคือ ญาติผู้ใหญ่จะมาอธิษฐานขอให้ลูกหลานในครอบครัวหายคือหายชน เชื่อกันว่าม้าจะช่วยปราบพยศศักดิ์คือได้ ส่วนผู้ที่อยากให้เห็นที่การงานเจริญรุ่งเรืองก็จะอธิษฐานขอพรจากเทพกวนอู (เจ้าของร้านแผงลอยชายรูปเทียน-ไม่บอกนาม. ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๕: สัมภาษณ์)

หลังจากนั้นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จ ทอดพระเนตรเทศกาลตรุษจีนตามพระราชอัธยาศัยแล้วจึงเสด็จฯ ไปนมัสการพระปฏิมากรวัดมิ่งกรมลาวาส เป็นสถานที่สุดท้าย อันเป็นพระราชกรณียกิจเกือบจะทุกครั้งที่ได้เสด็จฯ งานตรุษจีนเยาวราช

ภาพที่ ๕๕ ซ้าย: พระบรมฉายาลักษณ์ที่ทางวัดเล่งเน่ยยี่ อัญเชิญไว้ที่ห้องรับรองของท่านเจ้าอาวาส / สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนทนาธรรมด้วยท่านเจ้าอาวาส
ที่มา: วัดมิ่งกรมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่)

ภาพที่ ๕๖ พระคณาจารย์จีนธรรมปิณฑุญจริยาภรณ์ (เย็นเซี่ยว) ท่านเจ้าอาวาสวัดมิ่งกรมลาวาส (สำเนียงจีนแต้จิ๋ว คือ เล่งเน่ยยี่) ให้สัมภาษณ์รองศาสตราจารย์แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ที่ห้องรับรองวัดเล่งเน่ยยี่ ถนนเจริญกรุง
ท่านเจ้าอาวาสถึงแก่กรรมภาพเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๘
ที่มา: สมชัย กวางทองพาณิชย์, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ท่านเจ้าอาวาสวัดเล่งเน่ยยี่ ให้สัมภาษณ์ถึงการที่สมเด็จพระเทพรัตนฯ ทรงสนพระทัย ประเพณีจีน ตามที่ท่านเสด็จฯ มางานตรุษจีนเขาวราชทุกปี

ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญของจิตใจมนุษย์ ถ้าประเทศไหน ไม่มีวัฒนธรรมจารีตประเพณี จิตใจของมนุษย์ก็จะดูร้าย ทรนทรใจ เวลาที่ประเทศไทยของเรา กำลังอยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะ เป็นอย่างนั้น ซึ่งน่าเป็นห่วงมากที่จะประสบความหายนะ การที่พระองค์ เสด็จฯ มา นอกจากเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีของไทย-จีน ที่ภาษาจีนว่า จง ไท่ อี้ เจีย ชิง (จีนไทยรักใคร่เหมือนครอบครัวเดียวกัน) แล้ว ความสนพระทัยในขนบประเพณีจีนดั้งเดิม ก็จะทำให้ศีลธรรม กลับมาสู่สังคมด้วย เพราะจารีตประเพณีจะค่อยๆ ซัดเกล้าจิตใจ ไม่ให้คนทรนทรใจ การที่พระองค์มาเยี่ยมชาวจีนที่นี่และสนพระทัย ขนบประเพณีความเป็นอยู่ของพวกเขา ก็จะยิ่งทำให้เขารู้สึกอยาก ทำความดีถวายท่าน เพราะเขารักท่าน ปรารถนาปลื้มใจที่ท่านมาเยี่ยมถึงบ้าน

ถึงร้าน ใหม่ๆ ที่ท่านเป็นถึงเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน แต่ท่านก็วางพระองค์เรียบง่าย
ไม่ทำให้ราษฎรรู้สึกเคอะเขิน ไม่สบายใจ”

(พระคณาจารย์ชั้นธรรมปัญญาจริยาภรณ์.๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

อาจารย์นิธิวุฒิ ศรีบุญชัยชูสกุล ได้เสริมว่า

ครั้งหนึ่งเสด็จฯ มาที่วัด โดยทางวัดกำลังสวดมนต์อยู่
ก็มีเจ้าหน้าที่มาแจ้งทางวัดว่า พระองค์ไม่ชอบพิธีรีตองมาก
อยากเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตจริงๆ”

(นิธิวุฒิ ศรีบุญชัยชูสกุล. ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

ด้วยเหตุนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงทรงมีความคุ้นเคยและทรง
สนทนาศรธรรมตลอดทั้งทรงตรัสถามความรู้ด้านจารีตประเพณีจีนตามหลักพุทธศาสนาด้วยท่านเจ้า
อวาสอยู่เสมอ

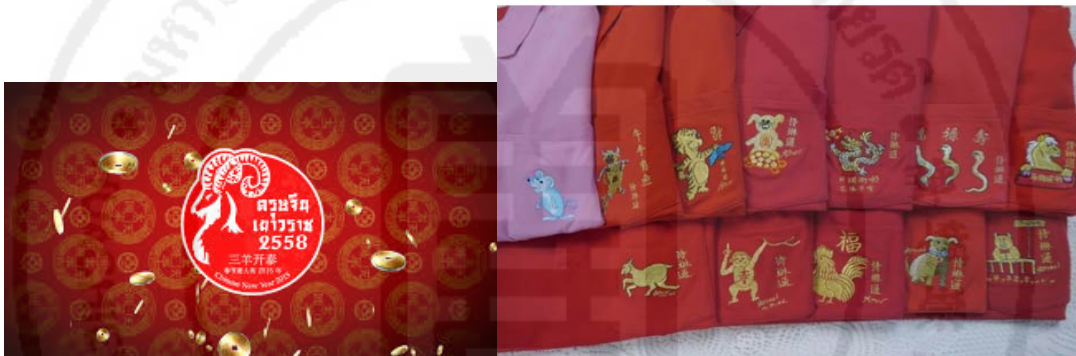
พ.ศ.๒๕๕๘

เทศกาลตรุษจีนตรงกับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ เนื่องจาก พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นปีหมางคัลที่
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา ซึ่งตามคตินิยม
ชาวจีน จัดว่าเป็นช่วงชีวิตที่สำคัญ รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงได้น้อมเกล้าฯ ถวาย
ประติมากรรมรูปแกะหินหยกขาว แกะสลักบนหินหยกก้อนเดียวกัน

ส่วนเสื้อปีนักษัตรมะแม่นั้น ทรงเขียนรูปแกะ ๓ ตัว เพื่อมิให้ซ้ำกับภาพฝีพระหัตถ์แกะตัว
เดียวเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ พร้อมกันนี้ได้พระราชทานถ้อยคำ “มะแมแกะน่ารัก” สัญลักษณ์แกะ ๓ ตัว
(ชานหยาง) ตามคติจีน สื่อถึงความสดใส เรืองงาม ความเป็นมงคล

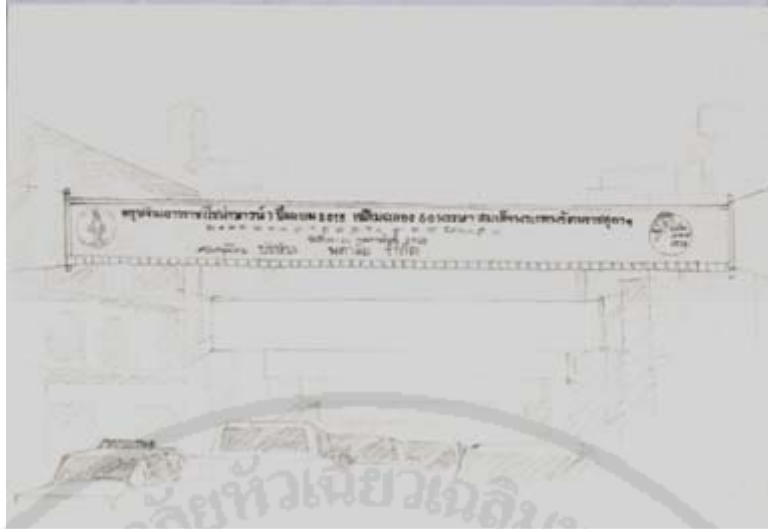
ภาพที่ ๕๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเปิดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราช พ.ศ. ๒๕๕๘
ที่มา: <http://www.innnews.co.th/shownews/show?newscode=600068> ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘:ออนไลน์.

ภาพที่ ๕๘ เสื้อปีนักษัตรตรุษจีน ทั้ง ๑๒ ปี
ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

เสื้อปีนักษัตรตรุษจีน เรียงตามลำดับจากซ้ายมาขวา ปีชวด (หนู) ยังอยู่บนพื้นสีม่วง อันเป็นสีประจำวันพระราชสมภพ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นอกนั้นเป็นพื้นสีแดงทั้งหมดซึ่งเริ่มแพร่หลายในหมู่ประชาชน เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๖ ในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๔๘ พรรษา เป็นรูปแพะตัวเดียว ส่วน พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษานั้น เป็นรูปแพะ ๓ ตัว (ซานหยาง) (สัมภาษณ์ วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ, ๒๗ มกราคม ๒๕๕๘)

สรุปแล้วเสื้อปีนักษัตรเทศกาลตรุษจีนเยาวราช จากฝีพระหัตถ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารินั้น มีครบทั้งสิบสองปีแล้ว มีชื่อต่างเล็กน้อยที่เสื้อประจำปีชวดหรือหนู ที่อยู่บนพื้นสีม่วง อีกสิบเอ็ดนักษัตรล้วนอยู่บนพื้นสีแดง สิ่งนี้นับเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ปรากฏ ณ ที่ใดในโลกอีกเช่นกันยกเว้นที่ประเทศไทยของเรา

ภาพที่ ๕๕ ป้ายผ้าบริเวณถนนมิตรภาพไทย-จีน ใกล้ซุ้มประตูเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ข้อความว่า “ตรุษจีนเยาวราชไชน่าทาวน์ ปีมะแม 2015 เฉลิมฉลอง 60 พรรษาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ” ช่าง: ตรา สัญลักษณ์กรุงเทพมหานคร ชาว: ตรา สัญลักษณ์งานประจำปี ๒๕๕๘
ที่มา : สุตสาคร บุษบก. มิถุนายน ๒๕๕๘.

ภาพที่ ๖๐ ครอบครัวเครือญาติชาวไทยเชื้อสายจีน ร่วมรับเสด็จฯ ด้วยโบหน้ายิ้มแ้มปริ่มปีติ แผ่นป้ายรับเสด็จที่เด็กน้อยชูนั้น ทำขึ้นอย่างเรียบง่ายด้วยตนเอง แต่สื่อความรู้สึกในใจ
ที่มา: วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ

๔.๖ แนวโน้มของเทศกาลตรุษจีนเยาวราชในท่ามกลางกระแสพัฒนาปัจจุบัน

เทศกาลตรุษจีนเยาวราช ดำเนินเนื่องมาว่าสองทศวรรษแล้ว ด้วยทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มข้น โดยเฉพาะฉากหลังของงานที่เป็นตึกแถว ศาลเจ้า วัดจีน สถาปัตยกรรมยุคเก่าบางแห่งมีอายุกว่าร้อยปี แต่ในเวลาในช่วงเวลาดังกล่าวก็เกิดปรากฏการณ์ของการรื้ออาคารเก่า-ชุมชนเก่า ย่านไชน่าทาวน์เยาวราชและปริณทลอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ทำให้หลายองค์กรหลายหน่วยงาน พยายามหาทางออกร่วมกับประชาคมผู้เป็นคนท้องถิ่นเยาวราชหรือ “คนใน” อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ดังกล่าวก็จุดประกายให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ในหมู่คนทั่วไปอย่างน่าสนใจ เช่น สถาบันอาศรมศิลป์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ออกจูลสารชื่อ ย่านจีนถิ่นบางกอก เมื่อปี ๒๕๕๕ และแม้เป็นสิ่งพิมพ์ขนาดย่อมแต่ก็หนักแน่นไปด้วยเนื้อหาสาระและข้อคิดที่น่าสนใจไม่น้อย เป็นข้อคิดทั้งจากคนในและคนนอกที่ห่วงใยย่านจีนถิ่นบางกอกที่กำลังเผชิญกับ “ภัยพัฒนา” โดยเฉพาะคนนอกที่ทำงานด้านผังเมือง สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมไทย-จีน ทำให้จูลสารนี้อาจจะเป็นความหวังของการพัฒนาเยาวราชและปริณทล ในฐานะที่เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราช

สัญลักษณ์ ศิวรัักษ์ (ส.ศิวรัักษ์) ปราชญ์ของเมืองไทยยุคปัจจุบัน ได้แสดงความคิดเห็นผ่านจูลสารนี้ ที่สมควรได้รับการขยายความให้กว้างขวางต่อไป ในฐานะที่เคยเป็น “คนใน” และต่อมา เป็น “คนนอก” ของไชน่าทาวน์คือเยาวราชและปริณทล

อย่างราชวงศ์ แต่ก่อนวิเศษที่สุด เป็นที่แห่งเดียวที่คุณไปจ้อครตแล้วจะมีคนเอาอาหารมาเสิร์ฟถึงที่รถ มันมีความเป็นกันเอง มีร้านอาหารจีนชื่อมากมาย แต่ตอนนี้ร้านเหล่านี้เขาหนีไปอยู่นอกราชวงศ์ นอกเยาวราชหมดแล้ว ทำให้เอกลักษณ์หลายๆ อย่างของที่นี่ตายไป เพราะเราไม่ได้รับรักษาชุมชนเอาไว้ (ย่านจีนถิ่นบางกอก.๒๕๕๕: ๒๖)

หรือข้อคิดโดยสรุปที่ว่า

จะเห็นว่าทุกถิ่น ทุกชุมชนมีความสำคัญ ถ้าเข้าใจหลักอันนี้ นี่จะเป็นพื้นฐานประชาธิปไตย ที่ไม่ได้แปลแค่ว่าเสียงข้างมากในสภา แต่หมายความว่าทุกชุมชนมีความสำคัญ และมีความสามารถที่จะผดุงเอกลักษณ์และศักดิ์ศรีของเขาได้ ชุมชนต้องเข้มแข็ง และชุมชนจะเข้มแข็งได้ หากพวกเขาเข้าใจรากเหง้าของตัวเอง.... (ย่านจีนถิ่นบางกอก.๒๕๕๕: ๒๗)

เพราะการอนุรักษ์และพัฒนาสามารถทำไปพร้อมๆ กันได้ โดยเฉพาะการเริ่มจากสังคมขนาดเล็กที่จะต่อยอดไปถึงสังคมขนาดใหญ่อย่างได้ผลในหลายบริบท สิ่งสำคัญคือความกล้าหาญ ความเข้มแข็ง ความเอาใจจริงเอาใจและความร่วมมือร่วมใจของคนในท้องถิ่นด้วยตนเอง

เทศกาลตรุษจีนเยาวราช อาจเป็นทั้งปัญหาหรือช่วยขจัดปัญหาให้ชุมชนไชน่าทาวน์เก่าแก่แห่งนี้ เพราะจากการทำงานภาคสนาม ยังมีข้อคิดของ “คนใน” เกี่ยวกับเทศกาลตรุษจีนเยาวราช เช่น ชาวไทยเชื้อสายจีน ผู้เกิดและเติบโตใช้ชีวิตอยู่ในย่านเยาวราชมาต่อเนื่องยาวนาน (ปัจจุบันอายุ ๕๐ ปี) ว่า “เทศกาลตรุษจีนสมัยนี้ เน้นโชว์กิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวซะมากกว่า ไม่เหมือนตรุษจีนเมื่อก่อนที่ให้ความสำคัญกับพิธีกรรม การเช่นไหว้มากกว่าสมัยนี้” (สุพล เลิศปัญญาโรจน์. กุมภาพันธุ์ ๒๕๕๘: สัมภาษณ์)

หรือ “คนใน” อีกเสียงหนึ่งที่ทำให้ความเห็นไม่ต่างจากเสียงแรก ว่า “ตรุษจีนเยาวราชตอนนี้ไม่ค่อยมีเอกลักษณ์แบบจีนๆ แล้ว มีสินค้าภายนอกมาขายจนดูเกะกะไปหมด” (เชิงปุ.๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗: สัมภาษณ์)

ในขณะที่ สมชาย กรุสวนสมบัติ (ชุม) (วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๗: สัมภาษณ์) แสดงความเห็นในฐานะ “คนนอก” ว่า ราวปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่รถไฟฟ้ามหานครได้เดินมาถึง น่าจะทำให้คนมาเที่ยวเยาวราชสะดวกขึ้น

การสังเกตการณ์บรรยากาศตรุษจีนที่เยาวราชในสองปีที่ผ่านมาคือ เมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๗ และ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ พบว่านักท่องเที่ยวบางส่วนที่เป็นส่วนน้อย น่าจะเรียนรู้จากเทศกาลตรุษจีนปีที่ผ่านมา จึงพากันมาเที่ยวเยาวราชและบริเวณใกล้เคียงก่อนวันงาน เพื่อไม่ต้องเบียดเสียดกันมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้เห็นบรรยากาศของความเป็นตรุษจีนเยาวราชแท้ๆ เนื่องจากยังมีการซื้อขายกันอย่างคึกคัก ทั้งร้านขายเป็ดไก่ เครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ ผู้คนมาจับจ่ายใช้สอยกันหนาแน่น อันที่จริงเยาวราชโดยปกติก็หนาแน่นอยู่แล้ว แต่เมื่อใกล้เทศกาลยิ่งหนาแน่นกว่าปกติ นักท่องเที่ยวทั้งไทยและเทศที่มาเดินเที่ยวในตลาดเก่าที่มีร้านขายอาหารสดแห้ง คนต่างถิ่นอาจรู้สึกรำคาญ กับเสียงขอทาง เสียงระวิงหลัง ระวิงเท้า จากรถเข็นของ รถมอเตอร์ไซค์ ที่ซอกซอนเข้ามาในท่ามกลางความหนาแน่นของผู้คน แต่บรรยากาศอย่างนี้คือชีวิตจริงในไชน่าทาวน์ ที่ไม่ได้ปรุงแต่ง

การที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระเมตตาเสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานเปิดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราชอย่างต่อเนื่อง ทำให้บังเกิดผลสำคัญดังนี้

๑. การสืบทอดอาชีพของคนเยาวราช ที่เดิมทายาทรุ่นใหม่ไม่สนใจนัก เมื่อทรงสนพระทัยและทรงพยายามซักถามเพื่อเรียนรู้ ทำให้เขา “คิดใหม่” ที่จะสืบทอดอาชีพดั้งเดิมของบรรพชน เป็นทางหนึ่งของการรักษาคุณภาพสินค้า ที่จะมีผลดีในด้านต่างๆ
๒. การเสด็จพระราชดำเนินไปตามตรอกซอกซอยเก่าแก่ อันเป็นลักษณะเฉพาะของ China Town ทั่วโลก ไม่เว้นแม้แต่ย่านเยาวราชของประเทศไทย ซึ่งยากลำบากต่อการที่จะทรงพระดำเนินและการทรงเยี่ยมชมบ้านเรือนและสิ่งต่างๆ ในตรอกซอกซอยเหล่านี้ แต่ก็มีได้ทรงหนักพระทัยหรือทรงแสดงอาการเมื่อน่ายแต่อย่างไร กลับทรงมีพระอารมณ์เบิกบานแจ่มใสในการเยี่ยมชมด้วยความสนพระทัย ทำให้พสกนิกรต่างๆ รู้สึกประทับใจในพระราชจริยาวัตรนั้นๆ จึงทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวจีนในสาธารณรัฐประชาชนจีน
๓. ทำให้ประชาคมเยาวราชตระหนักถึงการดูแลรักษาชุมชนและร้านค้าถนนหนทาง ให้สะอาดและมีระเบียบมากขึ้น เพราะโดยปกติลักษณะความเป็นร้านค้าแผงลอยหรือในห้องแถวคูหาแคบๆ ทำให้อากาศถ่ายเทไม่สะดวก มักเกิดมลภาวะโดยทั่วไป

๔. เกิดการตื่นตัวในการอนุรักษ์พัฒนาศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การบูรณะศาลเจ้า กวางตุ้ง หรืออาคารสถาปัตยกรรมต่างๆ ในท้องถิ่นเขาวราชให้ดำรงคงอยู่ โดยยังรักษา รูปแบบดั้งเดิมไว้ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย
๕. สร้างความตระหนักรู้คุณค่าของจารีตประเพณีที่ดั้งเดิมแห่งบรรพชน ช่วยหล่อหลอม ชักเกลียดจิตใจให้มนุษย์มีความเมตตาต่อกัน ส่งผลสืบเนื่องต่อการสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนและสังคมโดยรวม
๖. เกิดเทศกาลท่องเที่ยวตวรรษจีนเขาวราช ที่มีได้มีชื่อเสียงจำกัดเฉพาะในประเทศไทย เท่านั้น หากแต่ทำให้นานาอารยประเทศสนใจที่จะเดินทางมาสัมผัสเรียนรู้ชุมชนชาว จีนย่านเขาวราชในมิติต่างๆ อย่างต่อเนื่อง
๗. สถานเสริมความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น
๘. สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในด้านวัฒนธรรมจีน-ไทยเพิ่ม มากขึ้น โดยเฉพาะในหมู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ จากการที่ได้เห็นสมเด็จพระเทพรัตนฯ ทรงสนพระทัยด้านจีนวิทยา ทรงเป็นต้นแบบบันดาลใจให้เยาวชนจีนปรารถนาที่จะ ศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมจีนในสังคมไทย ที่สถานเอาวัฒนธรรมไทยเข้ามาด้วยได้อย่าง น่าสนใจ ทั้งในด้านภาษา อาหารการกินและอื่นๆ

สรุปว่า เทศกาลตรุษจีนมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ ทั้งในประชาคมโลกและในเมืองไทย ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันออกไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ในปัจจุบันและกระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้บรรยากาศตรุษจีนมีความน่าตื่นตาตื่นใจ มากกว่าแต่ก่อน กระแสโลกาภิวัตน์ย่อมทำให้เกิดผลเชิงบวกและผลเชิงลบ สุดแต่การบริหารจัดการ เทศกาลตรุษจีนว่า ต้องการรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้อย่างไร แค่นั้น หรือปล่อยให้เปลี่ยนแปลงไปตาม กระแส นี่เป็นสิ่งที่ประชาคมเขาวราชหรือผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องใคร่ครวญให้ถี่ถ้วนและรอบคอบ ดังที่ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ สະທ້ອນຂໍອິດທິຢ່າງນ່າສນຳໃຈຄື່ງທີ່ຟື່ງຣະມັດຣະວັງຄື່ງຄື່ງ “การมีส่วนร่วม” ของคน ในท้องถิ่น ในชุมชนนั้นๆ

การฟื้นฟูแต่ละคนกับการฟื้นฟูชุมชน มันคือเรื่องเดียวกัน
คืออย่าไปใช้วิธีศักดิ์นา กดขี่ข่มเหง และอย่าไปใช้วิธีทุนนิยม
เอาเงินฟาด ต้องใช้ความเป็นมนุษย์ ซึ่งศักดิ์ศรีและความภูมิใจ
ในกำพืด จะทำให้คนอยากรักษาและปรับปรุงกำพืดของตัวเอง
แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ต้องไม่เห่อเหิม ไม่หิว هوا ต้องพัฒนาบนความ
เป็นตัวของเราเอง... (ย่านจีนถิ่นบางกอก. ๒๕๕๕: ๒๗)

แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักการทรงงานในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ว่าด้วยการอนุรักษ์ที่ทำคู่ขนานไปกับการพัฒนา ในที่นี้จึงขอย้อนไปพิจารณาถึงเหตุการณ์ที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ระหว่างวันที่ ๕-๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อทรงเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมหมู่บ้านเผื่อนานาชาติ ครั้งที่ ๖ ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีคานัง ในการนี้ได้เสด็จประพาสเมืองฮอยอัน ซึ่งได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การ UNESCO รายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ได้กล่าวในตอนหนึ่งว่า

การที่รัฐบาลและชาวเวียดนามไม่รื้อทำลายของเก่าทั้งดั่งกรณี
เมืองฮอยอันนี้ สอดคล้องกับหลักการทรงงานในสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม
และวิถีชีวิตของคนในชุมชน

เมื่อพิจารณาจากแนวพระราชดำรินี้จะเห็นได้ว่า China Town หรือเยาวราชและปริมณฑลก็มีลักษณะไม่แตกต่างไปจากเมืองฮอยอันมากนัก แต่ที่เป็นข้อได้เปรียบกว่าเมืองฮอยอันก็คือมีขนาดพื้นที่กว้างขวางกว่ากันมาก มีความซับซ้อนจากตรอกซอกซอยที่เชื่อมระหว่างถนนใหญ่คือเจริญกรุง เยาวราช ทรงวาด พาดสาย ซอกซอยแต่ละแห่งเต็มไปด้วยชีวิต จิตวิญญาณของความเป็นไชน่าทาวน์ และฉากหลังที่ยังปรากฏสถาปัตยกรรมเก่าแก่คร่ำคร่า ไม่ว่าจะเป็นร้านค้า ตึกแถว วัด ศาลเจ้า สมาคม โรงเรียนสอนภาษาจีน นอกจากนี้ถนนทรงวาดยังมีแนวคู่ขนานไปกับลำน้ำเจ้าพระยา สายน้ำเก่าแก่และเป็นสิ่งสะท้อนความเป็นกรุงเทพฯ มาตั้งแต่เมื่อแรกสร้างราชธานี ไล่เลียดกับการเกิดไชน่าทาวน์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัย “เทศกาลตรุษจีนเยาวราช : ภูมิหลังและพัฒนาการ” สามารถใช้อภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๑ ภูมิหลังของเทศกาลตรุษจีนเยาวราช

สรุปผลการศึกษา

เทศกาลตรุษจีนเยาวราช มีจุดเริ่มต้นในประเทศจีน เมื่อชาวจีนอพยพมายังประเทศไทย ได้นำจารีตประเพณีต่างๆ เข้ามาร่วมกันเป็นปกติวิสัยของมนุษย์ทุกกลุ่ม ทุกชาติ ทุกวัฒนธรรม โดยเฉพาะชาวจีนซึ่งได้ชื่อว่ารักษาจารีตประเพณีดั้งเดิมของคนได้ดีมากชาติหนึ่งในโลก เนื่องจากประเพณีตรุษจีนมีความสำคัญกว่าเทศกาล ชาวจีนอพยพรุ่นแรกๆ จึงนำเทศกาลตรุษจีนเข้ามายังดินแดนประเทศไทยด้วย และด้วยเหตุที่ชาวจีนอพยพยุคแรก ๆ นี้ยังมีคติความเชื่อแบบจีนดั้งเดิมก่อนยุคประธานาธิบดีเหมาเจ๋อตงที่ไม่ปฏิเสธศาสนาหรือคำสอนของ ขงจื้อ เหล่าจื่อ (เต๋า) จึงทำให้ประเพณีตรุษจีนไม่ขัดแย้งกับวิถีชีวิตของชาวไทยเพราะมีพื้นฐานพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน พัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนในสังคมไทยจึงดำเนินไปอย่างราบรื่นตามลำดับ โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ ๓ ที่ทรงมีพระราชนิยมในศิลปะและวัฒนธรรมจีนหลายประการ จึงเกิดปรากฏการณ์ครั้งแรกที่ในพระราชพิธีสิบสองเดือนของราชสำนักไทย มีพระราชกุศลเลี้ยงพระตรุษจีนในรัชกาลนี้ นับเป็นหนึ่งเดียวในพระราชพิธีสิบสองเดือนที่มีได้อิงคติพราหมณ์อย่างพระราชพิธีอื่น ๆ ส่วนประเพณีตรุษจีนในระดับชาวบ้านนั้น มีความสอดคล้องกับพัฒนาการการอพยพของชาวจีนในสังคมของไทย มาตามลำดับจากระลอกคลื่นอพยพหลายต่อหลายครั้งตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือในยุคแรกๆ ของการใช้ชีวิตในดินแดนประเทศไทย ชาวจีนจะปฏิบัติประเพณีของตนอย่างเจียบ ๆ ตามลักษณะครอบครัวไทย-จีน ที่บิดาเป็นจีนมารดาเป็นไทย ลักษณะวัฒนธรรมจึงโน้มเอียงมาทางไทยมากกว่า ในระยะเวลาต่อมาเมื่อครอบครัวมีลักษณะเป็นจีนแท้ ๆ คือ ทั้งบิดาและมารดาเป็นชาวจีนอพยพรุ่นแรกในประเทศไทยทั้งคู่ เทศกาลตรุษจีนจึงรักษาความเป็นจีนที่เข้มข้นขึ้น ครั้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่เกิดภาวะสงครามเย็น รัฐบาลไทยภายใต้การบริหารประเทศของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ซึ่งเกรงว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีเหมาเจ๋อตง จะแทรกซึมเข้ามาสู่ประเทศไทยตามทฤษฎีโดมิโน ครอบครัวจีนในไทยขณะนั้นย่อมต้องระมัดระวังตัวที่จะไม่ทำพิธีกรรมต่างๆ อันจะทำให้ความเป็นจีนของตนดูโดดเด่นจนเป็นที่พึงเล็งของทางการไทย ในภาพรวมประเพณีตรุษจีนในยุคนี้จึงจัดกันอย่างไม่อึกทึกนัก ต่อมาเมื่อรัฐบาลไทยภายใต้การนำของพลตรีหม่อมราชวงศ์ถนัดถน ปรามิข ได้เดินทางไปรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๘ บรรยากาศตรุษจีนในไทยจะเริ่มคึกคักขึ้น โดยเฉพาะช่วงก่อนวัน

ตรุษจีนจะมีการซื้อขายเครื่องเช่นไหว้หรือสิ่งของต่างๆ กันอย่างคึกคัก ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจไม่น้อย เห็นได้จากหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีโฆษณาสินค้าต้อนรับเทศกาลตรุษจีนในห้างสรรพสินค้าใหญ่ๆ กิจกรรมหลักๆ ยังอยู่ที่การเช่นไหว้และการเฉลิมฉลองภายในครอบครัวเครือญาติ แต่การที่ชาวจีนมีคตินิยมต้องหยุดหน้าที่การงานหลังวันตรุษจีนหรือวันขึ้นปีใหม่เป็นระยะเวลาไม่นานๆ ทำให้ย่านตลาด ย่านชุมชนต่างๆ ไม่มีการซื้อขายในระดับชุมชน ยกเว้นตามห้างสรรพสินค้าซึ่งช่วงเวลานั้นก็มีอยู่ไม่มากนักในกรุงเทพฯ บรรยากาศโดยรวมจึงค่อนข้างเงียบเหงา โดยเฉพาะในย่านเยาวราช ซึ่งจัดเป็นไข่มุกสำคัญของประเทศไทย ที่ร้านรวงส่วนใหญ่จะปิดทำการ จนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ ประชาคมไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชได้ตกลงกันที่จะจัดเทศกาลตรุษจีนเยาวราชให้ยิ่งใหญ่โดยยังมีได้รับกอนพระราชวงศ์ให้เสด็จฯ มาในงาน สอดคล้องกับการที่รัฐบาลไทยมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวด้วยแนวคิด Amazing Thailand อย่างเข้มข้น ดังนั้น ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๒ เทศกาลตรุษจีนเยาวราชจึงเริ่มมีบรรยากาศคึกคักที่ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน

อภิปรายผลการศึกษา

พัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนเยาวราชเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ตามบริบทที่ต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา เหตุปัจจัยเบื้องต้นของเทศกาลตรุษจีนในไทยมาจากเรื่องการเมืองการปกครองและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร นโยบายหรือหลักการสำคัญที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงนำมาใช้ภายใต้สถานการณ์ที่ทรงดำรงความเป็น “เอกอัครศาสนูปถัมภก” ทำให้ทุกชนชาติ ทุกศาสนา ทุกวัฒนธรรมสามารถปฏิบัติตนตามจารีตนิยมของตนได้ทราบเท่าที่มีได้ทำให้อาณาราษฎรส่วนใหญ่เดือดร้อนหรือกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ต่อมาจึงมีเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญ จากกิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่ชาวไทยด้วยกันเองและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ท้ายที่สุดคือการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงใส่พระทัยในจีนวิทยาโดยเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีจีนอย่างมาก ตลอดจนมีพระกรุณาธิคุณเสด็จฯ มาทรงเป็นองค์ประธานในเทศกาลตรุษจีนเยาวราชเกือบทุกปี ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของกรุงเทพมหานครและประชาคมจีนเยาวราช ต่อมากิจกรรมนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากนอกประเทศด้วย โดยกระทรวงวัฒนธรรมของจีนจัดส่งการแสดงมาร่วมงานเป็นพิเศษว่าที่ส่งไปสนับสนุนเทศกาลตรุษจีน ณ ประเทศอื่นๆ ผ่านสถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทย เพื่อถวายเป็นของขวัญรักภักดีพระราชวงศ์ไทย โดยเฉพาะสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แห่งประเทศไทยที่ทรงดำรงสถานะเป็น “ทูตมิตรภาพประชาชนจีน-ไทย” เป็นเพื่อนเก่าที่ประชาชนชาวจีนสนิทสนมคุ้นเคยเป็นอย่างยิ่ง นอกเหนือจากการกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน กล่าวได้ว่าพัฒนาการเทศกาลตรุษจีนในสังคมไทย มีสาระที่น่าสนใจแตกต่างไปจากเทศกาลตรุษจีนในหลายประเทศ เช่น เป็น China Town แห่งเดียวในโลกที่พระราชวงศ์ชั้นสูงของประเทศ โดยเฉพาะสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานการเปิดงานและทรงร่วมงานอย่างใกล้ชิด ปราบฎการณนี้ ไม่ปรากฏที่ China Town แห่งใดในโลก ยกเว้นแต่ที่ประเทศไทยเท่านั้น

๕.๒ โครงสร้างสังคมจีน

สรุปผลการศึกษา

โครงสร้างสังคมของแต่ละชนชาติ ย่อมมีความสำคัญ เสมือนบ้านซึ่งจำเป็นต้องมีโครงบ้านที่ แข็งแกร่งเพื่อให้สภาพบ้านมีความมั่นคงถาวร โครงสร้างสังคมจีนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อ หลอมและกำหนดกรอบที่ทำให้ “ความมีตัวตนของชาวจีน” เค้นชัดขึ้น ไม่ว่าจะไปพำนักหรือตั้ง รกราก ณ ที่ใดในโลก นอกจากภาษาจีนทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนแล้ว จารีตประเพณีโดยเฉพาะ เทศกาลตรุษจีน คือลักษณะวัฒนธรรมที่สะท้อนตัวตนของชาวจีนได้อย่างแจ่มชัด ชาวจีนเหล่านี้เมื่อ อพยพมายังประเทศไทย ได้นำคติความเชื่อแบบดั้งเดิมตามคำสอนของปรัชญาเมธีจีน เช่น ขงจื้อ เหลาจื้อ (เต๋า) พุทธศาสนา ดิคตัวเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยด้วย ข้อที่ควรพิจารณาคือคติความเชื่อ และจารีตประเพณีจีนดั้งเดิมนี้เป็นที่ยอมรับในไทย คือมิได้ขัดแย้งกับวิถีไทยที่มีพุทธศาสนาเป็น ศาสนาหลักอยู่แล้ว การนับถือเทพเจ้าตามคติจีนก็ดี การปฏิบัติตามประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ ก็ดี จึง ดำเนินไปอย่างราบรื่นในสังคมไทย ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะพิธีกรรมไหว้เจ้าเพื่อแสดงความ ขอบคุณเทพเจ้าที่บันดาลให้ครอบครัวเครือญาติและกิจการหน้าที่การงานของตนประสบความสำเร็จ รุ่งโรจน์ พิธีเช่นไหว้แสดงความกตัญญูต่อดวงวิญญาณบรรพชน ที่ยังดูแลปกป้องรักษาลูกหลานใน ตระกูลให้อยู่เย็นเป็นสุข การไหว้ห่อเฮียตี้เพื่อตอบแทนผีไร้ญาติ สิ่งที่ถูกกล่าวไปแล้วนี้ เป็นสาระ เกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อ เทศกาลตรุษจีนยังบ่งบอกถึงกิจกรรมหลากหลายที่ตามมา เป็นกิจกรรมที่ สะท้อนโครงสร้างสังคมและความมีตัวตนของชาวจีนเช่นกัน อาทิ จริยธรรมเกี่ยวกับครอบครัว เทศกาลตรุษจีนมีกิจกรรมสำคัญคือครอบครัวเครือญาติและบริวารได้กินอยู่อย่างอึมอึม มีความสุข คนทุกรุ่น ทุกเพศ ทุกวัย ได้พบปะพูดคุยสรวลเสถันอย่างสำราญใจ การไปพบปะเยี่ยมเยียนญาติที่ นี้อง คนรู้จัก เพื่อกระชับความสัมพันธ์ให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง อันเป็นข้อปฏิบัติของชาวจีนรุ่นแรก ๆ ที่มา อยู่เมืองไทยและสืบเนื่องต่อมาในคนรุ่นหลัง ๆ แม้จะเบาบางลงบ้างแต่ก็ยังไม่ขาดหายไปเสียทีเดียว

อภิปรายผลการศึกษา

จากสิ่งที่กล่าวไปนี้ ทำให้เห็นเด่นชัดว่าชาวจีนมีแนวคิดการรักษาสมดุลในโลกหรือแนวคิด หยิน - หยาง ตามคำสอนของสำนักเหลาจื้อ (เต๋า) ที่พบมากมายจากเทศกาลตรุษจีน เริ่มจากการชำระ ล้างสิ่งสกปรกร้านค้าเคหาสถานทั้งที่บ้านและที่ทำงานให้สะอาดหมดจด สะสางสิ่งค้างคา หนี้สิน ไม่ให้ติดค้าง เพื่อพร้อมจะเริ่มปีใหม่ที่สดใสกว่าเก่า หัวหน้าครอบครัวหรือเจ้าของกิจการจะแจก จ่ายเงินแตะเฮีย ให้ลูกหลานบริวาร แจกจ่ายอาหารการกินที่มีมากมายให้เพื่อนบ้าน หรือผู้ที่ยากไร้กว่า มีกิจกรรมรื่นเริงบันเทิงใจอย่างเต็มที่หลังจากทำงานหนักมาแล้วทั้งปี เป็นการสร้างภาวะสมดุล มิให้ เกิดการโอนเอนไปข้างใดข้างหนึ่งอย่างสุดขั้ว นั่นคือ

- สกปรก-สะอาด
- มีมากมาย-แจกจ่าย
- ทำงานหนักทั้งปี - รื่นเริงเต็มที่

๕.๓ เศรษฐกิจสร้างสรรค์

สรุปผลการศึกษา

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งสามารถสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ เน้นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage) แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัย “เทศกาลตรุษจีน: ภูมิหลังและพัฒนาการ” เพราะครอบคลุมสาระ ดังนี้

- เกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี ย่านเยาวราชหรือไชน่าทาวน์ ที่มีประวัติศาสตร์ชัดเจน มีความเป็นมายาวนาน มีความซับซ้อนของเรื่องราวอันเกี่ยวพันกับชาวจีนอพยพตั้งแต่เมื่อแรกสร้างกรุงเทพฯ เป็นราชธานี จากจุดเริ่มต้นที่สำเพ็ง ขยายตัวมาสู่ย่านเยาวราชและปริมณฑล สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องอันเป็นฉากหลังหรือภูมิสถานของเยาวราช ไม่ว่าจะเป็นตึกแถว วัดจีน โรงเจ ศาลเจ้า อาคารที่ทำการต่างๆ ของกลุ่มชาวจีน ล้วนเป็นโบราณสถานที่สร้างบรรยากาศย้อนยุค ส่งเสริมให้เข้าใจวัฒนธรรม วิถีชีวิตชาวจีนผ่านเทศกาลตรุษจีนเยาวราชได้อย่างแจ่มชัด

อภิปรายผลการศึกษา

เทศกาลตรุษจีนเยาวราช เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะหลากหลายทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชนซึ่งในที่นี้เน้นความสำคัญของระดับชุมชน คือมีความเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและสภาพสังคม ที่เห็นเด่นชัดคือ การแสดง ทั้งการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional Cultural Expression) เช่น ศิลปะและงานฝีมือ ที่มาออกซุ้มนิทรรศการต่างๆ การแสดงบนเวทีที่จัดส่งมาจากสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น นอกจากนี้คือกลุ่มที่ตั้งทางวัฒนธรรม (Cultural Site) ซึ่งในที่นี้ คือ บริเวณการจัดงานที่ชุมชนจีนย่านเยาวราชหรือ China Town ของประเทศไทย รวมทั้งปริมณฑลของเยาวราช โดยเฉพาะเมื่อมีการสร้างซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ ขึ้นใหม่ ด้วยลักษณะศิลปะจีนทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ลวดลายมงคลต่าง ๆ บริเวณนี้จัดเป็นหมุดหมายสำคัญ (land mark) ของเทศกาลตรุษจีนเยาวราช เพราะเปรียบเป็นส่วนหัวของลำตัวมังกรหรือถนนเยาวราชทั้งสาย การรังสรรค์ขึ้นใหม่บนพื้นฐานหรืออิงจากรากวัฒนธรรมเดิม คือ คติความเชื่อเกี่ยวกับมังกร ทำให้ซุ้มประตูแห่งนี้มีความหมายอย่างยิ่งสำหรับชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายจีนและบรรดาลูกหลานของคนกลุ่มนี้ในภายภาคหน้า นอกเหนือจากการสร้างเพื่อถวายเป็นความจงรักภักดีสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยที่พระราชทานที่ทำกิน ที่อยู่อาศัยให้ตั้งแต่เมื่อแรกมาตั้งถิ่นฐาน ณ ดินแดนสยาม ชาวจีนจัดได้ว่าเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งในสังคมไทย ครอบคลุมทั้งทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคม เศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงมิได้หมายจำเพาะผลกำไร -

ขาดทุนของตัวเลขการเงินเท่านั้น แต่หมายถึง เศรษฐกิจที่สรรค์สร้างสังคมให้เป็นที่อยู่ของความเอื้อเอื้อ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ด้วย

กล่าวโดยสรุป เทศกาลตรุษจีนเยาวราชเป็นตัวอย่างของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างครอบคลุมและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ เกี่ยวข้องกับเมืองหลวงของประเทศคือกรุงเทพมหานครและความเป็นชุมชนจีนเยาวราช เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน บนพื้นฐานของคตินิยมที่ผสานกับคตินิยมไทย

๕.๔ แนวคิดทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม

๕.๔.๑ การปรับตัว (adaptation)

สรุปผลการศึกษา

นักมานุษยวิทยา (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๗ : ๑๖) กล่าวว่า การปรับตัวนี้ ครอบคลุมถึงการปรับตัวทางชีวภาพและการปรับตัวทางวัฒนธรรม เป็นการปรับเข้าหากันและกัน นั่นคือจีนปรับเข้าหาไทย ไทยปรับเข้าหาจีน เพื่อให้ชีวิตมีความปลอดภัย มีความสุขสบายตามสมควร และเป็นไปอย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตน แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ทั้งสองลักษณะคือ การปรับตัวทางชีวภาพ กรณีชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทย มีการปรับตัวให้คุ้นเคยกับสภาพอากาศร้อนที่ตนเองไม่คุ้นเคย จึงเกิดวัฒนธรรมอาบน้ำแบบซินตั้ง (หรือซินตอง ในภาษาจีนแคะ แปลว่าจีนเข้าเมืองใหม่หรือจีนใหม่) เพื่อรักษาสุขภาพพื้นฐานมิให้เจ็บป่วยหรือเป็นโรคร้อนในซึ่งในเอกสารฉบับหนึ่งเรียก “โรคคนเข้าเมืองใหม่” นอกจากนี้ยังมีการปรับตัวในลักษณะที่สอง คือ การปรับตัวทางวัฒนธรรม ที่เห็นเด่นชัดคือการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อใช้สื่อสารกับคนไทย ทำให้การประกอบอาชีพหรือการค้าดำเนินชีวิตราบรื่นขึ้น อีกตัวอย่างหนึ่งที่อธิบายการปรับตัวทางวัฒนธรรมจากเทศกาลตรุษจีน คือ ครอบครัวชาวจีนมักจัดแบ่งเครื่องเช่น ไห้วที่มีอยู่อย่างมากมายจัดเป็นสำรับไปแจกจ่ายบ้านใกล้เคียงที่เป็นครอบครัวชาวไทย ทำให้ชาวไทยเริ่มปรับตัวในการบริโภคสัตว์ใหญ่ (หมู เป็ด ไก่) จากวิถีดั้งเดิมที่นิยมบริโภคสัตว์เล็กหรือกุ้งหอยปูปลา แนวคิดการปรับตัวนี้จึงเป็นไปด้วยดี ทั้งสองฝ่ายคือเฉลี่ยน้ำหนักร่วมกัน

อภิปรายผลการศึกษา

ในที่นี้ขออภิปรายผลเรื่อง การปรับตัวทางชีวภาพที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมอาบน้ำแบบจีนเข้าเมืองใหม่ (ซินตั้งหรือซินตอง) ซึ่งชาวจีนรุ่นแรกๆ จะสั่งสอนจีนเข้าเมืองใหม่อย่างเคร่งครัดว่าต้องตื่นขึ้นตอนตีสี่ทุกเช้าแล้วต้มน้ำรดตัวเป็นเวลาสามปีติดต่อกัน ให้ไอร้อนออกจากร่างกาย หากไม่ทำเช่นนี้หรือทำไม่ต่อเนื่อง ไม่สม่ำเสมอ จะเกิดภาวะร้อนใน ซึ่งส่งผลให้ทำงานไม่ได้ ขาดรายได้ ทำายที่สุดอาจสิ้นชีวิตในดินแดนไทยโดยไร้ญาติ วัฒนธรรมนี้แม้จะดูเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่สิ่งนี้สะท้อนวิถีคิดของชาวจีนเรื่องการดูแลสุขภาพโดยองค์รวมตามหลักสาธารณสุขพื้นฐาน คือการอาบน้ำทำให้สุขภาพดีทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ

๕.๔.๒ การสังสรรค์ทางวัฒนธรรม หรือการผสมผสานทางวัฒนธรรม (acculturation)

สรุปผลการศึกษา

อธิบายความได้ว่า เมื่อมนุษย์สองกลุ่มที่มีสังคมและวัฒนธรรมต่างกัน เกิดมีปฏิสัมพันธ์กัน ด้วยพลังที่ไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๗: ๑๘) แต่ถ้าวัฒนธรรมของคนสองกลุ่มสามารถรวมกันได้ ไม่ว่าจะมึ้น้ำหนักมากน้อยเพียงใด ก็จัดว่าเป็นความกลมกลืนทางวัฒนธรรม (assimilation) ที่เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน

อภิปรายผลการศึกษา

แนวคิดนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ศาสตราจารย์แพย์เสี่ยวรุ่ย (มหาวิทยาลัยปักกิ่ง) พระอาจารย์ชาวจีนที่ถวายพระอักษรสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่กล่าวว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงให้ความใส่ใจพระทัยในศิลปวัฒนธรรม ประเพณีจีนอย่างมาก โดยเฉพาะจากเทศกาลตรุษจีน ย่านถนนเยาวราชจะจัดงานฉลองเทศกาลตรุษจีนอย่างมีสีสันเป็นประจำทุกปี สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ก็จะได้เสด็จพระราชดำเนินด้วยความสำราญพระราชหฤทัย ไปร่วมเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีนร่วมกับพสกนิกรทั้งชาวจีนและชาวไทย จนกลายเป็นประเพณีปฏิบัติตลอดหลายปีที่ผ่านมา ทรงปฏิบัติต่อลูกหลานจีนและชนชาติต่างชาติพันธุ์อื่นๆ อย่างที่ไม่เพียงปราศจากอคติการกีดกันใดๆ ทั้งนี้ ยังทรงเน้นเป็นกรณีกิจสำคัญเป็นพิเศษอีกด้วย แสดงให้เห็นถึงสายพระเนตรยาวไกลและพระราชหฤทัยอันกว้างขวางต่อปัญหาชนชาติพันธุ์ของพระองค์

๕.๔.๓ บูรณาการทางวัฒนธรรม (cultural integration) สรุปผลการศึกษา

คือการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรมด้วย โดยไม่ได้มีความพยายามเข้าครอบงำซึ่งกันและกัน (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๗: ๑๕) แต่เป็นวิถีที่ดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติและเป็นเรื่องของการสร้างสรรค์สิ่งดีงาม ในที่นี้ขอยกตัวอย่างที่เห็นชัดเจนมากคือ ข้าวพระรามลงสรงหรือเรียกในภาษาจีนแต่จิวว่าข้าวซาเต้ ซึ่งเป็นอาหารจีนที่มีชื่อเสียงและแต่ก่อนมีขายเฉพาะในย่านเยาวราช (ปัจจุบันมีประปรายทั่วไป)

อภิปรายผลการศึกษา

ข้าวพระรามลงสรงหรือข้าวซาเต้ มาจากชื่ออาหารที่เรียกว่า สะเต๊ะ (Satay) โดยใช้เนื้อสัตว์หมักเครื่องเทศแล้วปิ้งย่างอย่างชาวมุสลิมทางตะวันออกเฉียงใต้ ต่อมาเมื่อชาวจีนรู้จักวัฒนธรรมอาหารอย่างสะเต๊ะที่แพร่หลายในดินแดนแถบอินโดนีเซีย มาเลเซีย จึงได้ปรับตัวให้สอดคล้องกับความคุ้นเคยของตนคือแม้ใช้เครื่องเทศหมักเนื้อสัตว์แต่ก็ไม่มากนัก และใช้เนื้อหมูแทนเนื้อวัวหรือเนื้อแพะ กรรมวิธีทำให้สุก คือ ใช้วิธีลวกแทนปิ้ง เพิ่มผักสดตามอุปนิสัยชอบบริโภคผักสดมาก ๆ ซึ่งในที่นี้คือผักบุ้งซึ่งหาได้ง่าย ราคาถูก และเพิ่มข้าวสวยเพื่อกินให้อิ่มทน สิ่งที่ยังรักษาของเดิมไว้คือน้ำพริกแกงผสมถั่วบดสำหรับราดข้าว ผักบุ้งและเนื้อหมูดับหมูลวก เมื่อชาวจีนนำข้าวซาเต้มาทำขายที่เยาวราช ชาวไทยที่มีพื้นฐานภูมิวัฒนธรรมเกียรติภูมิเกี่ยวกับอารมณีสุนทรีย์ จึงได้ตั้งชื่ออาหาร

งานนี้ว่า ข้าพพระรามลงสรง จากคุณลักษณะโดดเด่นคือสีเขียวของผักบุ้งและชุ่มน้ำด้วยน้ำราด นับเป็นตัวอย่างของวัฒนธรรมอาหารที่มีได้มีการครอบงำในกันและกันตามแนวคิดบูรณาการ

ข้อเสนอแนะ

๑. ประชาคมไทย-จีนเขาราชควรจัดเก็บเหตุการณ์การเสด็จฯ เขาราช โดยดำเนินการให้เป็นระบบและถาวรทั้งที่เป็นภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง บรรยากาศรอบข้าง เพราะเป็นกิจกรรมหนึ่งเดียวในโลกที่สถาบันหลักของประเทศมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด และเป็นกิจกรรมที่ชาวจีนทั่วโลกควรภาคภูมิใจ เป็นการเสด็จฯ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาวจีนอย่างใกล้ชิด อย่างเป็นธรรมชาติ การบันทึกอย่างเป็นทางการเพื่อให้เกิดผลในการสร้างชุมชนประชาคมให้เข้มแข็งด้วยพลังวัฒนธรรมของตนเอง
๒. ผลพลอยได้จากข้อมูลที่จัดเก็บอย่างได้มาตรฐานนี้ คือการเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นทางเลือกให้คนรุ่นหลัง เกิดสำนึกต่อรากเหง้าของมรดกวัฒนธรรมแห่งตน ทั้งจะเป็นตัวอย่างของชนกลุ่มอื่นๆ ให้หันกลับมาศึกษาทำความเข้าใจรากเหง้าของตนเองด้วย
๓. ควรสื่อสารให้เห็นว่าเทศกาลหรืองานประเพณีที่ดี เป็นยาวนานดีที่ช่วยกลมเกลียวจิตใจมนุษย์ไม่ให้หยาบกระด้าง ให้มีเมตตาทั้งต่อตนเอง และคนรอบข้างคือสังคมส่วนรวม ตลอดจนธรรมชาติของโลก ส่วนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจนั้น เป็นเป้าหมายรองลงไป ประเพณีที่คนรุ่นใหม่พึงพิจารณาให้รอบคอบว่าดีต่อตัวเองและคนรอบข้างหรือไม่ด้วยการตั้งคำถามว่า ประเพณีที่มุ่งให้มนุษย์แสวงหาความร่ำรวย คิดถึงแต่ผลประโยชน์เรื่องเงินทองหรือการเสพสุขมากกว่าเรื่องอื่นๆ ประเพณีที่ชักชวนให้มนุษย์ลุ่มหลงมกเข้าไปในทางใดทางหนึ่งอย่างสุดซึ้ง กับประเพณีที่มีลักษณะตรงข้ามกับที่กล่าวไปคือน้อมนำให้มนุษย์มีจิตใจเอื้ออารีต่อกันและมีการถือปฏิบัติอย่างมีเหตุมีผลโดยไม่มุ่งมกมก อย่างไรก็ดีและยั่งยืนกว่ากัน
๔. อาจหาโอกาสพัฒนากิจกรรมของเทศกาลให้แตกต่างกันไปในแต่ละปี เพื่อมิให้จำเจน่าเบื่อหน่าย เช่น นำวัฒนธรรมงานเลี้ยงบนถนนสายยาวของชนชาวฮาหนี (Hani) ทางตะวันตกเฉียงใต้ของหงเหอ มณฑลยูนนาน ตอนใต้ของจีน มาเป็นแบบอย่าง วัฒนธรรมนี้เป็นเทศกาลเฉลิมฉลองปีใหม่ โดยชาวฮาหนี ทุกครอบครัวจะทำอาหารพื้นบ้านรวมแล้วมากกว่าสี่สิบชนิด มาจัดวางไปตลอดถนนสายยาวที่เชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของถนนสายมังกร เป็นงานเลี้ยงเพื่อตั้งจิตอธิษฐานให้ผลิตผลทางการเกษตรได้ผลดีได้ในปีต่อไป (อ้างอิงจากรายงานการศึกษาของนักศึกษาชาวจีน - Mr. Xu Peicheng (รหัส 583358-38 วิชาวัฒนธรรมไทย-จีน) มาปรับใช้กับเทศกาลตรุษจีนเขาราช ในลักษณะใกล้เคียงกัน เป็นการพัฒนาจากรากวัฒนธรรมเดียวกันหรือใกล้เคียง

กัน ซึ่งแม้เป็นจุดเล็ก ๆ แต่สามารถขยายผลไปสู่การศึกษาในโลกไร้พรมแดนอย่าง น่าสนใจ นอกจากสะท้อน “การมีส่วนร่วมของประชาคมเขาวราช” แล้ว ก็คือการสืบ สานสูตรอาหารดั้งเดิมของชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษาพูดในไทย (ฮกเกี้ยน แต่จิ๋ว และ กวางตุ้ง ไทหล่า) ให้คงอยู่ต่อไป โดยอาจจ้างบริษัทรับจัดงาน (organizer) บ้างตาม ความจำเป็น แต่แก่นแกนหลักยังต้องเป็นประชาคมจีน-ไทยย่านเขาวราชและปริมณฑล

บรรณานุกรม

- กนกาวลี ชูชัยยะ. (๒๕๔๘) พจนานุกรมวิสามานยนามไทย: วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒. ราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์เผยแพร่(แก้ไขเพิ่มเติม) กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์. กรมศิลปากร. (๒๕๑๖) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพระราชหัตถเลขา. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา.
- กาญจนาภรณ์. (๒๕๔๕) กรุงเทพฯ เมื่อวานนี้ หนังสือชุด ๑๐๐ ปีขุนวิจิตรมาตรา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สารคดี.
- _____. (สิงหาคม – กันยายน ๒๕๒๒) “สามเพ็ญ” วารสารเมืองโบราณ. ๕ (๖) หน้า ๖๓-๗๘.
- เกยูร กิตติธเนศวร (โชคกล้าเลิศ) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ มัลลิกา เยนทร์ธีระ ศศิภา วะวิกรัย พริ้ง แซ่พาน เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อกุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.
- คดีพจน์ปรัชญาของจื่อ เล่ม ๒. (๒๕๔๔) สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. คณะกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (๒๕๓๘) ประมวลพระราชกรณียกิจ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เล่ม ๒ พุทธศักราช ๒๕๒๕-๒๕๒๗. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- คณะกรรมการ โครงการจัดสร้างซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ ๖ รอบพระชนมพรรษา. (๒๕๔๒) ซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ ๖ รอบพระชนมพรรษา. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ความคดโค้งของแนวถนนเยาวราช. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.oknation.com / ruemthai.com> (๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘)
- เจ้าของร้านขนมจันอับ อื้อ เล่ง เฮง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านพักถนนแปลงนาม เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
- เจ้าอาวาสวัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
- ฉิน เซ่า หวน. (๒๕๔๑) ณ ทับกบ ป่านหลู่เตี้ยม. แปลโดย สุนทรี ดันตระรุ่งโรจน์. กรุงเทพมหานคร : เอดิชั่นเพรส โพรดักส์.
- เฉลิมศรี แซ่เฮง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ห้างสรรพสินค้า พาราไดซ์ เมื่อวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๕๘.

ไข่นาทาวน์เยาวราชและปริมณฑลยุคปัจจุบัน. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.forum.munkonggadget.com> (๑๘ มีนาคม ๒๕๕๕)

ไชยกิจ ดันติกาญจน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ห้างทองตั้งโต๊ะเก้ง เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

เซียงปู้ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ร้านขายเกาลัด เยาวราช เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

ตึกแถวบนถนนเจริญกรุงในวันวารถที่ผ่าน. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.haab.catholic.or.th>. (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕)

ถนนเยาวราชในอดีต. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.numtan.com> (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕)

ถาวร ลิกขโกศล. (๒๕๕๗) **เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้**. กรุงเทพมหานคร : มติชน.

ทนกร เจริญพิมลกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ พรพกา ทรัพย์กลิ่น วิภา แซ่เตียว ธัญรักษ์ เต็งธนาวุฒิ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ร้านปาต่องโก๋รถเข็น เมื่อ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

ทองต่อ กล้วยไม้ฯ และคณะ. (๒๕๕๒) **๒๒๕ ปี กรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

ธงทอง จันทรางศุ และนิกร สุนทรชัย. (๒๕๖๗) **กฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับชาวจีนต่างด้าวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายชุ่ม สุนทรชัย ป.ช. ป.ม. ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม วันอังคารที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๑.

ธีรพันธ์ เหลืองทองคำ และก่อศักดิ์ ธรรมเจริญกิจ. (๒๕๕๗) **ศัพทานุกรม อาหารริมทางย่านเยาวราช**. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลำดับที่ ๕๑ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิธิวุฒิ บุญชัยชุกสกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

บรรยากาศเรือนแพและเรือแพริมน้ำ. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์] แหล่งที่มา :

<http://www.muangboranjournal.com> (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕)

บริเวณหน้าร้านง่วนฮุ้น. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.topicstock.pantip.com/food/topicstock /2010/02/D8911576/D8911576.html>. (๒๕ กันยายน ๒๕๕๘)

บุบผา คุ่มมานนท์. (เมษายน ๒๕๒๕) “ลำเพ็ง ศูนย์การค้าแห่งแรกของกรุงรัตน โกสินทร์”

ศิลปวัฒนธรรม. ๓ (๖) หน้า ๓๕-๖๔.

โบตัน (นามแฝง) (๒๕๑๔) **จดหมายจากเมืองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์.

- ปกรณ์ ติมปบุตรณ์, ผู้แปล. (๒๕๕๙) **เมื่อได้ใกล้ชิดยุคสถาปนา**. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- ประชาคม บางกอก ไชน่าทาวน์ และสถาบันอาศรมศิลป์. (๒๕๕๕) **ย่านจีนถิ่นบางกอกตอน**
ตลาดน้อย ย่านเก่าในเมืองใหญ่. วีรวัฒน์ วรรณ, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : สสส.
 _____ . (๒๕๕๙) **ย่านจีนถิ่นบางกอกตอนเทศกาลแห่งฤดู**. จุฑารัตน์ นฤพันธ์าวาทย,
 บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : สสส.
- "ประชุมคำให้การกรุงศรีอยุธยา รวม ๓ เรื่อง" (๒๕๕๓) **คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวง**
วัดประดู่ทรงธรรม คำให้การขุนหลวงหาวัด. กรุงเทพมหานคร : พงษ์วินทร์การพิมพ์.
- ประวิทย์ พันธุ์โรจน์. (๒๕๔๕) **เสน่ห์เมืองจิว ทำเลมังกรทอง**. กรุงเทพมหานคร : แปลน พรินดี้ง.
 ปิยะนุช นาคคง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ (ทางโทรศัพท์)
 เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๘.
- เผ่าทอง ทองเจือ. (๒๕๕๘) **เขวราช ถนนมังกรไม่เคยหลับ**. กรุงเทพมหานคร : สยาม เอ็ม แอนด์ บี
 พับลิชชิ่ง.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์
 ที่คณะภาษาและวัฒนธรรมจีน มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม
 ๒๕๕๘.
- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (๒๕๕๓) **พระราชพิธีสิบสองเดือน**. กรุงเทพมหานคร :
 เพชรกระรัต.
- พีระศรีชดาร์ตัน. (๒๕๔๖) **ทางเลือกในการฟื้นฟูที่อยู่อาศัย อาคารกรมภูธรสถ์ ถนนเขวราช**.
 วิทยานิพนธ์ ศพ.ม. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (๒๕๔๘) **วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**.
 กรุงเทพมหานคร : สันติศิริการพิมพ์.
- เขื่อน ภาณุทัต. (๒๕๒๕) **ผู้ให้คำแนะนำอันอุดมด้วยประโยชน์**. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
 เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดโสมนัสวรวิหาร ๕ เมษายน ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร :
 บพิธการพิมพ์.
- "เรื่องของเจ้าพระยามหิธร" (๒๔๕๕) **ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยามหิธร**
(ลออ ไกรฤกษ์). ณ วัดเทพศิรินทราวาส ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๕. กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์ตรีธรรมสาร.
- วนิดา กิติมานะเสถียร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านพัก
 ถนนเปล่งนาม เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
- วิศิษฐ์ ลีมนประนะ. (๒๕๔๕) **การเติบโตของกลุ่มทุนเขวราชในพัฒนาการเศรษฐกิจและการ**
เมืองไทย. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____ . เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย และฤทธิชัย เตชะมหัทธนนท์ เป็น
ผู้สัมภาษณ์ ที่บริษัท อัจฉิตต์ อินเทอร์เน็ต เพ็พเพอร์ แอนด์ สไปซ์ จำกัด เมื่อวันที่
๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

_____ . เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บริษัท อัจฉิตต์
อินเทอร์เน็ต เพ็พเพอร์ แอนด์ สไปซ์ จำกัด เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๘.

วิสุทธิจิตรา วาณิชสมบัติ, บรรณาธิการ. (๒๕๗๖) ๑๐๐ ปีสถาปนาชาติไทย. กรุงเทพมหานคร : จิรเมธา
โฆษณาและการพิมพ์.

ศิวกร ทองวิริยะกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ พรพกา ทรัพย์กลิ่น วิภา แซ่เตียว ชาญรักษ์ เต็งธนาวุฒิ
เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ร้านกาแฟ เอียะ แซ่ เมื่อ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. (๒๕๕๑) พระมามลายโศกหล้า เหลือสุข. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
กรุงเทพมหานคร.

_____ . (๒๕๕๒) “จีนในภาคกลาง” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง จัดพิมพ์เนื่องใน
พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๒
กรุงเทพมหานคร : สยาม เพรส แมเนจเม้นท์. หน้า ๑๕๖-๑๕๗๑.

ส.พลายน้อย. (๒๕๕๕) เล่าเรื่องบางกอก ฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.

สติฟ แวน บีก และจอร์จันท์ พิตรปรีชา. (๒๕๕๔) รำลึกร้อยปีกรุงเทพมหานคร. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร : เอ บี พับลิเคชั่นส์.

สถาบันไทย-จีนศึกษา. (๒๕๕๔) คติพจน์ปรัชญาขงจื้อ เล่ม ๒ ความซื่อสัตย์และสันติภาพแห่งโลก.
สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

สถาพร หล่าวศิริมงคล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านพัก
ถนนเปล่งนาม เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

สมชัย กวางทองพาณิชย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ หลายวาระ
ที่ย่านเยาวราชและปริมณฑล ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๘.

สมชาย กรุสวนสมบัติ (ชুম หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็น
ผู้สัมภาษณ์ ที่สำนักงานหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ถนนวิภาวดี เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๗.

สมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://www.foodtravel.tv/
travelShow_Detail.aspx?viewId=5](http://www.foodtravel.tv/travelShow_Detail.aspx?viewId=5) (๒๕ กันยายน ๒๕๕๘)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (๒๕๐๕) ตำลึงสมเด็จพระ เล่ม ๒๒. กรุงเทพมหานคร : องค์การ
ค้ำของคุรุสภา.

_____ . (๒๕๕๐) ตำลึงสมเด็จพระ เล่ม ๑๐ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร :
องค์การค้ำของคุรุสภา.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงทดลองทอดปาตองโก้. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
[http://www.dooasia.com/trips/patongko/\(๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕\)](http://www.dooasia.com/trips/patongko/(๑๐%20กุมภาพันธ์%20๒๕๕๕))

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเปิดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราช พ.ศ. ๒๕๕๘. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์]
 แหล่งที่มา : <http://www.innnews.co.th/shownews/show?newscode=600068>
 (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทอดพระเนตรนิทรรศการของจิ๋ว. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
<http://www.thaiminiature.net/> (๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๘)

สวรรคต ตั้งตรงสิทธิกุล. (๒๕๔๕) “กรุงเทพฯ ไม่มีพิพิธภัณฑ์กรุงเทพฯ” ใน ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ตั้งเซ็นเตอร์.

สัญลักษณ์เทศกาลตรุษจีนเยาวราช พ.ศ. ๒๕๕๔. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
<http://www.news.mthai.com/wp-content/uploads/2011/02/Trodjean-Yaowarad-035.jpg/>
 (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕)

สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์. (๒๕๕๕) “กบฏจีนจน” ใน ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชน.

สืบสานตำนานห้างทอง ตั้งโต๊ะกัง. (๒๕๕๕) หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ร้อยตรี
 อรรถสาร ตันติกาญจน์ ณ เมรุวัดธาตุทอง อาทิตย์ ๘ กันยายน ๒๕๕๕.

สุดารา สุจฉายา. (๒๕๕๖) “สะพานหันกับวิถีเกหลวงสันท์” ใน จดหมายข่าวมูลนิธิเล็ก-ประไพ
 วิริยะพันธุ์ ฉบับที่ ๑๐๐.

สุพล เลิศปัญญาโรจน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วารุณี ลากส่งผล สุขชัย ติ วรชกิตดี งามดอน เป็น
 ผู้สัมภาษณ์ ที่ร้าน ลืม จิง เอียง เมื่อกุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

เสฐียร พันธรัย และคณะ. (๒๕๕๐) “ท้องถิ่นสยามยุคพระพุทธเจ้าหลวง” ใน
 ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชน.

เสฐียร โกเศศ (พระยาอนุমানราชชน). (๒๕๔๗) **ฟื้นความหลัง เล่ม ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๔.
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสาร.

เสถียร โพธิ์นันทะ. (๒๕๓๕) **เมธีตะวันออก**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : ดันอ้อ แกรมมี.

เสถียร สุกโสมณ. (๒๕๓๐) “ความเป็นมาของโรงเรียนจีน” ใน **เส้นทางเศรษฐกิจฉบับพิเศษ**
 คนจีน ๒๐๐ ปีภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค ๒. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรการพิมพ์.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๕) “ประวัติชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนจากย่าน
 สลัมคนจีน สู่การใช้กีฬาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม” **วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์**.
 ๗(๑๔) หน้า ๗๕.

- หลันซางหลง. (๒๕๕๕) การตั้งถิ่นฐานและการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชาวไทยเชื้อสายจีนออกเทียนในชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง) สมุทรปราการ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- หลิน ปัน. (๒๕๔๐) อึ่งตี่เกี้ย : เรื่องราวของชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลก. แปลโดย เกียรติ เตชะพีระ. กรุงเทพมหานคร : คบไฟ.
- องค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์. (๒๕๓๔) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพร เอี่ยมสุรีย์. (๒๕๓๗) รักษาที่ยังชีพ : ชีวิตประวัติเหยือกวงเอี่ยม. กรุงเทพมหานคร : มิเดียเพรส.
- อาจินต์ ปัญจพรรค. (๒๕๑๔) บอมบ์กรุงเทพฯ. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์.
- อามา เสง เหง ซึง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านพักใกล้วัด สัมพันธวงศ์ เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
- อำพา เปรมพูลสวัสดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านพัก ถนนเปล่งนามเมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
- อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ และคณะ. (๒๕๕๑) รายงานการศึกษาพัฒนาการด้านโลจิสติกส์ในสยามประเทศ : กรณีศึกษาบริษัท ใจออก จำกัด. สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- อู๋จี้เยี่ยะ. (๒๕๕๓) ๖๐ ปีโพ้นทะเล. ปนัดดา เลิศล้ำอำไพ, บรรณาธิการแปล. กรุงเทพมหานคร : โปสตัด์พับลิชชิง.

潮汕文化源流 黄挺存 广东教育出版社 ความเป็นมาของวัฒนธรรม

แต่จิว หน้า ๒๒๕-๒๓๔ / คศ. ๑๕๕๕

潮汕文化大观 林伦伦 吴勤生主编 花城出版社 วัฒนธรรมแต่จิว

ปริทัศน์ หน้า ๒๕๗-๓๔๐ / คศ. ๒๐๐๑

潮汕民俗大观 方烈文主编 汕头大学出版社 ปริทัศน์คิตชิวบ้านจีน

แต่จิว หน้า ๔-๕ / คศ. ๒๐๐๐

中国民俗大观 惠西城 石子编 广东旅游出版社 ปริทัศน์คิตชิวบ้าน

ของจีน หน้า ๓-๒๒ / คศ. ๑๕๕๗

- นักศึกษา ๕ คนที่ลงทะเบียนเรียนวิชา GE 2153 วัฒนธรรมไทย-จีน คณะภาษาและวัฒนธรรมจีน มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ได้ช่วยเก็บข้อมูลตรุษจีนเขาวราช ในภาคที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๗

- น.ส. พรพกา ทรัพย์กลิ่น ๕๔๑๔๕๐ - น.ส. วารุณี ตากส่งผล ๕๔๑๗๐๖
- น.ส. วิภา แซ่เตียว ๕๔๒๓๕๕ - นายศุภชัย ที ๕๔๒๓๘๗
- น.ส. มัลลิกา เยนทร์ธีระ ๕๔๒๔๑๖ - น.ส. ธัญรักษ์ เต็งธนาวุฒิ ๔๒๔๒๒
- น.ส. ศศิภา วะวิกฤษ ๕๔๒๖๐๕ - นายวรัทธิต์ งามดอน ๕๔๓๓๗๕
- น.ส. พริ้ง แซ่ฟ่าน ๕๔๐๐๕๕

- ข้อคิดจากนักศึกษาชาวจีนในวิชาวัฒนธรรมไทย-จีน Mr. Xu Peicheng (583358-38) ชื่อไทยคือ นายชลธิศ หลักสูตรการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ภาคที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๘

ภาคผนวก

ประวัติย่อผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-สกุล

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย

ประวัติการศึกษา

ศส.บ.(ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

ศส.ม. (มานุษยวิทยาวัฒนธรรม) มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

สถานที่ติดต่อ

สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ โทรศัพท์ ๐๒ ๓๑๒
๖๓๐๐ ต่อ ๑๔๔๗

ผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล

ฤทธิชัย เตชะมัทธนันท์

ประวัติการศึกษา

ก.บ. (บรรณารักษศาสตร์) วิทยาลัยครูเทพสตรี

ศส.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร

สถานที่ติดต่อ

สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ โทรศัพท์ ๐๒ ๓๑๒
๖๓๐๐ ต่อ ๑๕๑๖